РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгьлияр, дидед чIал хуьх!

1920–йисалай акъатзава | № 43 (11252) хемис, 19–ноябрь, 2026–йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет «Дагпечатдин» киоскрай – 16 манат

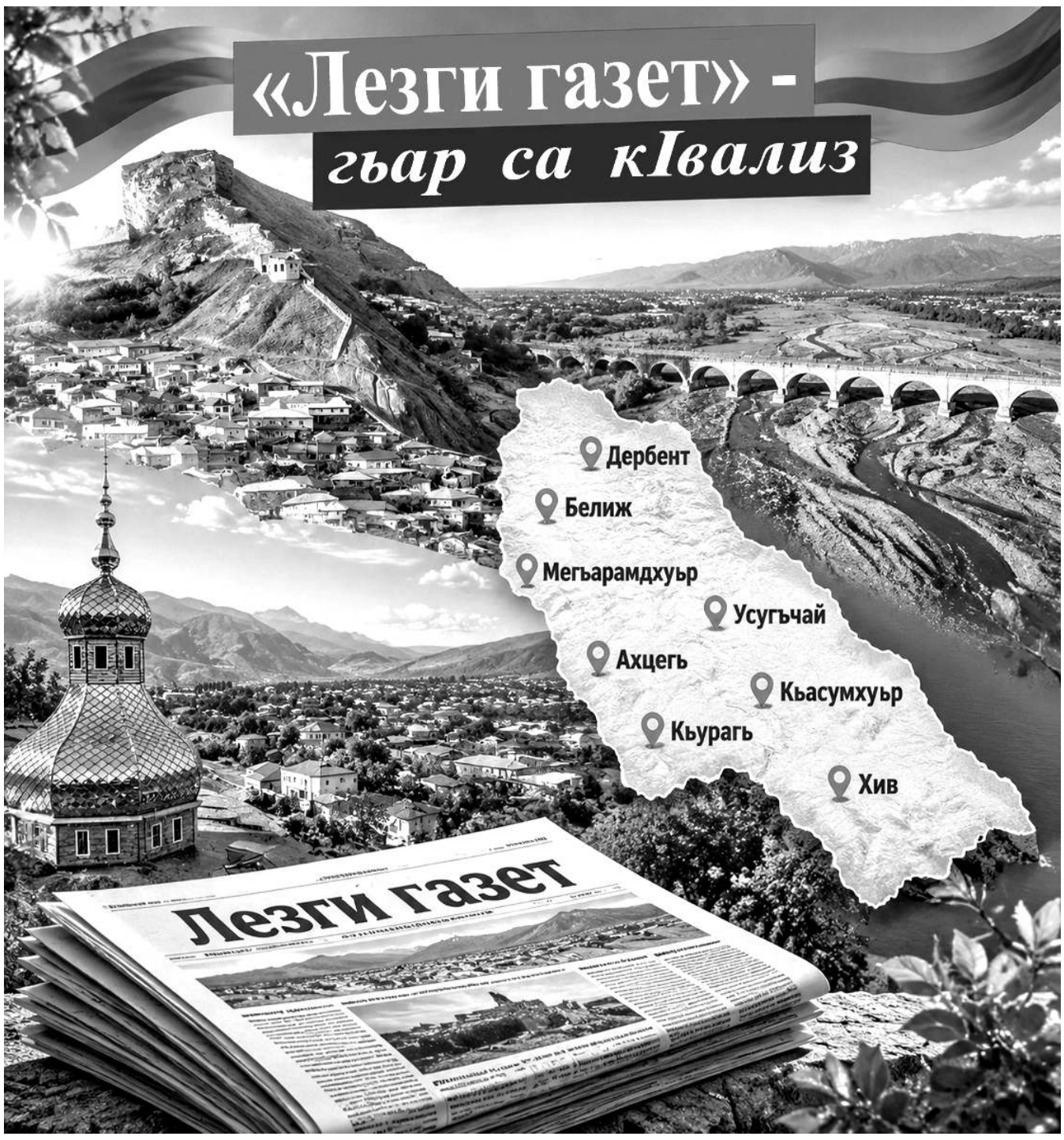
ЦIийи къурулуш

«Лезги газетдиз» Дагъустандин Кьилин пресс-къуллугъди хабар гайивал, Фёдор Щукина республикадин исполнительный гьукумдин органрин цIийи къурулуш тестикьарнава.

Документдал асаслу яз, РД-дин Гьукуматдин Председателдихъ, санлай къачурла, муьжуьд заместитель жеда. Абурукай кьвед сад лагьайбур я ва садни - РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель – РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министр.

Гьа са вахтунда Фёдор Щукина Новолак райондин чеб миллетдал гьалтайла яхулар тир агьалияр яшамиш хьун патал цIийи чкадиз куьчарунин ва Ауховский район арадал хкунин месэлайрай кардик квай РД-дин Гьукуматдин Управление къуватдай вегьенва. Адан везифаяр РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министерстводив ваханва.

Дагъустандин исполнительный гьукумдин органрин къурулуш РД-дин Гьукуматдикай, РД-дин Кьилин ва Гьукуматдин Администрациядикай, 20 министерстводикай, 5 комитетдикай, са-са агентстводикайни инспекциядикай ва кьве векилханадикай ибарат я.

Дережа хуьн!

Играми стхаярни вахар!
2027-йис патал хайи чIалал акъатзавай «Лезги газет» кхьин давам жезва

Вилик йисара хьиз, цIини редакцияди «Лезги газет» – гьар са кIвализ» серенжем кьиле тухузва. Адан куьмекдалди мумкинвилер авай ватанэгьлийривай чпин хайи районриз, хуьреriз, яшлубуруз, дарда авай хизанриз, мектебра кIелзавай аялриз милли чIалал акъатзавай газет кхьиз жеда.

Мергьяматлу и серенжемда иштиракиз кIанзавайбурувай чахъ галаз телефондин **8-928-584-16-72** нумрадин куьмекдалди алакъадиз экъечIиз жеда.

2027-йис патал «Лезги газет» кхьинин къиметар ихьтинбур я:

Почтадин отделенийрай: йиса – **1147 манатни 87 кепек**;

«Даггосиздатдин» киоскрай: йиса – **504 манат**.

Бязи чи ватанэгьлияр «Лезги газет» – гьар са кIвализ» серенжемдин сергьятра аваз хайи газет кхьиз гатIуннава. Мисал яз, ФЛНКА-дин президент Васиф Гьасанова Докъузпара райондин Вини Къурушрин хуьруьн жемятдиз (65 хизандиз) вичин патай 2027-йис патал «Лезги газет» кхьенва. Адакай гегьеншдиз и нумрадин 16-чинай кIелиз жеда. Мад чи са кьегьал ватанэгьлиди – РФ-дин лайихлу метеоролог Абдулгьалим Дадашева – Махачкъалада яшамиш жезвай лезги 100 хизандиз вичин патай савкьат яз газет кхьенва. Гьар йисуз и серенжем вилик тухуз куьмекзавайбурун арада гьакIни РД-дин Халкьдин Собранидин депутатар тир Имам Яралиевни Марат Алияров, ФЛНКА-дин Советдин председатель Ариф Керимов, машгьур меценат Мамед Абасов, РФ-дин журналистрин союздин РД-да авай отделенидин ревизиядин комиссиядин председатель Мурад Мегьамедкеримов, карчияр тир Альберт Эмиргъаев, Алимегьамед Магьсубов ва масабур ава.

Кьейд ийин хьи, эхиримжи са шумуд йисуз тираждин кьадардал гьалтайла, «Лезги газет» Дагъустанда гьам урус, гьамни милли чIаларал акъатзавай гьукуматдин газетрин арада 1-чкадал ала. Им, гьакъикъатдани, дамахиз жедай, руьгь кутадай делил я. И карди лезгияр хайи чIалахъ, чилихъ, милли мениятдихъ рикI кузвайбур тирди къалурзава.

Ша чна вирида 2027-йисузни и дережа хуьн, «Лезги газет» кхьин! И кар авуналди куьне дидед чIал хуьник еке пай кутазва.

Нумрадай кIела:

ВАТАНПЕРЕСВАЛ

Дидейрин даях

Рухваяр дяведин махсус серенжемда телеф хьайи дидейри меркезда, кьегьалриз гьуьрмет авун яз, мискIин эцигиз гъиле кьунай. Ингье ам эцигна куьтягьзава. Са тIимил вахтунилай ишлемишиз вахкуда. Гьар капI ийидайла, чи агьалийри Ватан патал чанар къурбанд авур игитар рикIел хкида.

» 3

ЮБИЛЕЙ

Женгерайни цIаярай – лигимдаказ

Исятда КIирийрин хуьр тепедилай агъуз вацIун кьерез кьван экIя хьанва. Са вахтара гила яшайишдин кIвалер эцигнавай чкаяр уьлегьанри кьунвай. Анра нацIар, вакIан кIирияр ва маса кул-кусар экъечIзавай. Хуьрел КIири тIвар акьалтунни гьа и вакIан кIирийрихъ галаз алакъалу ийизва.

» 4

МЕДЕНИЯТ

Милли ирс хуьзва

Редакцияди рекъемрин рекьяй кьиле тухузвай кIвалахдикай рахадайла, М. Ибрагьимова республикадин милли газетрин архивар электронный къайдадиз элкъуьрунихъ еке метлеб авайди къейдна. Кьилди «Лезги газетдикай» рахайтIа, кьилин редактордин гафаралди, адан архив 1942-йисалай гатIунзава.

» 5

ХУЬРУЬН МАЙИШАТ

Къишлахриз куьчарзава

Яшайишдин къулай шартIар авачир дагълух хуьрера мегер жегьилар акъваздани? Вирида шегьеррихъ ялзава. Калер ацадай мумкинвал тахьайла, къарамалар хуьникайни хийир амукьзавач. Гьукуматдин патай куьмек авач, як четиндиз маса гузва ва гъилиз къвезвай къазанжидин са пайни, ингье, куьчарунин рекьериз хъфизва.

» 7

ЖЕМИЯТ

Квердавай гзаф итиж желбзава

12-ноябрдиз Каспийск шегьердин «Москва» КРЦ-дин майдандал уьлкведингьукумдин органрин, бизнесдин, ИТ-компанийрин векилар, пешекарар ва Азербайжандай, Индиядай, Ирандай, Къазахстандай, Тажикистандай ва Туьркменистандай тир амадагар кIватI хьана.

» 8

УЬМУЬР

Сагъламвилин къаравулда

Жамиля Гьуьсейновнади Каспийск шегьердин медицинадин училище акьалтIарна. Сифтедай ада са шумуд йисуз ФАП-да медсестра яз зегьмет чIугуна. Хъсан чирвилер авай ва кIвалахдин девлетлу тежриба хьанвай пешекарди эхиримжи йисара ФАП-дин заведующийвиле кIвалахзава.

» 9

Играми газет кIелзавайбур!

25-ноябрдиз Дагъустандин Кьил Фёдор Щукина ачух эфирда дагъустанвийрин суалриз жавабар гуда. Эгер квехъ республикадин регьбердиз гудай суал аватIа, и малуматдихъ галай QR-коддин куьмекдалди «voprosglaverd.ru» сайтдиз гьахьна, гьана куь суал кхьихь.

Идалай гьейри, суалар телефондин **8 (8722) 98-90-81** нумрадиз зенг авуна гудай мумкинвал ава.

Къейд ийин хьи, ачух эфирда вири суалриз жавабар гуз жедач. Амма са суални фикир тагана амукьдач. Эфир куьтягь хьайидалай кьулухъ талукь министерствойрини ведомствойри дагъустанвийрал гьар са суалдин гьакъиндай жавабар агакьарда.

КIвалах давам жезва

Чи мухбир

РД-дин Гьукуматдин Председатель Мегьамед Рамазанова и йикъара РФ-дин эцигунрин ва ЖКХ-дин министр Ирек Файзуллинахъ галаз гуьруьш кьиле тухвана. Идакай «Лезги газетдиз» Дагъустандин Гьукуматдин пресс-къуллугъди хабар гана.

Гуьруьшдал веревирд авур кьилин месэла алай йисан гатфарихъ кьвайи къати марфарин нетижада зиянар хьайи дагъустанвийриз гузвай куьмекдихъ, хасаратвилер хьанвай дараматар цIийикIа туькIуьр хъувунихъ ва республика зулуни хъуьтIуьн муддатдиз гьазур хьунихъ галаз алакъалу тир.

«КIвалах давам жезва. Гьар са хизандив вахтунда куьмек агакьун ва агьалияр адетдин къулайвилер авай яшайишдив эгечI хъувун лап важиблу я. Чи вилик Россиядин Президент Владимир Путина гьа ихьтин везифаяр эцигнава ва абур кьилиз акъудун чи эвелимжи буржи я…», – лагьана Гьукуматдин Председателди.

Ирек Файзуллина къейд авурвал, алай йисан 9 вацран нетижайрал асаслу яз, Дагъустанда яшайишдин кIвалерин 1,3 млн квадратдин метр ишлемишиз вахканва. Министрдин фикирдалди, мулкар вилик тухун тек са цIийи кIвалер эцигунал сергьятламиш жезвач. Инсанриз яшайишда герек къвезвай вири къулайвилер тешкилун важиблу я. Идахъ галаз алакъалу яз, гуьруьшдал М. Рамазановани И. Файзуллина «Яшайиш патал къурулушар» проект кьилиз акъудуниз талукь месэлаярни веревирдна.

Хабарар

Гьазурайди – Муса АГЬМЕДОВ

Меслятрал амал ая!

Республикадин инфекциядин азаррин центрадин духтур-инфекционист М. Ниналавован гафаралди, Дагъустанда агьалияр ОРВИ-дик начагъ хьун давам жезва. Сагьар хъувунин карда виликдай начагъ хьайила менфят къачур дарманрикай амукьнавайбур ишлемишун хъсан туш. Духтурди къейдзавайвал, мекьивиликди хьайи кефсузвилин (тумавар) сифтегьан лишанар пайда хьайила, инсандиз, азарлу тахьун патал, «гужлу» дарманар ишлемишиз кIан жеда. Амма антибиотикди грипп ва вирусдин маса инфекцияр акъвазарзавач.

Ниналавован гафаралди, антибиотикри бактерийриз таъсирзава. Вирусдин инфекция авай дуьшуьшда абуру сагьлам хъувунин кардик тади кутазвач. Гьа са вахтунда антибиотикри диарея, аллергия арадал гьун, дурумлу бактерияр пайда хьуниз таъсир авун мумкин я.

Пешекардин гафаралди, виниз тир ифин акьалтун – им антибиотик герек тирди къалурзавай лишан туш. Ихьтин дуьшуьшра вуч авун герек ятIа, гьалдиз къимет гайидалай кьулухъ, духтурди гьялзава. Ада ихьтин меслят къалурзава: эгер начагъ хьанватIа, кIвале амукь, бегьемдиз жими затIар (яд, чай…) хъухъ ва мукьвал-мукьвал кIвале гьава дегишара. КIвачел залан дишегьлияр, яшлу инсанар ва чпихъ хронический начагъвилер авайбур, ОРВИ-дин сифте лишанар пайда хьайила, духтурдихъ галаз алакъалу хьана кIанда.

РикIел хуьх: эгер нефес къачуз четин, хуруда тIал пайда, фагьум, кьатIунар акахьун ва я садлагьана пис хьайитIа, тади гьалда духтурдиз хабар гун герек я.

Рекъемар раижзава

Дагъустанда селлер атуникди зиянар хьайибуруз 345-далай гзаф яшайишдин сертификатар ганва. Идакай Дагъустандин Гьукуматдин телеграм-каналди хабар гузва.

Кьилди къачуртIа, селлер атуникди зиянар хьайибуруз агъадихъ галай жуьрейрин куьмекар ганва.

– 94,5 агъзур касдиз, санлай къачурла, 3,8 миллиард манатдилай гзаф пулдин такьатар тайинарнава;

– зарар хьанвай кIвалер цIийикIа туькIуьр хъувун патал 1 миллиардни 303 миллион манат чара авунин гьакъиндай разивал ганва;

– кIвал эцигунин ва я маса къачун патал яшайишдин 345-далай гзаф сертификатар ганва. Абурун умуми кьадарди 918 миллион манат тешкилзава.

ЦIийи кьадарар тестикьарнава

Дагъустанда 2027-йисуз агьалийриз яшамиш хьун патал чарасуз герек такьатрин агъа кIанин кьадар (ПМ – прожиточный минимум) тайинарнава. Идакай Дагъустандин Гьукуматдин телеграм-каналди хабар гузва.

ЦIийи ПМ-диз талукь рекъемар ихьтинбур я:

– зегьметдиз къабил агьалияр патал - 20 агъзурни 064 манат;

– пенсионерар патал – 15 агъзурни 830 манат;

– аялар патал – 17 агъзурни 855 манат.

– кьилдин гьар са агьали патал юкьван гьисабдалди (на душу населения) - 18 агъзурни 407 манат.

Гекъигун патал. Виликдай РД-дин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик финин министерстводин сайтда раижайвал, 2026-йисуз яшамиш хьун патал чарасуз герек такьатрин агъа кIанин кьадардиз талукь рекъемар ихьтинбур тир:

– зегьметдиз къабил агьалияр патал – 18 агъзурни 785 манат;

– пенсионерар патал – 14 агъзурни 821 манат;

– аялар патал – 16 агъзурни 717 манат.

– кьилдин гьар са агьали патал юкьван гьисабдалди – 17 агъзурни 234 манат.

ЦIийи авунва

«Дагэнерго» карханади 2026-йисуз Дагъустандин энергообъектрал симерин 4,2 агъзурдалай гзаф изоляторар цIийи хъувунва. Идакай Дагъустандин энергетикадин ва тарифрин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Кьилди къачуртIа, чешмеди къейдзавайвал, карханадин пешекарри 2026-йисан 10 вацран къене республикадин мулкара авай ЛЭП-рал симерин 4 265 изолятор эцигнава. Алай йисан эхирдалди пешекарри мадни 9 241-дав агакьна куьгьне хьанвай изоляторар цIийибуралди эвезда.

Ихтилат физвай изоляторри симера авай электричество чиле акIурнавай шалманриз финин вилик пад кьазва. Эгер дуьшуьшдай инсан токдин симер фенвай шалмандихъ галукьайтIа, изоляторар себеб яз, токди язавач, гьикI хьи, электричество симера амукьзава.

Россиядин Яракьлу къуватрин жергейра икьрардин бинедаллаз къуллугъ ийиз кIанзавайбурун фикирдиз!

Украинада кьиле физвай дяведин махсус серенжемда икьрардин бинедаллаз иштиракзавайбуруз гузвай пулунин такьатрин кьадар артух хьанва. ИкI, са сеферда гузвай пул **3,6-4,1 (пуд миллионни ругуд виш агъзур манатдилай кьуд миллионни са виш агъзур манатдал кьван) млн манатдив** агакьнава.

Къейдзавайвал, 3,1 миллион манат пул резервдин фондунин гьисабдай яз Дагъустан Республикадин патай чара ийизва. 400 агъзур манат – уьлкведин бюджетдай, **100 агъзурдалай 600 агъзур манатдал** кьван – муниципалитетдай.

Идалайни гьейри, икьрардин бинедаллаз къуллугъзавайбурув гьар вацра **210 агъзур манатдилай** тIимил тушиз мажиб агакьда. ГьакIни иштиракчийриз душмандин техника тергунай алава пулар, чилин участок гузва.

Вафалувилин кьин кьун

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Зи рикIел алатай вахт, советрин девир хквезва. Армияда къуллугъ авун итимвилин, эркеквилин, уьтквемвилин лишан яз гьисабзавай. Армияда къуллугъ тавур жегьилдиз рушарин арадани гьуьрмет авайди тушир. Сусан суракьда авайбур кIвализ атайла, неинки рушан бубади, гьакI руша вичини хабар кьадай: «Куь гадади армияда къуллугънавайди яни?»

Эхь, Ватандиз къуллугъ авун гьар са эркекдин эвелимжи буржи я. Идан гьавурда гьар са диде-буба, абурун рухваярни хъсандиз авай. Армияда къуллугъ авуникай хкудда лугьудай ихтилатар ерли авайди тушир. За ва зи стхайрини Советрин Армияда къуллугъна, Ватандин вилик буржи намуслувилелди тамамарда лагьана, кьинни кьунай.

1974-йис тир. Чун Белиж поселокда яшамиш жезвай. Апрелдиз заз повестка атана. Дербент шегьердин военкоматдиз фена. Медицинадин комиссияди беден ахтармишна. Армиядиз рекье твадай югъни тайинарна - 5-май.

Дербентдай чун Махачкъаладиз гьана ва хуьруьн майишатдин техникумдин гьаятда акъвазарна. Ина военныйри чахъ галаз суьгьбетарна, чун чарасуз чир хьана кIанзавай месэлайрин гьавурда туна. Нянихъ ракьун рекьин вокзалдик тухвана, поездда акьадарна. Грозныйдиз агакьайла, авудна. Ина чна саки зур югъ акъудна. Нянихъ чи жергейрик чечен ва ингуш гадаярни акахь хъувуна. Абурун курткайрин, пенжекрин далуйрал «Сын Кавказа» гафар кхьенвай.

8-майдиз поездди чун Киевдиз гьана. Ина чун махсус частуниз тухвана. Гьамамдай экъечIайла, виридав аскердин партал алукIиз туна. Йиф ина акъудна, экуьнахъ чун автобусра акьадарна. 9-май! Киевдин куьчейрай физвай чаз суварин лишанар, дамахдивди алукIнавай шад инсанар аквазвай. Надинжвал квай гадайри автобусдин дакIаррай инсанриз салам гузва, сувар тебрикзава. Нисинихъ хьиз чун Васильков шегьердиз агакьна. Ина военный гарнизон авай. Анай чун къуллугъна кIанзавай ротадиз тухвана. 9-майдин суварни чна гьа ина кьиле тухвана.

Жегьил аскердин са вацран курсунай экъечIайла, чна военный кьин кьуна (присяга кьабулна), чун халисан къуллугъдив гатIунна. Кар ана ава хьи, 2023-йисан 13-июндиз РФ-дин Президентдин указдалди 21-ноябрь Военный кьин кьунин югъ яз тайинарна. Гьанлай инихъ чи уьлкведа и югъ къейдзава. Адан макьсад вуч я?

Закондин авторри къейдзавайвал, Военный кьин кьунин югъ Россиядин Федерациядин агьалияр ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишунин, Ватан хуьзвайбурув гьуьрметдивди эгечIунин, тарихдин мисалралди Ватандиз рикIин сидкьидай, вафалувилелди къуллугъ авунин, аскерар пак везифайрив, буржидив намуслувилелди эгечIунин фикирдалди тайинарнава.

21-ноябрни тариҳдин вакъиадихъ галаз алакъа авайди я. 1721-йисан 21-ноябрдиз Урусатдин император I Петрди гьукумдин жуьреба-жуьре къуллугъчийри кьин кьуниз талукь указ акъуднай.

Лугьун хьи, армияда къуллугъ авур садан рикIелайни кьин кьур югъ алатдач. Частунин майдандал жегьил аскерар жергеда акъвазнава. Генералар, командирар, аскерар, багърияр кIватI хьанва. Государстводин гимн ягьайдалай гуьгъуьниз частунин командирди тебрикдин гафар лугьузва. Ахпа са-са аскердиз эверзава. Яракь гьиле аваз, Государстводин ва частунин пайдахрин патав Ватандиз намуслувилелди, вафалувилелди къуллугъда лагьана кьин кьуни аскердин руьгь хкажзава. Ада вич Ватандин гражданин тирди, адан къаравулда акъвазнавайди гьиссзава.

Кьин куьруьди ва лап маналуди я. «За Россиядин Федерациядиз – жуван Ватандиз вафалувилелди къуллугъда лагьана кьин кьазва. Россиядин Федерациядин Конституциядин къейдерал паквилелди амалда, аскердин уставдин истемишунар, командиррин ва начальникрин тапшуругъар лазим тирвал тамамарда лагьана кьин кьазва. Аскервилин буржи лайихлувилелди кьилиз акъудда, Россиядин конституциядинди тир къурулуш, уьлкведин аслу туширвал, азадвал, чи халкь, Ватан лайихлувиледи хуьда лагьана кьин кьазва!».

Россиядин армиядиз фейи жегьилриаскерри 1998-йисалай гьа и жуьредин кьин кьазва. Алай вахтунда уьлкведин армиядин жергейриз жегьилар тухузва. 10-октябрдилай военный жуьреба-жуьре округриз агъзурдав агакьна дагъустанви гадаяр ракъурнава. Жегьил аскердин курсунилай гуьгъуьниз абуру вирида Ватандиз паквилелди къуллугъда лагьана кьин кьада. И шад мярекатдал диде-бубайриз, багърийриз, дустаризни теклифзава. Кьин кьунин югъ частунин вири къурулуш патал сувар жезва.

Чи ватанэгьлияр чпи кьур кьинез вафалувилин мисалар кIамай кьван ава. Алай аямдин тарихда кьинез вафалу хьайи полициядин офицер Мегьамед Нурбагандов виридаз чешне яз къалурзава. 2016-йисан июлдиз террористрин гьиле гьатай ада вичихъ галаз кIвалахзавай юлдашриз МВД-дин органрай экъечIунин буйругъ гана кIанзавай. Амма Мегьамеда вичин кIвалахдин юлдашриз «КIвалаха, стхаяр!» лагьана эвер гана. Террористри адаз инсафнач. Телеф хьайидалай гуьгъуьниз Россиядин Президент Владимир Путинан указдалди адаз Игитвилин тIвар гана. Гьа идаз ухшар игитвал кIириви мешебеги Зейнудин Батмановани къалурна. Кьегьал, уьтквем рухвайри душмандин вилик кьил агъузнач, чпин кьинез, Ватандиз, халкьдиз вафалу хьана.

Исятда дяведин махсус серенжемда авайбуру и кар мадни уьтквемвилелди успатзава. Душмандиз ягьунар кьадайла, командиррин тапшуругъар тамамардайла, женгинин юлдашар къутармишдайла, абуруз куьмек гудайла, женгера гьалибвилер къазанмишдайла, чи офицерар, аскерар чпи кьур кьинез вафалу яз амукьзава. Абурун игитвилер гьукуматди чIехи шабагьралди, Игит лагьай тIвар гуналди къейдзава.

Ватандиз, халкьдиз, хизандиз вафалу жеда лагьана кьин кьун лап пак везифа я. Уьлкведа, военный вири окргугра и югъ сувар хьиз къейд авунихъ еке метлеб ава.

Абад АЗАДОВ

Дагъларин уьлкведа жемиятдин «Дидейрин къуват» тешкилатдикай виридаз чизва. 2022-йисалай ада республикада ва Россиядин маса регионрани дяведин махсус серенжемда телеф хьайи аскеррин дидейрихъ, хендедайрихъ, багърийрихъ галаз тухузвай мергьяматлувилин кIвалах екеди я.

И йикъара «Дагъустан» РИА-дин майдандал дяведин махсус серенжемдин иштиракчийрин хизанрин Вирироссиядин тешкилатдин регьбер, Вирироссиядин жемиятдин «Россиядин дидеяр» гьерекатдин ва Россиядин «Дишегьлийрин бизнес» организациядин региондин отделенидин председатель Мегьамедрасулова Сефижат журналистрихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Ада винидихъ тIварар кьунвай тешкилатрин кIвалахрикай гегьеншдиз суьгьбетна.

Дидейрин даях

Малум хьайивал, «Дидейрин къуват» тешкилат пара алакьунар авай Сефижат Мегьамедагъаевнади 2022-йисуз, дяведин махсус серенжемдив эгечIайла, республикадиз телеф хьайи аскерар хкиз гатIунайла, абурун дидеяр, вучдатIа чин тийиз, дердини кьуна амукьайла, арадал гьанай. Абуруз куьмек гун, дерт кьезилардай мумкинвилер жагъурун патал. Дагъустанда ихьтин тешкилатди кIвалахзавайдакай чир хьайила, Россиядин маса регионрани «Дидейрин къуватдин» хилер пайда хьана. Гила Мегьамедрасуловадиз вичин тежриба уьлкведин вири субъектра, СНГ-дин уьлквейрани гегьеншариз кIанзава. ГьикI лагьайтIа, дяведин махсус серенжемда Россиядихъ галаз дустар тир уьлквейрин векилрини женг чIугвазва, телеф хьайибурун диде-бубайриз, багърийризни куьмекдин гьил яргъи авун герек къвезва.

– Чи тешкилатди къе уьлкведин саки вири регионра кIвалах тухузва. Эгер сифтедай чна кьилин фикир аскерар телеф хьайи хизанриз куьмек гунин ва гел галачиз квахьай аскерар жагъур хъувунин месэлайриз гузвайтIа, гила чи везифаяр артух хьанва, – лугьузва Сефижат Мегьамедрасуловади. – Дяведин махсус серенжемда иштиракна хтанвай, инвалид хьанвай, виликан кIвалахрик кумачир ксариз ислягь уьмуьрдив цIийи кьилелай эхгечIдай мумкинвилер гана кIанзава. Абуруз медицинадин, психологиядин рекьяй куьмек гунин игьтияж ава. Хизан хуьн, уьмуьр тамамди авун патал цIийи пешеяр чирна кIанзава. Алай вахтунда чун гьа и месэлайрални машгъул жезва.

Москвадин Милли центрада «Россия мумкинвилерин уьлкве я» платформадин къаюмвилик кваз СВО-дин ветеранриз ислягь уьмуьрдив эгечI хъийиз куьмек гунин серенжемрикай веревирдер авуна. Абур рикIелай алатна амукь тавун патал тайин крар гьиле кьазва. С. Мегьамедрасуловади лагьайвал, дуьзгуьн нетижа арадал атун патал ветеранрин диде-бубайрихъ, уьмуьрдин юлдашрихъ, аялрихъ галаз кIвалахзава. Ватандин вилик чпин буржи намуслувилелди тамамарай кьегьалриз яшайишдин месэлаяр гьялдай шартIар тешкилзава.

С. Мегьамедрасуловади лагьайвал, тешкилатди дяведин махсус серенжемдин вири иштиракчийрин (гьакI къецепатан уьлквейрин агьалияр тир иштиракчийрин) хизанриз ва мукьвабуруз герек вири жуьредин куьмекар гузва. Инсанар кIеве твазвай дердияр гьар жуьрединбур я. Телеф хьайи аскер авай чка чирун. Гел галачиз квахьайдан кьисмет гьихьтинди я? Ам гьина хьун мумкин я? Набут аскердив чкадал закондин бинедаллаз эгечIзавани, авачни. СВО-дин ветерандивай кIвалах жагъуриз жезвани… Гьихьтин месэла пайда хьайитIани, вуж арза гваз атайтIани, дердини кьунвай инсанриз куьмекар гуз алахъзава.

– Чи тешкилатдин агалкьун чи дидейрин къуват, чи садвал я, – къейдзава С. Мегьамедрасуловади. – Тешкилатдин гьакъикъи крар акурла, дяведин махсус серенжемдин иштиракчийрин, ветеранрин ва телеф хьайибурун дидейри, вахари, уьмуьрдин юлдашри сада-садаз куьмекзава, четин гьалда авайдан гьил кьазва, дерт кьезиларзава, яшайишдин месэлаяр санал гьялзава. Гьелбетда, кIвалах вилик фин, адакай гзафбуруз менфят хьун патал чна гьукумдин органрихъ, идарайрихъ, муниципалитетрихъ, Муфтиятдихъ, мергьяматлу фондарихъ, меценатрихъ, карчийрихъ галазни кIвалахзава. Абуру чна кьил кутазвай хъсан крарин тереф хуьзва, абур кьилиз акъатуник чпин пайни кутазва. Сада – меслятдалди, масада – герек документ туькIуьруналди, пуд лагьайда – пулдин такьатар харж авуналди…

Иллаки Дагъустандин зегьметдин ва яшайишдин рекьяй вилик финин министерстводихъ, Муфтиятдихъ галаз санал ийизвай крар къейд ийиз кIанзава. Чи кар алай хейлин проектар РФ-дин Президентдин грантар, «Ватан хуьзвайбур» госфондунин, РФ-дин Госдумадин депутатрин, Исламдин бизнесдин ассамблеядин, са бязи карчийрин куьмек себеб яз уьмуьрдиз кечирмишдай мумкинвал жезва.

– За квез лугьун, – давамарзава вичин ихтилат Сефижат Мегьамедагъаевнади, – чи дидеяр викIегь, уьтквем, кичIевал квачир инсанар я. Абур ара-ара дяведин махсус серенжемдин иштиракчийрин патав савкьатар гваз физва. «Чи рухваяр телеф хьанатIани, абурун рехъ давамарзавайбурни чи рухваяр я», – лугьузва чи дидейри. Абур къизгьин женгер авай районриз са кичIевални авачиз фидайвал акуна кIанда. Ахьтин дидеяр галай чи аскерар гъалибни жеда! И йикъара чи дидейри СВО-диз лазим шейэр мадни рекье твада.

«Дидейрин къуват» тешкилатди меркезда ва чи шегьерра, районра тухузвай мярекатар гзаф я. 29-ноябрь – Дидейрин, 9-декабрь Игитрин йикъар я. И важиблу вакъиаярни лап вини дережада аваз къейдда. Дишегьлийри, дяведин махсус серенжемдин иштиракчийри, ветеранри, абурун хизанри, аялри иштиракдай мярекатрал жемият, гьар са хизан, гьар са инсан патал важиблу темайрикай суьгьбетар ийида. Ватанпересвиликай, милли адетар, меденият, чIал хуьникай, тарихдин вакъиаяр ва чи бубайрин крар рикIелай алуд тавуникай.

Рухваяр дяведин махсус серенжемда телеф хьайи дидейри меркезда, кьегьалриз гьуьрмет авун яз, мискIин эцигиз гьиле кьунай. Ингье ам эцигна куьтягьзава. Са тIимил вахтунилай ишлемишиз вахкуда. Гьар капI ийидайла, чи агьалийри Ватан патал чанар къурбанд авур игитар рикIел хкида.

«Дидейрин къуват» тешкилатдин къени крар гзаф я. Ам гьакъикъатдани, СВОда рухваяр, гъуьлер, стхаяр, бубаяр телеф хьайи багърийрин далудихъ галай даяхдиз элкъвенва.

Женгерайни цIаярай – лигимдаказ

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Эхиримжи йисара Россиядин армиядин генералдин чинериз лайихлу хьанвай дагъустанвияр гзаф я. Амма Советрин девирда вучиз ятIани вири терефрин алакьунар авай офицердиз анжах полковниквилин чин гузвай. И дережадиз лайихлу хьанвай лезги офицерарни тIимил тушир. Кардин гъавурда авай сада лагьайвал, аскердилай, военный училищедин курсантдилай генералдин дережадиз хкаж хьун саки игитвал тир. Вични дагъларин къужахда, дерейра, кIамара чIехи хьайи лезги бубадин, дидедин хва паталь. Ада вичин уьмуьрдин саки 40 йис уьлкведин Яракьлу Къуватрин къудратлувал хуьниз, мягькемуниз, вилик тухуниз гана.

Зи рикIел 1984-йисан февралдин варз, Советрин Союздин Игит Эсед Салигьован ватанэгьли **Муьгьуьдин КЪАГЬРИМАНОВАЗ** генерал-майорвилин чин гайи вахт, лап хъсандиз алама. И хабарди шад авур зун Махачкъалада авай генералдин мукьвакьилийрин патав фена ва за адакай герек делилар къачуна. «Коммунист» газетдай вири ватанэгьлийриз шад муштулух гана.

Генералдихъ вичихъ галаз зун 1992-йисуз, Махачкъалада «Садвал» гьерекатдин нубатдин съезд кьиле физвайла, таниш хьанай. Анал Муьгьуьдин Къагьриманов гьерекатдин правленидин председателвиле хкянай. Ахпа чун мукьвал-мукьвал туьш хьана. Милли мярекатрал, генералдин кIвале, редакцияда, гьукумдин органрин идарайра, чи районрин муниципалитетра… Къе, дидедиз хьайидалай инихъ 90 йис тамам жезвайла, вичин фамилиядиз вири рекьерай лайихлу жезвай къагьриман хва рикIел хкиз кIанзава.

Кьурагь дагълар! Квелди куьн девлетлу я? Гьелбетда, инсанралди. Ша чна рикIел хкин: Кьуьчхуьр Саид, Етим Эмин, Хпеж Къурбан, КьепIир Афизат, Кьурагь Айишат, КIири буба, Лезгинцевар, Араз Алиев, Эсед Салигьов, Зейнудин Батманов, Ражидин Гьайдаров, Зара Латифова, Идрис Оружев, Пакизат Фатуллаева, Алил Омаров, Муса Омаров… Муьгьуьдин Къагьримановни гьа и дагълара чIехи хьана, гьа ерийривай ада такабурлувал, уьтквемвал, дирибашвал, гуьрчегвал къачуна.

КIири. И тIварни пара ажайибди я. Ихьтин тIвар алай хуьр Кьурагь районда ава. Ам мус ва гьикI арадал атайди ятIа тестикьарзавай кхьинар, документар авач. Мумкин я и делилар сурарин кьилерихъ хкажнавай, мискIинрин, куьгьне кIвалерин цлара тунвай къванерал авунвай кхьинрай жагъида.

Кардин гъавурда авай инсанри лугьузвайвал, хуьруьн патав гвай КIелед кIунтIарал виликдай хуьр алай. Ам халис къеледиз ухшар я лугьудай. Чапхунчийрихъ галаз кьиле фейи дявейра ам чукIурна. Адалай гуьгъуьниз цIийи хуьр кутуна. Амни дагъвийри Картурар тIвар алай тепедал эцигна. Гьа и хуьрни мус арадал атайди ятIа чизвач. Амма лугьуз жеда хьи, и хуьр лап дегь заманайрилай инихъ ава. И кардин гьакъиндай агъадихъ галай делилри успатзава. Хуьруьн сурари са шумуд гектар чил кьунва. Бязи чкайра пуд-кьуд къатунин сурар гьалтзава. Хейлин сурар, инсанар кучукнавай тегьер мусурманринбуруз ухшамиш туш, яни абур дагъвийри мусурман дин кьабулдалди авайбур я.

Исятда КIирийрин хуьр тепедилай агъуз вацIун кьерез кьван экIя хьанва. Са вахтара гила яшайишдин кIвалер эцигнавай чкаяр уьлегьанри кьунвай. Анра нацIар, вакIан кIирияр ва маса кул-кусар экъечIзавай. Хуьрел КIири тIвар акьалтунни гьа и вакIан кIирийрихъ галаз алакъалу ийизва. Ина абурун тамар авайди тир лугьуда. Гилани вацIун кьере абур гзаф ава.

КIирийрин хуьр устIаррин, игитрин хуьр я. Вилидайни авай, гилани ина заргарар, харат, кьванцин, чатун устIарар, гамар храдайбур ва маса сеняткарар ава. Абурун гьилерикай хкатзавай гьар са затI инсан гьейранардайбур жедай. КIвале, яшайишда герек къвезвай шейэрилай гъейри, кIиривийри вижевай яракьарни гьазурдай. Абурун куьмекдалди чеб душмандикай хуьдай. Ислягь девирда, яракьар ва маса шейэр маса гуз, чпин кьил акъуддай.

XIX асирдин сифте кьилерилай эгечIна, чил авачир кесибар, кIвалахдин гуьгъуьна гьатна, патал фидай. Гатун варцара Дербентда, Бакуда, Шекида, Къарабагъда зегьмет чIугвадай, ахпа къазанмишай гьалалдин ризкьини гваз багърийрин патав хкведай. Кьуьд хуьре акъуддай, гатфарихъ мад, кьил хуьз, рекье гьатдай. Бязи вахтара чпихъ галаз хизанарни тухудай.

Советрин гьукуматдин йисарани дагъвийриз патал фин адет яз амукьна. Агъзурралди лезгийри Бакудин нафтIадин буругъра чан хкудна. Абурун арада кIириви Къагьриманов Гьамидни авай. Хуьруьз хквез, колхоздин кIвалахар ийиз, зулунни хъуьтIуьн варцар ада Бакуда акъуддай. Нафт хкудиз. Гьа икI дагъвиди вичин кьил хуьзвай. Секиндиз, садазни писвал тийиз. Амма къени, дугъри инсанар такIанбур гьар са уламда гьазур хьана акъвазнаваз жеда кьван.

Писвилихъни кьадар жедач хьи…

Гьамидани Эминат вад аялдиз тербия гузвай. ГъвечIидан, Муьгьуьдин тIвар эцигнавай бицIекан, зур йисни хьанвачир. Къагьримановрин чIехи рушан гуьзелвилин тариф хуьрелай къецени акъатнавай. Адан тIвар кьаз, КIиридиз хейлин гадаяр атана. Гьатта – Кьурагь райондин НКВД-дин отделдин начальникни. Адаз, яшар хьанвай итимдиз, гуьзел цуьк хьтин руш гьикI гудай?! Гьайиф хьи, и кар Гьамидаз гзаф залан акъвазна, ада гъалатI ахъайна, вичин ва хизандин кьил бедбахтвилик кутуна. Адаз НКВД-дин гъиле гьихьтин ихтиярар аватIа чизвачир эхир. Вичелай руш элкъуьрунин ажугъди кузвай инсафсуз касди Къагьримановрин хизан, алпандин цIу хьиз, яна алугарна. Гьамид «кулак», советрин гьукумдиз акси кас я лагьана, адак тахсир кутуна, 1936-йисуз кьуна, дустагъна. Судди цIуд йисан кар атIана. Бакудин фяледиз, колхоздин лежбердиз, «кулак» лагьай тIамгъа алкIурай касдиз гьаятда са кални вад лапаг ва пуд верч авай. Суьргуьндиз акъудай ам мад садазни ахкунач…

КIвале авай гьазур-гьалални тулкI авурла, Эминат диде, вуч ийидатIа лугьуз, ийиртийир квахьна амукьна. Вад аял хвена, абурун тандал са вуч ятIани алукIна кIанзавай. Са кап фу къазанмишун патал дишегьлиди югъди-йифди зегьмет чIугуна. И арада залум дявени башламиш хьана. Куьтягь тежер дердери, азиятри адан чан хкудна, беден зайифарна. 1942-йисуз дидени рагьметдиз фейила, Гьамидан веледар етимриз элкъвена. Дидедин лувак са гуж баладалди кIвачел акьалтзавай, чимивал, архайинвал жагъизвай аялри гила вучдайди хьуй? Уьлкведа дяве кьиле физвайди, гьар са шей фронтдиз рекье твазвайди. Хуьрера каш гьатнавайди. Къула - цIай, кIатIа ризкьи амачирди…

Низ чидай етимрин кьисмет гьихьтинди жедайтIа, эгер къвалав имияр тахьанайтIа. Низ чидай дахдин гьич чинни такур ва дидедин тавазвилерикай магьрум хьайи Муьгьуьдинан уьмуьр яргъал фидайтIа, эгер адав имийрин куьмек агакьначиртIа. Мамеда, Агьмеда (районда БитIиш Агьмед лугьуз тIвар акъатай бажарагълу руководитель) Межида, Къагьримана стхадин етимар хвена, абурун гьакъиндай къайгъударвал чIугуна ва гьар сад уьмуьрдин рекьел акъудна.

Уьмуьрдин сефердиз сифте камар

Дяведин аялрикай «Лезги газетдиз» тIимил кхьенач. Дяведин йисарин аялвал – им гьич фикирдизни гъиз тежедай хьтин четинвилериз, магьрумвилериз дурум, таб гун я. Дяведин йисарин аялвилин вири азабар Муьгьуьдиназни акуна, рикIи, беденди гьиссна. Къула цIай, руфуна затI авачиз акъатай йикъар гзаф хьана. ЧIехибур хьиз, гъвечIибурни гележегда хъсан яшайишдихъ инанмиш тир. Гьавиляй абуру чIехибурухъ галаз санал колхоздин никIени багъда, векьени фермадал чпелай алакьдай крар бажармишзавай.

5-классдиз акъатайдалай гуьгъуьниз Муьгьуьдинани колхоздай зегьметдин йикъар къазанмишиз эгечIна. Вичел тупшурмишай гьар са кIвалах ада кьилиз акъуддай. ТIатIилрин варцара ам халис колхозчидиз элкъведай. Жаванди колхоздин кIелерни хвена, ахпа адал чубандин чумахъни ихтибарнай. КIирида а вахтара тахта-шалмандин заводни кардик квай. Муьгьуьдина гьа инани фялевал авуна. Имийрин куьмекдал вил алаз акъвазун итимвал тушир. Са вуч ятIани жувалайни алакьзавайди успатна кIанзавай. Жува къазанмишай ризкьидин ширинвал масад жедайди ада аялзамаз кьатIанвай. Гьавиляй Муьгьуьдин Къагьриманов гуьгъуьнин йисарани вири агалкьунар, лайихлувилер хсуси зегьметдалди къазанмишиз вердиш хьана.

Хуьруьн ирид йисан школа куьтягьай жаван имийри КьепIиррин школадик-интернатдик кутуна. Анай ам Кьурагьрин, ахпа Филерин школайриз-интернатриз акъатна. Ана адан гъиле акьулбалугъвилин шагьадатнамани гьатна.

Муьгьуьдина 7-классда кIелзавайла, чIехи стха Мегьамедшафи армиядиз тухванай. Ада гьуьлерин флотда къуллугъзавай. Стха хкведалди санизни фидач лугьудай Муьгьуьдинан фикир кьилиз акъатнач. Амни армиядиз тухвана. Белоруссия ССР-дин Борисов шегьерда авай частариз акъатай ада аскервилин везифаяр намуслувилелди, баркаллувилелди кьилиз акъудзавай. И кар акур дагъвидиз командирри фикир гана. Кьве йисалай ам Ульяновскдин С. Орджоникидзедин тIварунихъ галай военно-технический училищедиз рекье туна.

КIиривиди аксивалнач. Имни школада, хуьре агакьнавай тербиядин бегьерар тир. Ада хуьруьнви, Советрин Союздин Игит Эсед Салигьовал, Сталинграддин фронтда женгчи, ротадин политрук хьайи Османов Шафидал дамахзавай. Адан рикIелай камаллу инсанри, муаллимри ихтилатар авур машгьур инсанар тир сифте комсомолар Гьайдаров Сейидагьмед, Къурбанова Маржанат, Мирземетов Гуьлмегьамед, Кавхаев Уруж алатзавачир. Адан рикIел ветеранрихъ, агъсакъалрихъ галаз хьайи гуьруьшмишвилер хкведай. Жегьилвилин мурад тир, адазни, баркаллу хуьруьнвийрилай чешне къачуна, и дуьньяда итимвилелди яшамиш жез кIанзавай. Хуьруьн, халкьдин тIвар виниз акъуддай крарин иеси жедай къаст авай.

– Училищеда кIелун заз пара четин акъвазнай, – рикIел хканай М. Къагьриманова. – Сад лагьайди, зун урус чIалай ва маса тарсарайни зайиф тир. Хуьрерин школайра къачур чирвилер бес жезвачир. Кьвед лагьайди, училище техническийди тир. Ина заз гьич хабарни авачир месэлайрикай тарсар гузвай. Сад лагьай курс за са гужбаладалди куьтягьна. Кьвед лагьай курсуна за хъсандиз кIелзавайбурув агакьар хъувуна, ахпа абурулай виликни элячIна. Им датIана жув-жувал машгъул хьуни, йиферни ктаб гьиле аваз акъудуни, курсантдин везифайрив рикIивай эгечIуни арадал гъайи нетижа я. Лап хъсан курсант хьуниз килигна, училищедин начальникди зун курсунин, ротадин комсомол организациядин секретарвиле хкягъиз туна. КIелна куьтягьайла, чIехибуруз зун училищеда таз кIанзавай. Амма за армияда къуллугъун хкяна.

Училищеда кIелай йисари заз гзаф менфят гана. Ина за иллаки политикадин жигьетдай виликди еримишна, техникадин рекьяй чирвилер артухарна, умуми культурадин тарсар къачуна. Зун Коммунистрин партиядин жергейриз кьабулна. И къазанмишунри заз гуьгъуьнин йисарани датIана куьмекна.

(КьатI ама)

Милли ирс хуьзва

Чи мухбир

Алатай гьафтеда Каспийск шегьерда кьиле фейи рекъемрин форумдин сергьятра аваз тешкилай «Цифра VS бумаги. Развитие печати в эпоху цифровой трансформации» тІвар ганвай секциядал «Лезги газетдин» кьилин редактор, РФ-дин журналистрин союздин РД-да авай отделенидин председатель Мегьамед Ибрагьимова рекъемрин алем вилик фенвай девирда Дагъустандин милли чІаларал акъатзавай изданияр хуьнин месэлайриз талукьарнавай презентация къалурна. Ам «Лезги газетдин» редакцияди кьилиз акъудзавай проектрин бинедаллаз гьазурнавай.

Редакцияди рекъемрин рекьяй кьиле тухузвай кІвалахдикай рахадайла, М. Ибрагьимова республикадин милли газетрин архивар электронный къайдадиз элкъуьрунихъ еке метлеб авайди къейдна. Кьилди «Лезги газетдикай» рахайтІа, кьилин редактордин гафаралди, адан архив 1942-йисалай гатІунзава.

«Газетдин тарих 1920-йисалай гатІуннаватІани, гьайиф хьи, архивда 1942-йисалди чапдай акъатай газетар авач. «Тарихдин шагьидар» электронный къайдадиз элкъуьрунин кІвалахдал чна меценатар желбзава, гьикІ лагьайтІа, и кардиз гьукуматдин патай пулдин такьатар чара ийизвач, месэла редакциядин къуватралди гьялзава», – къейдна ада.

М. Ибрагьимован гафаралди, газетар электронный къайдадиз элкъуьруьни мединятдин чІехи ирс хуьз, хайи чІал вилик тухуз ва жемиятдин гегьенш къатариз тарихдин жуьреба-жуьре вакъиайрикай, халкьдин милли адетрикай, яшайишдикай, чІалакай гзаф итижлу малуматар авай чешмейрикай менфят къачудай мумкинвилер тешкилиз куьмекзава. Ада и карда куьмекар гунай РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Арсен Пирмегьамедоваз сагърай лагьана. «Лезги газетдин» архив электронный къайдадиз элкъуьрунин кІвалах гьеле давам жезва.

Презентациядин сергьятра аваз М. Ибрагьимова редакцияди образованидин рекьяй кьилиз акъудзавай проектрикайни ихтилатна. Абурукай сад – гьар йисуз тешкилзавай международный дережадин «Лезги диктант» мярекат. Малум тирвал, эхиримжи кьве йисуз и чІехи серенжем лезги халкьдин баркаллу руш Фируза Керимовадин «Иман» фондунин куьмекдалди кьиле тухвана. Ам кьве къайдада – офлайн ва онлайн – жуьреда кьиле физва. И карди Дагъустандилай къецепата, гьатта маса уьлквейрани яшамиш жезвай ватанэгьлийриз интернетдин куьмекдалди хайи чІалалди диктант кхьидай мумкинвал гузва. Вилик йисара «Лезги диктантда» Азербайжанда, Туьркияда, Белоруссияда, Эстонияда ва маса уьлквейра яшамиш жезвай лезгийрини иштиракна.

Кьилди М. Ибрагьимов лезги чІалай тешкилнавай онлайн-курсарал акъвазна. Сифте яз редакция и проектдив 2019-йисуз «Лезги ким» проектдин автор Имран Гьуьсейнован теклифдалди эгечІнай. Эвел кьиляй курсарик экечІиз кІанзавайбурун кьадар 80-дав агакьнавай. Абурун арада неинки са лезги, гьакІни маса миллетрин векиларни авай. Мисал яз, редакцияда онлайн-къайдада тешкилай тарсара лезгидиз гъуьлуьз фенвай татар халкьдин векилрикай тир са руша вичиз лезги чІал чирзавай. Алай вахтунда тарсар Абдурашид Гьамидова тухузва, муаллимдин зегьметдиз акъатзавай харжияр «Лекьрен муг» этнолагердин регьбер Садикь Гьасанова чара ийизва. Къейд ийин хьи, онлайн-курсар гьавая тешкилнава, яни тарсариз къвезвайбурухъ пулсуздаказ хайи чІал чирдай мумкинвал ава.

«Лезги газетдин» кьилин редакторди гьакІни редакцияди хайи чІал хуьн ва вилик тухун патал акъудзавай ктабрикайни ихтилатна. «100 тапшуругъ», «Лезги чІал чирин» ва «Лезги чІалални урус чІалан шикилар галай гафарган». Абур «Хайи чІал чирзава» проектдин сергьятра аваз меценатрин куьмекдалди чапдай акъуднава. М. Ибрагьимован гафаралди, и ктабар иллаки гзаф Дагъустандилай къецепата яшамиш жезвай ватанэгьлийри маса къачузва. ГьикІ лагьайтІа, Россиядин регионра, Дагъустанда хьиз, хайи чІал чирзавай мектебар авач. Ихьтин шартІара диде-бубайриз чпин веледриз лезги чІал чириз четин жезва. И карда лагьайтІа, редакцияди акъуднавай ктабар кьилин куьмекчийриз элкъвезва.

«Лезги газетдин» кьилин редактордин презентациядин гьакъиндай вичин фикирар лугьудайла, РД-дин рекъемрин рекьяй вилик финин, информациядин ва печатдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Юрий Гьамзатова и ктабар, интернетдин майданра маса къачуз регьят жедайвал, «Яндекс Книги», «ЛитРес» ва маса сайтра эцигун теклифна.

Ширрал ашукьбур

Агьмед МАГЬМУДОВ

14-ноябрдиз Мегьарамдхуьруьн районда Кьиблепатан Дагъустандин мектебрин 9-классра кІелзавай ва чпихъ лезги чІалал шиирар кхьидай алакьунар авай аялрин арада конкурс кьиле фена. Ана СтІал Сулейманан, Кьурагь, Мегьарамдхуьруьн ва Докъузпара районрай санлай къачурла 41 аялди иштиракна. Вучиз ятІани, Ахцегь райондай конкурсдиз са аялни атанвачир. СтІал Сулейманан ва Кьурагь районрай анжах саса аялди иштиракна.

Гьар йисуз мергьяматлу «Леки» фондуни, «Лезги газетдин» редакцияди ва ФЛНКА-ди тешкилзавай и мярекат цІи Мегьарамдхуьруьн райондин администрациядин куьмекдалди кьиле фена.

Иштиракчийрин вилик са шартІ эцигнавай: сегьнедал экъечІна жува кхьенвай шиир фасагьатдиз хуралай кІелун. Жюридин членри и еридилай гьейри, къиметар гудайла аялрин алукІунриз (милли парталар алайбуруз баллар артухарзавай) ва шиир кІелдайла ийизвай гьерекатризни фикир гана. Жюридин членрин арада писателар тир Максим Алимовни Сардар Абил, «Лезги газетдин» кьилин редактор Мегьамед Ибрагьимов ва «Вахтар ва инсанар» передача кьиле тухузвай Владик Батманов авай.

Конкурсдин нетижада 1-чка - Мегьарамдхуьруьн райондин Тагьирхуьруьн мектебдин ученица Алина Велиметовади, 2-чка – Докъузпара райондин Усугъчай хуьруьн мектебда кІелзавай Къемер Мусаевади ва 3-чка Мегьарамдхуьруьн райондин ЦІийи Филерин мектебдин ученик Ибрагьим Улубегова кьуна.

Гъалибчийриз дипломар, ктабар ва 15, 10, 5 агъзур манатдин кьадарда аваз пулдин пишкешар гана. 4-14-чкаяр кьур аяларни дипломралдини 3 агъзур манатдин кьадарда аваз пулдин пишкешралди къейдна. Амай вири иштиракчийриз дипломар ва 1 агъзур манатдин кьадарда аваз пулдин пишкешар гана.

Шабагьар вахкунин мярекатда «Леки» фондунин векилар тир Максим Садикьовани Руслан Мегьдиханова ва газетдин кьилин редактор Мегьамед Ибрагьимова иштиракна. Тешкилатчийри конкурс кьиле тухунин карда куьмекар гайи Мегьарамдхуьруьн райондин администрациядин мединятдин управленидин кьил Эседуллагь Селимоваз сагърай лагьана.

Дуьньядин хабарар

ШартІ малумарна

Европади Украинадинни Россиядин арада кьиле физвай рахунра иштиракунин месэла ЕС-дивай ислягьвал арадал хкуник гьихьтин пай кутаз жедатІа чир хьайидалай кьулухъ къарагъарда. Ихьтин фикир РФ-дин президентдин куьмекчи Юрий Ушакова «РИА Новости» чешмедиз малумарна.

Ушакован фикирдалди, европавияр рахунрик кутадалди Москвадин, Киевдин ва Вашингтондин векилрин арада са шумуд сеферда гуьруьшар кьиле хъфин мумкин я.

«Исятда ихтилат пуд терефдин къайдада аваз нубатдин гуьруьш кьиле тухуникай физва, рахунар Абу-Дабида мад давамар хъувунин фикирдал атанва. Йикъан патахъай гьелелиг меслят хьанвач, са вуж ятІани гуьруьш тухунин къайда гегьенш хьуникайни рахазва, амма идан патахъай чахъ галаз меслятнавач», – алава хъувуна Ю. Ушакова.

Къейд ийин, алатай гьафтеда Владимир Путина Кремлда США-дин президентдин махсус илчияр тир С. Уиткоффахъни Ж.Кушнерахъ галаз суьгьбет кьиле тухвана. Абуру ОАЭ-да пуд терефдин арада кьиле фейи рахунрин нетижаяр веревирдна. Гуьгъуьнлай Америкадин векилар Дублиндиз рекье гьатна ва ана абур В. Зеленскийдихъ галаз гуьруьшмиш хьана, Украинадин, Германиядин, Италиядин, ЕС-дин, Франциядин, Ирландиядин ва Польшадин милли хатасузвилин рекьяй меслятчийрихъ галаз ихтилатар авуна.

Ушакова къейд авурвал, Европадин уьлквейриз Украинадин жигьетдай ийизвай рахунра иштиракиз кІанзава, амма абуру сифте нубатда чпиз вуч герек ятІа, гьам тайинарун лазим я: дяве ва я ислягьвал.

Муькъвел гьужумна

17-ноябрдин экуьнахъ «РИА Новости» чешмеди хабар гайивал, ВСУ-ди суткадин къене кьвед лагьай сеферда яз Крымдин муькъвел гьужумна. Идакай Крымдин кьил Сергей Аксенова хабар гана.

«Мидяди мад Крымдин муькъвел гьужумна. Алай вахтунда муькъвелай улакьрин гьерекат акъвазарнава. Крымдин агьалийривай, мугьманривай муьгъ галай терефдихъ фин тавун ва сергьятвилер фикирда кьун тІалабзава», – кхьена Аксенова телеграм-каналда.

Къейд ийин, Украинади 16-ноябрдин экуьнахъни муькъвел дронар ахъайнай. Гьужумдин судурар арадай акъудун патал Керчда оперштаб кардик кутунва.

Мидяди Москвадихъни беспилотникар ахъайна. «16-ноябрдин нянин сятдин 5-далай 17-ноябрдин пакаман сятдин 7-далди Москвадин терефдихъ 800-дав агакьна беспилотникри лув гана. Абурун чІехи пай яргъа мензилда амаз тергна. 321 беспилотник меркездив агакьдайла кьуна», – кхьена Москвадин мэр С. Собянина «Макс» мессенджерда.

Жаваб яз

Мидядин гьерекатриз жаваб гун яз, Россиядин кьушунри чІуру къарарар кьабулзавай чкайриз, ВСУ-ди НАТО-дин пешекаррихъ галаз санал ишлемишзавай карханайризни складриз ягъунар кьазва.

Россиядин ВС-ди Украинадин 4 регионда ВПК-дин (военно-промышленный комплекс) карханаяр ва улакьрин объектар кукІварна. РФ-дин оборонадин министерстводи хабар гузвайвал, лувар квай ракетаяр, яргъа мензилдиз фидай беспилотникар ишлемишуналди, ягъунар Киевда, Запорожьеда, Черкасскдин ва Днепропетровскдин областра авай объектриз кьуна.

Россиядин оборонадин министерстводи 16-ноябрдиз малумарай делилралди, СВО кьиле тухунив эгечІайдалай инихъ Россиядин Яракьлу Къуватри Украинадин 674 самолет ва 284 вертолет, зенитдин ракетайрин 672 комплекс, пилот галачиз лув гудай 290565 аппарат, 31658 танк ва дяведин маса машинар, РСЗО-дин 1797 машин, артиллериядин ва маса 36934 яракь, дяведин махсус 77338 автомашин тергна.

Эстония кІеве гьатда

Россиядихъ галаз авай сергьят агалайдалай кьулухъ Эстония экономикадин жигьетдай бегьем кІеве гьатда. Ихьтин фикир Финляндиядин сиясатчи Армандо Мема лагьана.

Са тІимил йикъар идалай вилик Эстониядин МИД-дин кьил Маргус Цахкнади республикадин гьукуматдиз 1-декабрдилай Россиядихъ галаз авай вири погранпереходар кІевириз кІанзавайдакай хабар ганай. «РИА Новости» чешмеди хабар гузвайвал, Эстониядин МИД-ди ихьтин къарар кьабулунин себеб беспилотникар арадал гъизвай карханада хьайи агьвалатдик гуя Россия къаришмиш хьун я лугьузва. Москвади, успатдай са делилни авачиз, Эстонияди кутазвай тахсир тамамдиз инкаразава.

Финляндиядин сиясатчиди Россиядихъ галаз авай сергьят агалуни чпин уьлквediз экономикадин жигьетдай еке зарар хьайиди рикІел хкана. 2023-йисуз Финляндиядин гьукумдарри Россиядихъ галаз авай сергьят агалайдалай кьулухъ анин бязи шегьерра туризмдин жигьетдай муракаб гьалар арадал атанай, туьквенар ва бизнесдин объектар кІев хъхьанай.

Гьазурайди – К. ФЕРЗАЛИЕВ

Дидедин алхишни къаргъиш

Имара МУРАДОВА,
Махачкъала шегьер

Зун кIевелай инанмиш я хьи, кьадар-кьисметдилай гъейри, дидедин алхишдихъни къаргъишдихъ веледдин уьмуьрда кьетIен кьисмет ава. Им заз тестикь хьанвай гьакъикъат я…

Тамамдаказ вичин ихтиярда гьатнавай зулун гуьзел береда хайи ерийриз хъфенвай зун дидеди, яргъалди вегьин тавуна, вичин рикI алайбурукай сад тир хурмайрин тарцин бегьерлувал къалуриз салаз тухвана. Са шумуд йисуз «хъелнавай» тарци цIи хъсан бегьер гьанвай. Патав гвай кицикрин таза тарни гьам ири емишри, гьам яруни хъипи пешери пара гуьрчегарнавай, темягь фидайвал акъвазнавай. Дидеди зал ведро яргъи авуна, хурмаяр атIун тапшурмишна. Пичинал чайдан эцигнавайди рикIел хтана, ада кIвализ гьерекатна. АкIаж хьанвай хилерилай за хурмаяр фад атIана. Чи салаз гьахьдайла, заз къуншидин сал, сеткадин а пад, хъсандиз михьнавайди акунвай. Ведро ацIурна, зун са легьзеда аниз килигиз акъвазнавай. Чи патаз мукьва нуьгведин ичин тарцел, хъипини яру хьанвай пешерик какахьна, сад-вад ични аламай. Бязи йисара абур атIудай кас тахьана хъуьтIуьзни аламукьайди зи рикIел хквезвай. Алатай гатуз, са шумуд варз вилик, зун хуьре авайла, сал килигиз жедай гьалда авачирди, михьиз къараткенрини вергери кьунвайдини зи вилерикай са уьтери карагзавай. Амма гила, михьи авурла, гьелбетда, хъсан хьанва, гьатта лап чIехиди хьиз аквазва. И арада дидеди, пенжердай кьил акъудна, зарафат кваз лагьана:

– Хъсан михьнавани сал Бубади? Зи рушани гьакI хъсандиз михьна хъфин герек я.

– Са рахун-лукIуьнни авачиз, икьван хъсан гьавани авайла, сал михьун лезет тушни! – жаваб гана за.

Бубадин халис тIвар, чпин чIехи бубадин хьиз, АбдулнетIиф тир. Хизанда виридалайни гъвечIиди тир адал и тIвар гьеле чIехи бубадал чан аламаз эхцигнавай. Аялар тирла, адан халисан тIвар лугьуз четин тирвиляй, чна адаз «Бубашка» лугьузвай. ЧIехи буба рагьметдиз фейилани, чун чIехи хьайилани, адан тIвар гьакI яз амукьна. Ам заз такуна, низ чида, шумуд йисар тиртIа. Эхиримжи йисара ам йиса са шумудра хквезвайтIани, чун чал гьалтзавачир. Ам Москвада суддувандик акатайди, дустагъда гьатайди, са шумудра кьиникьикайни хкатайди, заз хабар авай. Ада сал михьна лагьайла, зун хиялри яргъариз тухвана, чи аял вахтариз. Ам залай хейлин гъвечIиди тир. Адан чIехи стхани зун – таяр, чна къушаба классра кIелзавай.

Гуьлуьманни Къагьиран хизанда кьуд аял, пуд гадани са руш, чIехи жезвай. Чпел чан аламаз анжах са руш гъуьлуьз гуз агакьна. Гьайиф хьи, гадайрин мехъерардай бахтлу йикъар абуруз акунач. Абур арада са шумуд йис аваз фад рагьметдиз фена. Гадаяр агакьайла, абурун иесивална, лугьудайвал, кьил кьуна мехъерардай кас хьанач. Гьарма сад сана яшамиш жезва исятда. КIвал фадлай ичIи я. Гуьлуьм хала зи рикIел вичин аялриз гзаф къаргъишардай дишегьли яз алама.

– Буба хуьре аваз кьве гьафте кьван я, къе няниз ада вич агъа магьледа авай, вичихъ галаз са классда кIелай Мегьамеда Махачкъаладин аэропортуник хутахзава лугьузвай. АтIун вуна авунва, хурмаярни, за экуьна амаз чранвай таза фуни, инал за маса затI-матIни гьазурнава, чидач ада тухудатIа, самолетдиз пар ихтияр аватIа, – зун хурмаяр авай ведро гваз кIвализ хтайла, лагьана дидеди. – Къулал алай хуьрек гьазур хьурай, за фена адаз нисинин тIуьн нез ша лугьуда. Вунни хтанвайди чир хьайила, адаз шад жеда. Са хизан хьиз чIехи хьайи аялар я куьн. Гуьлуьман сивин гьайбатри факъир аялар бахтсузна хьи, хваяр пудни варазара хьана. Чидач, белки, кьадар-кьисмет я жеди, белки – къаргъишри кIвал михьи авуна…

Гуьлуьм халади аялрихъ, иллаки рухвайрихъ галаз, михьивал патал «дяве» гзаф чIугвадай. Михьивал женнетдай атанвайди гьавайда лугьузвач. Гьелбетда, гьар са дишегьлидиз михьивал важиблу я. Чи кIвалени михьивилиз гзаф вахт серфзавай. Гьавиляй, чаз гуьгуьнлай чир хьайивал, къал акъатуник «чи пайни квай». Чун кIвале са шумуд руш аваз, гьарда вичиз пайнавай везифаяр кьилиз акъудиз, вири чкаяр михьи тирди акурла, Гуьлуьм халадин рикIиз генани «гуж гузвай». Амма мецелди лугьун тавуна, ада аялриз къаргъишар ийиз эгечIдай, чебни – рикIиз тIардайбур. Чидач вучиз акI тиртIа. Гьар гьикI хьайитIани, сабурлувал квадарун, къаргъиш авун дишегьлидал абур гъизвай крар туш. Зи рагьметлу чIехи дидеди лугьудайвал, сивяй акъатай къаргъиш ченедал алукьда, яни жувахъ, аялрихъ, хизандихъ галукьда. Иллаки дидедин къаргъиш патаз фидач лугьудай ада. Дидеди гьикьван хъел атайтIани, веледриз къаргъиш авуна кIандач. ЧIуру кIвалах хьайила, виридалайни гзаф рикI тIар жезвайди диде я. Гьавиляй чаз, хизанда чIехи жезвай рушариз иллаки, чIехи дидеди и кар тагькимар тавур югъ жедачир. Адан экуь къамат хьиз, акьулдин тарсарни гзаф вахтара зи рикIел хкведа. За, жув чIехи жердавай, къвердавай гзаф ва мукьвал-мукьвал фикирзава, хизанда чIехи дидеярни бубаяр аваз яшамиш хьун, ахьтин мумкинвал хьун чIехи бахт я. Къенин юкъуз ракIарай къвез агакьзамазди кьилди яшамиш жез кIанзавай чи девирдин сусарикайни, абурун къуллугъда акъвазнавай чи кьегьал рухвайрикай мад сеферда рахада зун.

– Гуьлуьман амай аялар хтайла, ара-ара акъатда, Бубади чал кьил чIугун тавуна гьич садрани хъфидайди туш. Аллагь вичелай рази хьурай! – дидедин алхишдин гафари зун хиялрикай хкудна.

За нисинин тIуьн недайвал суфра ачухиз гьазурвилер аквазвай. Диде, вичи лагьайвал, Бубадиз эвериз фена. Ваъ. Икl фад зун хиялри вичин къармахрай ахъайдач. Зани Бубади къунши Загьра дидедиз салай кьурак буранар хутахиз куьмек гайи вахт вилерикай карагзава, на лугьуди ам мукьвара хьайи кар я. Пакамахъни нянихъ мекьи жезвайтIани, гьаваяр гьеле чимизмай. Им нисинин вахт тир. Зун кIула портфелни аваз мектебдай хквезвай. Мектебдин гьаятдай акациядин чIехи тарцин пешерикай дидедиз кIватIнавай кIунчIни зи гъиле авай. Чпин варцел гъвечIи куьсридал къунши Загьра диде ацукьнавай.

– Чан дидедин, вуч хабарар ава мектебдин магьлейра, ви тарсар гьикI ава? – хабар кьуна ада, зи саламдиз жаваб гайидалай кьулухъ.

– Къариб хабар авач, тарсарни хъсанзава, – куьрелди жаваб гана за.

Хуьруьн агъа кьиляй мектебдай кIвализ хкведалди рекьени са кьадар вахт хьанвай. Гишинни тир, гьавиляй за кIвализ тади ийизвай. Яшлу дишегьлиди, гьелбетда, и кар кьатIанваз, давамарда:

– Чан дидедин, кIвализ хъфена парталар дегишарна, ваз, са куьмекни къачуна, салай буранар хутахиз ша. Дидеди таза фуни чранва, мукашни ава. Сифте чна фу неда.

– Хъсан я, зун геж тавуна къведа, – жаваб гана за. ЧIехибуру са кар буюрмишайла, чаз шад жедайди тир.

Вини кьил са цIуд декьикьа кIвале хьанатIа, мад хьанач, зун Загьра дидедин патав физ чи варцел алай. Къуншидин кIваляй къаргъишрин ахьтин ван акъатна хьи, зи рикIиз пис хьана. Къаргъишар авун патал аялрикай яраб ни вуч авунватIа? КIвачер-гъилер галатайтIа, яраб низ пис жедатIа? КIвал михьи хьурай вучиз лугьузватIа? Ихьтин фикирри зи кьилиз мадни тIал акъудзавай. Зун и кIвалерин виликай Загьра дидедин кьилив физ тежез кичIела амукьнай. Гьа и арада заз пенжердай хкадариз гьазур хьанвай Буба акуна…

Вич лугьумир кьван кьацIанвай кIвачин къапар аламаз ам гурарин кIаник квай кварцяй яд хъваз фена. И арада кIвализ хтай Гуьлуьм халадай вичин къайдада «ван акъатна». Чи девирда «беспилотникар» авайди тир гьар са дидедин гъиле, генани дуьз лагьайтIа, кIвачел. Са тапочка галукьна, кьвед лагьайди галукьдалди кьилиз чара ийиз пенжердай куьчедиз экъечIай Буба за жувахъ галаз, куьмек яз, Гуьлуьм халадик квай хъелни хкатрай лагьана, Загьра дидедин кIвализ тухванай. Фу тIуьн тавунмаз Загьра дидеди чаз буранар хутахдай ихтияр ганачир, амма, туьтуьнал кьван ацIанваз, зи рикIи фу тухваначир… Эхь. Вахтар гзаф алатнава. Амма уьмуьрда са шумуд цIуд йисар алатайтIани, рикIелай тефидай, бейнида дерин чка кьунвай крарни жеда кьван.

Куьчедихъай хтай дидеди мугьман исятда акъатдайдакай, мадни ада «гьисабна» 10 хурмани хьран тек са фу тухудайдакай хабар гана. За ведрода авай хурмайрикай виридалайни ирибур, иербур хкязавай арада Буба атана акъатна. «Ибур «Наташадиз» яни?» лагьана жузурла, ам хъуьрена. Хваш-беш авурдалай кьулухъ суфрадихъ суьгьбетар, рикIел хкунар гзаф хьана. Амма виридалайни зун тажуб авурди, заз гьайиф хьайиди, – дидеди авур къаргъишар Бубадин рикIяй акъатнавачир.

Руьгьдинни ахлакьдин тербия

Регина СЕМЕДОВА

Россиядин халкьарин садвилинди яз малумарнавай 2026-йисаз талукьарнавай жуьреба-жуьре серенжемар кьиле тухун давам жезва. Ахьтинбурук и йикъара Дагъустандин УИС-дин (уголовно-исполнительная система) са жерге идарайра, кьилди къачуртIа, дуьз рекьел хкидай 2-нумрадин колонияда, 8-нумрадин колония-поселенида, 2-нумрадин СИЗО-дин (силисдин изолятор) дустагъра авай ксар патал Россиядин халкьарин руьгьдинни ахлакьдин ерийрин къиметлувилиз, чIехи уьлквединмиллетрин адетриз, халкьарин арада дуствилин алакъаяр мягькемаруниз талукь яз кьиле тухвай тарсарни (лекцияр) акатзава.

Чпин макьсад руьгьдинни ахлакьдин тербия гун хьиз, гьакIни ватанпересвилин къанажагъ, эдебдин дурумлу ориентирар арадал гъиз, дустагъдай экъечIайла, жемиятда къанунрихъ галаз кьурвал яшайиш кьиле тухуз куьмек гузвай и серенжемар «Россиядин халкьар» международный гьафтедин ва хъсан адетрин къиметлувал хуьнин ва мягькемарунин рекьяй гьукуматдин сиясат кьилиз акъудунин сергьятра аваз тешкилнавай. Дустагъра авайбурухъ галаз тарсар кьиле тухун патал идарадин тербиядин, гьакIни диндин рекьерай пешекарар желбнавай.

Серенжемдин нетижаяр кьадайла, УФСИН-дин (ФСИН – Федеральная служба исполнения наказаний) дустагъра авайбурухъ галаз тербиядин ва яшайишдин кIвалах тухудай отделенидин начальник, къенепатан къуллугъдин подполковник Эльдар Ражабова къейд авурвал, Россиядин халкьарин садвилин йисуз чи садвал гьар са карда мадни мягькемди хьана кIанда. Адан гафаралди, дустагъра авайбуруз анай экъечIайла уьмуьр лайихлудаказ давамариз куьмекдай руьгьдинни ахлакьдин бинейрикай хабар гузвай ихьтин мярекатар идалай кьулухъни тешкилдайвал я.

Алидхуьрел – мискIин

И йикъара СтIал Сулейманан райондин кьилин жемиятдин хатасузвилин рекьяй заместитель Абуталиб Фатулаеван ва райондин администрациядин кьилин куьмекчи Эльдар Рустамован регьбервилик кваз Алидхуьрел мискIин эцигуниз гьазурвал акунин месэлаяр веревирдна. Муниципалитетдин пресс-къуллугъдин малуматдай раиж хьайивал, къенин юкъуз мискIиндин проектдин экспертиза акьалтIнава ва ам кьилиз акъудун патал гьазур я.

Серенжемда райондин имам Шамил Рагьманова, ЦIийихуьруьн мискIиндин имам Рамазан Талибова, мергьяматлувилин «Адалат» фондунин регьбер Мегьамед-Салигь Ибрагьимова, полициядин участковый уполномоченный Казим Балабегова, хуьруьн активистри ва агъсакъалри иштиракна.

Алидхуьруьн агьалияр патал диндин цIийи идарадихъ авай важиблувал къейд авуналди, и кардик кьил кутунвайбуру мискIин эцигунин кIвалахрал хуьруьнвияр желб авунин, къуни-къуншивилин алакъаяр мягькемарунин, гьакIни кIвалахар кьиле тухудай вахтунда ана жемиятдин къайдаяр чIур тавунинни хатасузвал таъминарунин месэлаяр кьетIендаказ веревирдна. Проектдик патарив гвай чкаярни авадан авун, ял ядай багъ ва машинар акъвазардай чка туькIуьрун ква.

Чубанрин къайгъуяр

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегь районда гьайванар куьчарун – им яшайишдин несилрилай несилрал къвезвай къайда-адет я. И жигьетдай иллаки четинди зул я – хипехъанарни малдарар, гьакIни маларин духтурар патал виридалайни жавабдар ва зегьмет алай вахт. Зегьметдин нетижа абуру куьчарунин месэла дуьздаказ ва вахтунда кьиле тухунилай, ятахрал бес кьадарда хъуьтIуьн алафар гьазурунилай ва чубанриз зегьметдинни ял ядай къулай шартIар тешкилунилай аслу я.

Къишлахриз куьчарзава

Гъилевай йисуз Ахцегь райондин майишатри Кочубей ва Дербент зонайрин къишлахриз тахминан 7 агъзур къарамал, 30 агъзур лапаг ва 80 балкIан куьчарзава. И месэладилай вилик кьиле тухвана кIанзавай важиблу маса серенжемни ава – абурун сагъламвал ахтармишун. Вири гьайванар дикъетдивди ахтармишзава, суьруьйрикайни нехиррикай азарлу, зайиф, кьуьзуь, яни чпивай кьуьчарунин рекьин азиятриз дурум гуз тежедай гьайванар хкудзава. Амайбур патал азаррин вилик пад кьунин серенжемар кьабулзава.

Куьчарун, гьелбетда, чубанрихъ галаз санал дагъдин баркаван яйлахра вердиш гьайванризни четин имтигьан я. Куьчардай махсус рекьерни амачиз, улакьрин шегьредай яргъал мензилриз физвай ва, лашунин хура туна, кьакьан «КамАЗ» машинриз ягъиз-ахвудзавай гьайванар, иллаки таза кIелерни данаяр рекье гьелек жезва.

Райондин майишатрин куьлуь ва ири карч алай гьайванар хъуьтIуьн къишлахриз куьчарунин кампания, адет яз, ноябрдин сифте йикъара бегьем жезва. Амма дагъда хъсан векь-кьал аваз ва гьаваярни, рагъ авай, гуьлуьшанбур яз хьайила, тади квачир бязи иесийри чпин гьайванар дагъдин яйлахра туна. 8-ноябрдилай садлагьана мекьи хьана, къалин жив къуникди, ингье, абурук тади – къалабулух акатнава.

Ахцегьа Гъурун кIамун майдандал Фиярин хуьруьн майишатдин къарамалар Кочубейдиз тухун патал машинриз язавайди чир хьайила, райадминистрациядин хуьруьн майишатдин хилен начальник Леонард Атлуевахъ галаз чун чкадал фена.

– Чна ата-бубайрилай чубанар яз кьил хуьзва, – суьгьбетзава Фиярин «Шалбуз» СПК-дин председатель Суюн Мегьамедова. – Хуьруьн Ф.Энгельсан тIварунихъ галай колхоз чкIайла, за жуван рухваяр Зейдуллагьахъни Давидахъ галаз хипехъанвилин хсуси СПК тешкилна. Хеб хуьн пара зегьмет алай кеспи я. КIвалахдиз къимет-гьуьрмет тахьайла, 2021-йисуз гьилевай 1000 лапаг маса хгана, чун къарамалар хуьнал элячIна. «Зи кьисметни саки гьахьтинди я», – суьгьбетдик фийиви хсуси майишатдин (ИП) иеси Судай Мамедалиев экечIна.

– Аквазвайвал, квез гьардаз вишев агакьна калер ава. Хиперилай тафаватлу яз, малар хуьз асант ва менфятлу я жеди?

– Гьелбетда, амма менфятлувал санайни аквазвач. Виликрай чна хипер асул гьисабдай сар патал хуьзвай. ГьакIни хипен нек-ниси жезвай, хамарихъ вичин къимет авай. Гила абур четиндиз маса гузвай са як паталди я, хипен гуьгъуьна гьатдай чубанарни жагъизмач. Яшайишдин къулай шартIар авачир дагълух хуьрера мегер жегьилар акъваздани? Вирида шегьеррихъ ялзава. Калер ацадай мумкинвал тахьайла (вири нек данайриз жезва), къарамалар хуьникайни хийир амукьзавач. Гьукуматдин патай куьмек авач, як четиндиз маса гузва ва гьилиз кьвезвай къазанжидин са пайни, ингье, куьчарунин рекьериз хъфизва. Куьрелди, хуьре бубайрин хеб-мал хуьз, сенят давамарунихъ хъсан гележег аквазвач. ИкI давам хьайитIа, чунни, дагълух хайи маканар туна, шегьерриз веледрин патав хъфидайвал я, – гьайиф чIугунивди лугьузва абуру.

– Гьайванар куьчарунай рекьин харжияр гьикьван акъатзава? Къишлахра яшайишдин са бубат кьванни шартIар авани?

– Ваъ, авач. Илим, техника вилик фенвай алай девирдани чаз я дуьзгуьн чими кIвал, я экв, рехъ, телефондин алакъа, школа (виридалайни мукьва тир мектеб 50 километрдин яргъа ава) авач. Векьер чна гьана са жуьре гьазурзава: гьар я. Муькуь патахъай, ни вуч лагьайтIани, чи хипехъанарни малдарар зегьметдин игитар я. Гьар йисуз ятахар ва чубанрин кIвалер абуру хсуси къуватралди алакьдайвал ремонтзава, михьзава, дезинфекция ийизва...

Месэладин гьакъиндай чна Ахцегь райондин ветуправленидин начальник Ильяс Абдулгьалимовахъ галазни ихтилатна. Адан гафарай, куьчарзавай, гьакI чкайрал аламукьзавай вири гьайванар веткъуллугъдин кьетIи гуьзчивилик ква. Тайинарнавай вахтара хсуси майишатрани кваз гьайванриз фад чкIидай азаррин вилик пад кьадай рапар язава, хаталу гьашаратрикай михьун патал абур дарманрай чуьхуьзва ва талукь тир маса серенжемар кьиле тухузва. Гьавиляй, Аллагьдиз шукур хьуй, алай вахтунда Ахцегь райондин гьайванар чахутка, бруцеллёз, сибирдин язва хьтин садакай масадак акатдай хаталу азаррикай михьи я.

Зегьметдал рикI ала

Хазран КЬАСУМОВ

Намуслу зегьметдалди гьуьрмет къазанмишнавай инсанрикай яз, завай ЦIийи Макьарин хуьряй тир **Алипаша АМИРАСЛАНОВАН** *(шикилда)* тIвар кьаз жеда. Школа акьалтIарайла, ада механизаторвилин пеше хкяна. И рекьяй адахъ 35 йисалай виниз кIвалахдин тежриба хьанва.

А. Амирасланова и йисара «Зардиянский» совхозда, «Даркушский» колхозда жуьреба-жуьре маркайрин трактораллаз кIвалахна, уьзуьмлухрани багъларе агротехникадин гьар жуьредин кIвалахар тамамарна.

Эхиримжи йисара тежрибалу механизаторди «Зардиян» ООО-да зегьмет чIугвазва. Карханадихъ 130 гектар уьзуьмлухар, гьакIни гъвечIи майданра кутунвай ичин, пIинидин ва маса багълар ава. Вичив гвай «Беларусь» маркадин трактордалди Алипашади уьзуьмлухра жергейрин арараяр цазва, азарринни зиянкар гьашаратрин аксина дарманар язава, бегьер кIватIдайла, ципицIар дашмиш хъийизва.

– Алипаша стха зегьметдал рикI алай, техникадин кIвалах хъсандиз чидай пешекар я, – лугьузва «Зардиян» ООО-дин директор Къ. Азизова. – Ада вичел тапшурмишай гьар са кIвалах вахтунда ва ери аваз кьилиз акъудзава. Чи карханадихъ гьар йисуз жезвай агалкьунрик тежрибалу механизатордин лайихлу пайни ква.

Зегьмет чIугваз алакьдай кас бахтлуни я, зурбани. И келимаяр А. Амираслановазни талукь я.

– Эхиримжи йисара райондин мулкунал багъларин, уьзуьмлухрин майданрин кьадар артух хьанва. Им шадвал кутадай кар я, – лугьузва А. Амирасланова. – Халкьдиз кIвалах хьайила, дуланажагъдин шартIарни хъсан жеда.

А. Амирасланов хейлин грамотайрин, «Зегьметдин ветеран» медалдин сагьиб я.

Месэла гьялнава

Агьмед МАГЬМУДОВ

Мегьарамдхуьруьн райондин Хтун-Къазмайрин хуьре токдин напряжение тIимил хьуни чкадин агьалийрин яшайишда четинвилер арадал гьизвай. Мукьвара хуьруьз муниципалитетдин кьил Нариман Эфендиев атанвай чIавуз хтунвийри и месэладикай гьадаз хабар гана ва куьмек гун тIалабна.

«Лезги газетдиз» райондин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, месэла гьялнава: Хтун-Къазмайрин хуьре цIийи трансформатор эцигнава.

Къейд ийин хьи, хуьруьз мугьман хьайи чIавуз Нариман Эфендиев ина меденият дин цIийи кIвал эцигунин кIвалахрихъ галаз мукьувай таниш хьана, мектебдиз фена, кьве набут агьалидал кьил чIугуна ва хуьруьн агьалийрихъ галаз гуьруьш кьиле тухвана.

Къвердавай гзаф итиж желбзава

Жасмина САИДОВА

12-13-ноябрдиз республикадин мулкунал Каспийдин рекъемрин международный форум кьуд лагьай сеферда кьиле фена. Мярекатда Россиядин жуьребажуьре регионрай ва Каспий гьуьлуьн патав гвай уьлквейрай тир тахминан 2 агъзур касди иштиракна. Малум жезвайвал, рекъемрин къурулушар экономикадин гегьенш къатара ишлемишунин месэлади къвердавай гзаф итиж желбзава.

12-ноябрдиз Каспийск шегьердин «Москва» КРЦ-дин майдандал уьлкведин гьукумдин органрин, бизнесдин, ИТ-компанийрин векилар, пешекарар ва Азербайжандай, Индиядай, Ирандай, Къазахстандай, Тажикистандай ва Туьркменистандай тир амадагар кІватІ хьана.

Форумдин кІвалах «Рекъемрин трансформациядин хиле Каспийдин патав гвай уьлквейрин тежриба» месэладай веревирдерилай башламишна. Мярекат ачухай РД-дин Кьил Федор Щукина тебрикдин келимаяр лагьайдалай кьулухъ кьетІендаказ къейд авурвал, рекъемрин форумдиз гьам Россиядин регионрин, гьамни Каспийдин патав гвай уьлквейрин патай еке итиж ава. «И майдандал са кьадар уьлквейрай тир амадагар санал кІватІ хьуни государстводин ва бизнесдин итижар патал форумдин важиблувал гьикьван екеди ятІа къалурзава. Лагьана кІанда, Каспийдин региондин уьлквейрин арада «рекъемрин муьгъ» туькІуьрун чи мурад я. Дагъустан Республикадихъни и карда лайихлудаказ иштиракдай вири мумкинвилер авазва», – лагьана ада.

Кьилди къачуртІа, Ирандин векилди Каспийдин гьавиздик акатзавай уьлквейрин арада рекъемрин рекьяй санал кІвалахунин (сад масадахъ галаз алакъалу тир месэлайрин) сергьятар гегьеншарун теклифна. Шахрам Даиди уьлквейрин арада алакъаяр аваз тешкилдай кІвалахдин асул рекьер къейдна: сад масадахъ галаз алакъалу гьуьна тунин месэладив эгечІдай рекьер веревирдна. Чпин фикирар, Россиядин пешекаррилай гъейри, гьакІни Астрахань шегьерда Къазахстандин генеральный консул Канат Хасенова ва Исламдин Иран Республикадин алакъайрин ва информациядин технологийрин министерстводин международный крарай ва экспорт вилик тухунин рекьяй Бюродин директордин заместитель Шахрам Даиди лагьана.

Сад лагьай йикъан важиблу мад са нетижа санал кІвалахунин гьакъиндай икьрардал къулар чІугун хьана: Дагъустандин Гьукумат ва «СКБ Контур» компания электронный документооборот санал вилик тухунин, карчийриз куьмек гунин ва транспортдин базар электронный документрал элячІунин карда куьмек гунин гьакъиндай икьрар хьана. Документдал къулар РД-дин рекъемрин рекьяй вилик финин, информациядин ва печатдин министрдин везифаяр тамамарзавай Юрий Гьамзатова ва компаниядин Кьиблепатан микрорегиондин центрадин директор Галина Шевченкоди чІугуна.

Мярекатдин кьвед лагьай югъ Каспий гьуьлуьн патав гвай уьлквейри государстводин къуллугърин хиле сада масадан тежрибадикай менфят къачуниз, рекъемламишунин шартІара медиа вилик тухуниз ва кьве йикъан вахтунда хьайи тематикадин секцийрин нетижаяр кьуниз талукьарнавай.

РД-дин Гьукуматдин редседателдин заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Ризван Гъазимегьамедован регьбервилик кваз кьиле фейи нетижаяр кьадай пленарный заседанидал рабочий дестейрин кьилери рекъемрин жигьетдай вилик финин асул рекьерай кьилди къачур теклифар раижна.

Госкъуллугъар ва и карда муьштеридин итижар сифте чкадал эцигун: «МФЦ 2.0» туькІуьрун. РФ-дин экономикадин рекьяй вилик финин министерстводин департаментдин директордин заместитель Аркадий Егорова къейд авурвал, къуллугъриз государстводи агьалийрихъ галаз рафтарвал авунин сад тир, тамам къурулушдиз хьиз килигна кІанда. И жигьетдай кьетІен фикирдиз, адан гафаралди, Дагъустандин тежриба лайихлу я: республикадин МФЦ-ди неинки къуллугъар таъминарзава, гьакІни абурун игьтияжлувал ва электронный къайдадал алудунин мумкинвилер ахтармишзава.

Муьштеридин итижар сифте чкадал эцигунин жигьетдай Дагъустан виниз тир рейтинг (Б+) авай регионрик акатзава. МФЦ-дин бинедаллаз СВО-дин иштиракчийриз 42 рекьяй куьмекар гузва, абурукай 40 жуьре куьмек – вири патарихъай фикирда кьуналди. И къуллугъар тамамарзавай жуьредилай агьалийрин разивилин делил лагьайтІа, 100 процентдиз барабар я. Хъсан тежриба ахтармишуналди, къведай йисан рекъемрин форумдал «МФЦ 2.0» концепция майдандиз акъудун теклифнава (бинеда биометрия ва тІебии тушир интеллект авайдалай гегьеншдаказ ишлемишун авай).

Экология ва Каспийдин «рекъемрин кьветхвер». PRO GOROD Ассоциациядин эцигунрин хел вилик тухунин департаментдин кьил Михаил Якьубова алемдай янавай шикилрин ва ИИ-дин бинедаллаз Чилин винел пад зондрин куьмекдалди гуьзчивилик кваз хуьдай сад тир система туькІуьрун теклифна. Ихьтин къурулушди, ада гьисабзавайвал, накьвадин ери дегиш хьунал, законсуздаказ дараматар эцигунал ва гьуьлерин-вацІарин къерехар авай гьалдал гуьзчивалдай мумкинвал гуда. КьетІен фикир «Каспийдин рекъемрин кьветхвер» проектдиз гана. Инал ихтилат адетдин картадикай ва я делилрин кІватІалдикай ваъ, гьар жуьредин гзаф кьадар информациядин (спутникдай янавай шикилар, гидрометеорологиядин ва океанографиядин ахтармишунрин нетижаяр ва икІ мад) бинедаллаз туькІуьрнавай гьуьлуьн виртуальный моделдикай физва. Каспий гьуьл эхиримжи йисара тарихда садрани тахьай жуьреда (–29,16 метр) кьуразвайди фикирда кьурла, ихьтин модель арадал гъун иллаки метлеб аваз аквазва: ада цин дережадал, экокъурулушар авай гьалдал, мяденри гузвай таъсирдал гуьзчивалдай мумкинвал гуда.

Сад тир сергьятар авай уьлквейри санал кІвалахун ва рекъемрин манат. И секциядин нетижайрикай ахтармишунрин Caspia центрадин директор Орхан Йолчуева лагьана. Веревирдера Россияди, Иранди ва Азербайжанди иштиракна. Гележег аваз аквазвай хилер: международный гьахъ-гьисабра рекъемрин валютаяр ишлемишун, транспортдин «Кеферпад-Кьиблепад» рекьиз талукь месэлаяр вилик тухун ва смарталакъаяр гегьеншарун. РД-да Милли банкунин отделение идара ийизвай Мурад Идрисова хабар гайивал, 2026-йисан ноябрдалди рекъемрин алемда 310 агъзурдалай гзаф кисеяр ачухнава, платформадик лап чІехи 38 банк экечІнава, мад 140 банкуни и рекье кІвалах тухузва. ГьакІни электронный картографиядин сад тир бинедикай (ЕЭКО) – статистикадин, экологиядин ва экономикадин делилар сад ийизвай рекъемрин къурулушдикай лагьана. Росреестрдиз и технология Каспий гьуьлуьн уьлквейриз теклифдай фикир ава.

Къугъунрин индустрия. «Аманат-Медиа» проектдин бине кутур Шамил Гьасанова Россиядин Кьиблепата рекъемрин къугъунрин кластерар арадал гъуникай лагьана. Теклифнавай серенжемрик жегьил разработчикриз грантар къачунин кар кьезилярун ва студияр IT-компанияр хьиз аккредитация авун ква.

«Рекъемар VS чарар»: печатдин журналистика гуьгъуьна акъваззавач». И секциядин сергьятра аваз республикадин са жерге СМИ-рин кьилери чпин фикирар малумарна ва фикирдал атана: гьар жуьре форматдихъ вичин аудитория ава ва адахъ галаз ерилудаказ кІвалахиз чир хьана кІанда. Веревирдера гьакІни VK компаниядин векил Мария Вергейчика, Caspia (Азербайжан) центрадин аналитик Тамила Мамедовади ва са жерге маса пешекарри иштиракна.

Пишкешар ва шабагьар. Форумдин кьвед лагьай юкъуз Госдумадин депутат, Россиядин Игит Энвер Набиева спортивный программированидай, фиджитал-футболдай, дронрин гьуьжетунрай ва международный хакатондай турниррин гьалибчийриз ва финалистриз медалар ва дипломар гана.

Уьлквейрин арада сих алакъаяр аваз кІвалахунин важиблувиликай гуьгъуьнлай рахай РФ-дин МИД-дин Федерациядин субъектрихъ, парламентдихъ ва жемиятдин кІватІалрихъ галаз алакъайрай департаментдин директор Игорь Копыринани лагьана. Ада къейд авурвал, къецепатан сиясатдин рекьяй министерстводи Каспий гьуьлуьн къерехда авай вад уьлкведин арада гьамиша амадагвилин алакъаяр хуьнин ва экономикани сиясат вилик тухунин рекье сада масадан итижар фикирда кьунин месэла иллаки важиблуди яз гьисабзава.

Кеферпатан Кавказдин федеральный округда Россиядин Президентдин тамам ихтиярар ганвай векилдин заместитель Владимир Надыктоди форумдин дережа датІана хкаж жезвайдакай лагьана. «За Каспийдин рекъемрин форумда иштиракиз им пуд лагьай сефер я, гьаниз килигна, завай адан ери къвердавай виниз жезвайди къейд ийиз жеда», – лагьана ада.

Форумдин пленарный веревирдерин иштиракчийри электронный гьукумат вилик тухунин, рекъемрин жигьетдай барабарсузвал арадай акъудунин месэлаяр, киберхатасузвилин хиле саналди тир теклифар, серенжемар, гьакІни са шумуд уьлкведин сергьятриз талукь рекъемрин къуллугъар гуьнгуьна тунин месэладив эгечІдай рекьер веревирдна. Чпин фикирар, Россиядин пешекаррилай гъейри, гьакІни Астрахань шегьерда Къазахстандин генеральный консул Канат Хасенова ва Исламдин Иран Республикадин алакъайрин ва информациядин технологийрин министерстводин международный крарай ва экспорт вилик тухунин рекьяй Бюродин директордин заместитель Шахрам Даиди лагьана.

Кьилди къачуртІа, Ирандин векилди Каспийдин гьавиздик акатзавай уьлквейрин арада рекъемрин рекьяй санал кІвалахунин (сад масадахъ галаз алакъалу тир месэлайрин) сергьятар гегьеншарун теклифна. Шахрам Даиди уьлквейрин арада алакъаяр аваз тешкилдай кІвалахдин асул рекьер къейдна: сад масадахъ галаз алакъалу жедай ва делилрин хатасузвал таъминардай сетар арадал гъун ва лап хъсан дережадиз гъун; электронный алишверишдиз куьмек гун ва ам виликди тухун; тІебии тушир интеллектдин ва алай аямдин маса технологийрин хилера санал кІвалахун; киберхаталувилерикай хуьнин кІвалах гужлу авун; илимдин ва академиядин хилера алакъаяр вилик тухун.

ГьакІни Ирандин патай и ва я маса рекьяй саналди тир кІвалахдин дестеяр арадал гъунин, цІийи технологияр туькІуьрунал ва месэлаяр гьялдай рекьер жагъурунал машгъул вузрин, ахтармишунардай институтрин ва компанийрин арада алакъаяр гегьеншарунин теклиф атана. Шахрам Даиди къейд авурвал, Каспий гьуьлуьн региондин гележег уьлквейривай чирвилер, технологияр ва менфятлудаказ туькІуьрнавай алакъаяр гьикьван нетижалудаказ ишлемишиз хьайитІа, гьадалай аслу я. ВКС-дин къайдада мярекатда иштиракай Ирандин маса пешекаррини уьлкве ихьтин кІвалахра иштиракиз гьазур тирди малумарна.

Пленарный паюнилай гуьгъуьниз Федор Щукин, гьуьрметлу мугьманрихъ галаз санал, компанийри чпин технологияр ва разработкаяр майдандиз акъуднавай экспозициядихъ галаз таниш хьана.

Арифдаррин маканда

Медениятдин кІвал

Хазран КЬАСУМОВ

И йикъара чун баркаллу тарих авай Алкьвадрин хуьруьн юкьни-юкьвал алай медениятдин кІвализ фена, ана агьалийриз культурадин рекьяй кІвалах тешкилнавай гьалдихъ галаз таниш хьана. Анин директорвиле вичихъ кІвалахдин саки 40 йисан тежриба авай культработник, районда тухузвай медениятдинни шадвилин саки вири мярекатрин активный иштиракчи Гуьлпиче СЕФИКЪУЛИЕВАДИ кІвалахзава.

Ада чаз лагьайвал, культурадин кІвали вичин кІвалах виликамаз туькІуьрнавай план-графикдин бинедаллаз кьиле тухузва. Кьилди къачуртІа, маканда лишанлу йикъариз, машгьур хуьруьнвийрин юбилейриз, шаиррин яратмишунриз талукьарнавай мярекатар, гуьруьшар тешкилзава. И карда культурадин кІвалин работникриз хуьруьн администрациядин кьил Алим Гьуьсейнован, Гьасан эфендидин музейдин директор Гьуьсейн Гьуьсейнован, школадин директор Нисри Абукаровадин, чкадин депутатрин, хуьруьн активдин патай авай куьмек ва абурун иштираквални екеди я.

Культурадин кІвализ атай гьар са касдин фикир къенепатан цларал алай агитациядин такьатри чпел желбзава. Абурухъ галаз чун анин художественный руководитель **Наида АГЬМЕДОВАДИ** *(шикилда)* танишарна.

– Чна кьилин фикир ватанпересвилин тербиядин месэладиз гузва. Им вахтунин истемишун я, – лугьузва Наида Агьмедовади. – ИкІ, «Дагъустанвияр – СВО-да Россиядин Федерациядин Игитар», «Чи хуьруьнвияр – СВО-дин иштиракчияр» стендриз иниз къвезвайбуру, иллаки школьникри еке итиж ийизва. Кьве стендда военный махсус серенжемдин 25 иштиракчидин-кьегьалрин шикилар ава.

Медениятдин кІвале гьакІни «Дагъустанвияр – Ватандин ЧІехи дяведин Игитар», «Чи ветеранар», «Абуру Ватан патал чанар гана», «2026 – Россиядин халкьарин садвилин йис», Алкьвадар Гьасан эфендидиз бахшнавай «Халкьдин чІехи арифдар», «Дили-диванайриз чирагъ куькІуьрайди», академик Абдусалам Гьуьсейноваз бахшнавай «Уьлкведин машгьур алим-философ», «СтІал Сулейман – XX асирдин Гомер», «Ибрагьим Гьуьсейнован – 90 йис» стендар, къагьриманвилин «Шарвили» эпосдиз, дидед чІал хуьниз, терроризмдиз ва экстремизмдиз аксивал авуниз талукь, тІебиат хуьниз эвер гузвай агитациядин маса такьатарни аквадай чкайрал ала.

ПипІера эцигнавай «Россиядин халкьарин милли парталар», «Кар алакьдай гьилер», «Вилик девирра лезгийри яшайишда ва хуьруьн майшатда ишлемишай алатар» гьар жуьре шейэри, цурун, хъенчІин къапари ва маса тадаракри иниз къвезвайбурун фикир чпел желбзава.

– Чи медениятдин кІвале гьаларикай шейэр хрунин, фольклордин, манийрин, экологиядин кружокар кардик ква, – лугьузва Н. Агьмедовади. – Анра 50-дав агакьна гадайрини рушари активвилелди иштиракзава. Макандихъ тамашачийрин чІехи зални гала. Ана саки 100 кас кьван ацукьдай куьсрияр ава.

– Медениятдин кІвалин кІвалахдилай чун гзаф рази я, – лугьузва культурадин отделдин начальникдин заместитель Жабир Султанова. – Анаг гьар са рекьяй чешне яз къалуриз жеда.

Сагъламвилин къаравулда

Алкьвадрин фельдшервилинни акушервилин пунктни (ФАП) медениятдин кІвалин патав гва. Чун ФАП-дин заведующий **Жамиля АГЬМЕДОВАДИХЪ** *(шикилда эрчІи патахъай галайди)* ва акушерка **Елена БАЛАКЪАРДАШЕВАДИХЪ** галаз гуьруьшмиш хьана. Абуру чпин хиве авай везифайрикай, кІвалахдин шартІарикай ихтилатар авуна.

Жамиля Гьуьсейновнади Каспийск шегьердин медицинадин училище акьалтІарна. Сифтедай ада са шумуд йисуз ФАП-да медсестра яз зегьмет чІугуна. Хъсан чирвилер авай ва кІвалахдин девлетлу тежриба хьанвай пешекарди эхиримжи йисара ФАП-дин заведующийвиле кІвалахзава.

– Чи хуьре 1000-далай виниз агьалияр яшамиш жезва. Абурукай гзафбуру хуьрелай, райондилай ва республикадилай кьеце кІвалахзава, – лугьузва Жамиля Гьуьсейновнади. – Хуьре гьамиша яшамиш жезвайбурун кьадар 550 касдив агакьзава. Чи медработникри абуруз медицинадин рекьяй къуллугъзава.

Хуьруьн агьалийрикай 118 кас цІукьуд йисал къведалди яшда авай аялар ва жаванар я. Абурун, гьакІни яшлу, набут инсанрин гьакъиндай медработникри кьетІен къайгъударвал ийизва. Медицинадин пешекарар мукьвал-мукьвал абурун кІвалериз физва, сагъламвал ахтармишзава лазимвал авайбуруз герек тир куьмекар гузва.

Е. Балакъардашевани вичин пешедал рикІ алай, кІвалахдин гзаф йисарин тежриба авай акушерка я. Ада хиве авай везифаяр намуслудаказ кьилиз акъудзава.

– Чи хуьре аялар хадай яшара авай 276 дишегьли ава, – лугьузва Е. Балакъардашевади. – Сагълам аял анжах сагълам дидедиз жеда. И кар фикирда кьуна, чна дишегьлийрин сагъламвилел кьетІен гуьзчивал тухузва. Алай вахтунда чи учетда кІвачел заланзавай 3 дишегьли ава. Мукьвара кьве дишегьлидиз аялар хьана, абур чи гьар йикъан гуьзчивилик ква. Гьам аялрин, гьамни дидейрин сагъламвал чаз, гьелбетда, багьа я.

ФАП-дин заведующий Ж. Агьмедовади чаз лагьайвал, пунктуна аялрин духтур яз Людмила Агьмедовади кІвалахзава. Адахъни кІвалахдин 30 йисан тежриба ава. Чун ФАП-да авайла, Л. Агьмедова гьвечІи аялар авай садан кІвализ абурун сагъламвал ахтармишиз фенвай. Им адаз адет хьанвай кар я.

Фельдшервилинни акушервилин пункт дарманралди, герек маса шейэралди райондин центральный больницади вахт-вахтунда таъминарзава.

Пункт гьвечІи пуд кабинетдикай ибарат тир дараматда кардик ква. Медработникри чпин хиве авай везифаяр намуслудаказ кьилиз акъудзава. Агьмедова Жамиля, Балакъардашева Елена ва Агьмедова Людмила хкянавай пешедиз вафалу пешекарар я лагьайтІа, зун ягъалмиш жедач. Намуслу зегьметдай абуруз хуьруьнвийри сагърай лугьузва.

РикІелай тефидай мусибат

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

16-ноябрдиз Каспийскда 1996-йисуз, 30 йис идалай вилик, кьиле фейи терактдин къурбандрин экуь къамат рикІел хкуниз талукьарнавай мярекатда Дагъустандин Гьукуматдин председателдин сад лагьай заместителдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Рамазан Жафарова, Каспийскдин администрациядин векилри, Росгвардиядин Дагъустанда авай Управленидин начальник, полковник Вадим Кузнецов кьиле аваз тероргандин вири подразделенийрин командирри, Россиядин ФСБ-дин Дагъустанда авай сергьятар хуьдайбурун управленидин кьиле авай ва ана къуллугъзавай ксари, республикадин къанун-къайда хуьзвай маса къурулушдин регьберри ва чкадин агьалийри иштиракна.

Мярекатдин иштиракчийри терактдин къурбандриз хкажнавай гуьмбетдал цуьквер эцигна, абурун экуь къамат, са декьикьада кисна акъвазуналди, рикІел хкана. Яс чІугунин лишан къалурун яз, гьуьрметдин къаравулри командадалди санлай пуд сеферда цавуз тфенграй яна, шемерикай «Помним» гаф туькІуьрна ва цІудралди лацу шарар цавуз ахъайна.

– Мусибатдин и вакъиа чи рикІел алама ва багьрияр телеф хьайи ксарихъ галаз чнани дерт чІугвазва. Телеф хьайибурун, иллаки аялрин, экуь къаматар чи рикІера гьамишалугъ яз амукьда. Чи везифа ихьтин мусибатдин вакъиаяр мад тежедайвал агьалийрин хатасузвал таъминаруникай ибарат я, – къейдна Вадим Кузнецова.

Ихтияррикайни...

И мукьвара Махачкъалада, 5-нумрадин лицейдин актовый залда, Дагъустандин юстициядин министерстводин патав гвай общественный советдин председатель, РД-дин Кьилин патав гвай агъсакъалрин Советдин, Россиядин писателрин союздин член, профессор, РАЕН-дин член-корреспондент, РФ-дин Президентдин ва РД-дин Кьилин грантрин сагьиб, запасда авай полковник Ислам Мегьамедо-

ва диде-бубайринни аялрин ихтиярриз ва мажбурнамайриз талукь яз гьавурдик кутадай серенжем кьиле тухвана. Лицейдин педколлективди, аялри ва абурун диде-бубайри иштиракай мярекатда, гьам диде-бубайри, гьамни аялри къанунда къалурнавай ихтияррин бинедаллаз чпин хиве авай мажбурнамаяр кьилиз акъудун кьетІендаказ веревирдна.

РикІел хкин: алай йисуз М. Мегьамедова Дагъустандин Кьилин грантдин куьмекдалди дидебубаяр, аялар, педагогар ва кІелдайбурун гегьенш къатар патал «Права и обязанности родителей и детей» ктаб чапдай акъуднава. Ана диде-бубайринни аялрин ихтияррикай ва мажбурнамайрикай (РФ-дин 1995-йисан 29-декабрдиз кьабулай 223-нумрадин «Хизандин кодекс» ФЗ-дай), «Дагъустан Республикада гьукуматдин хизандин сиясатдин, яшайишдин куьмекдин, хизандин, дидевилин, бубавилин ва аялвилин ихтиярар ва закондин итижар хуьнин гьакъиндай» РД-дин закондикай кхьенва.

Расим Гьажи кIел хъийидайла

Писателдин 85 йис тамам хьунихъ галаз алакъалу яз

Гь. ЧАНДАРОВ

Са шумуд йикъалай дередай виниз рагъул циф атана. Им зул алукьунин сад лагьай лишан тир. Ам, галчIур жез, галчIур жез атана пакамахъ, мадни, галчIур жез дередай агъуз гьуьлел хъфизвай. Гад куьтягь хьанвай.

Нянрихъ чи алачухрин патав Катрамаканда мал-къарадихъ къекъвезвайбурун ванер къведай.

- Яда-а! Я Султан, ана чи лам авании-и?

- Вуч хьана-а-а?

- Лам ава-а-ни? Ла-а-ам!

- Ван жезва-а-ач!

- Вуч хьана-а-а?

- На вуч лугьузва-а-а?

- Лам квахьнава-а-а!

Катрамакандиз зул атанвай. Варлу, кьежей зул. Катрамакандин мехъеррин зул.

«Чи дагъларин кфил» повестдай

Халудихъ галаз тамуз фейи гада Закери лув хайи кард гваз хтана.

Заз кард муьхциз ахъайиз кIандайла, атана дах, лагьана, бес ахьтин гьайван, кулада туна, кьакьан къавал хуьдай адет ава. Абурувай, цав такуртIа, яшамиш жериди туш.

Тухвана за кард кьакьан къавал, туна кулада, са герен акъвазна патав. Ахпа къавалай эвичIдайла, бирдан заз цавун лап яргъарай, вили аршдай, къвезвай зил сес хьана.

- Ки-ки-ки-ки! Ки-ки-ки-ки!

Им катран сес тир. Зун куладавай катраз килигна. И ван хьунни, ам къудгъунна, куладин къене цавуз гадар хьана. Ахпа акуна заз, вичин ханвай лув виниз хкажиз, адаз кIас гузва, адаз ам галудиз кIанзавай жеди… Са арадилай чи къавун винелай хьиз мадни катран зил сес хьана. Куладавай кард, ханвай лув виниз хкажна, вили цавуз килигна ва садра къудгъун хьана… вилер цава аваз, чIагана…

«Гелер» повестдай

Завай, и кьве кIусунилай башламиш тавуна, акъвазиз хьанач. Пара хас я абур Расим Гьажидиз. Хайи чилихъ галаз халисан ивидин мукьвавал авай писателдиз адан гьар са куьлуь-шуьлуь багьа тир; гьа са вахтунда адан къилих цав такуна яшамиш тежедайбурукай, гьакъикъатди гузвайди бес тежезвайбурукай, чпин тум и дуьньяда гьамиша хкатзавайди хьиз акваз, амма садрани хкат тийидай халисан романтикрикайни тир.

* * *

Расим ГЬАЖИ 1941-йисуз КцIар райондин Вурваррин хуьре дидедиз хьана. 1964-йисуз «Дуствал» альманахда чап авур (1976-йисуз кьилди ктаб яз акъатна) «Диде ва дагълар» повестдалди ада литературадиз сифте кам къачуна.

Кьвед лагьай «Катра макан» кIватIалдиз 1971-йисуз дуьнья акуна.

1968-1973-йисара Расим Гьажиди Москвада литературадин институтда кIелна. Ада «Стхайрин йифен гуьруьш» ва «Зи ирид стха» повестар кхьена. И кьвед лагьай повесть эвелдай «Дуствал» альманахда, 1977-йисузни кьилди ктаб яз акъатна. «Стхайрин йифен гуьруьш» дидедин чIалал акъатун яргъал фена. Ам сифте «Современник» издательстводи 1979-йисуз акъудай «Самурдин аялар» кIватIалда гьатна.

Са йисалай повесть а девирда машгьур, кьве миллион экз. тираж авай «Романгазетда» чапна. Мад са йисалай ам Петрозаводскда финн чIалал акъатзавай «Пуналиппа» журналда, мадни са йисалай кьецепатан уьлквейрин ирид чIалал акъатзавай «Советрин литература» журналда чапна. 1981-йисуз «Стхайрин йифен гуьруьш» лезги чIалал кьилдин ктаб яз акъатна. Гьа йисуз чап ийидайлани четинвилер гьалтай «Яргъал йисарин мани» романдизни дуьнья акуна.

1987-йисуз «Лацу цавун кIаник» ктаб, 1991-йисуз «Шагь Абасакай риваят» кIватIал акъатна. Адак 1989-йисуз «Литературадин Дагъустан» журналда чап авур гьа тIвар алай повесть ва 1990-йисуз чап авур «Чун чаз килигдайла…» эссе ва писателдин маса эсерар акатна. 1995-йисуз «Пелазгийрин эвледар» тIвар алай кIватIалдиз дуьнья акун хъувуна.

Расим Гьажидин уьмуьрдин эхиримжи 11 йис заландиз азарлу яз акъатна. 2008-йисуз ам рагьметдиз фена.

1

Писателдин эвелимжи ктабдилай гуьгъуьниз гзаф йисар алатайла, «Шагь Абасакай риваят» кIватIал ачухзавай сифте гафуна профессор А. Гуьлмегьамедова кхьенай: *«Расим Гьажиди вичин сад лагьай эсердалди, «Диде ва дагълар» повестдалди, лезги кIелдайбурун ва критикадин фикир желбна. А вахтара студентриз ам вуч кас ятIа акваз кIандай. ЧIехи несилдин писателри ам гьа са эсердалди чпин жергейриз кьабулнай, яни саймишнай, адан таяр-туьшерини вирида санал (тек-тьук жедай кар я) кьетIнай: эхь, Расим чаз садазни ухшар туш. Мумкин я, са кьадар вахтар алатда – Расимаз ухшарбур гзаф жеда…»*

Шагь-дагъдин кIане, Уьнуьгъ дереда авай хуьре дидедихъ галаз текдиз вичин мецелай ихтилат физвай гъвечIи гада яшамиш жезва. Са гьина ятIани лап яргъара дяведа авай, ахпа телеф хьайидакай хабар агакьай буба гьихьтин кас ятIани адан рикIел аламач. И гададиз такIан гафар ава. ХъуьчIе турба жедай са итимди «Аялар сунет!» лагьана гьарайдай ван атайла, ам тIанурда чуьнуьх жедай. Мадни адаз «дяве» гаф бегенмиш тушир. Сад лагьайди, «дяве физва» лугьуз, диде йифизни кIвалахал жедай. Ада икьван кIвалахун гададиз хуш тушир. Пуд лагьайди, «дяведиз я» лугьуз, техил, ниси, картуфар, арабайра эцигна, гьиниз ятIани ракъурдай. «И кицIин хва тух жедачни?» – хиялдай аялди.

И гададин, Сулейманан, дуьнья дяведин дердини чIулаварнавай, залан зегьметдай ацIанвайди я, амма гададиз, аял тирвиляй, девир четинди тирди чизвач, ада вич хушбахтлу яз гьиссзава. И гададин дуьнья къунши Тават халадин аялар – гададин тай МутI (хциз икI лагьайла, Тават халадиз хъел къведа: «Ваз гьикьван лугьуда адаз МутI лугьумир! Адан тIвар Мутагьир я! Де хъсан я, гьатда вун зи гьиле!») ва адан гъвечIи стха, чIехибуру, чпиз герек атайла, регьятдиз алдатмишзавай Нур ава.

– Му-у-у-тI! – гьарайна за кьакьан къавун чIередилай. – Недай вуч тунва, Му-у-тI?!

– КIвегь! – жаваб гана МутIа.

– Гьинай атана?

– Къурушвиди гъана.

– Хъсанди яни?

– Ингье! – МутIа эрчIи гьилин чIехи тIуб тик кьуна. – Нисидин гъвелерни ква-а!

Аялриз бахтлу хьун патал гьа имни бес жезвай.

Къунши Тават – я чIехи акьул, я чIехи алакьунар авачир, итим дяведиз тухвана, гъвечIи кьве аял галаз амукьай, девирдин вири зидвилер эхзавай, амма садрани руьгьдай ават тийизвай дишегьли. И адетдин хуьруьн дишегьлидин рикI гьикI чIехи тиртIа, адан уьмуьрдин эхиримжи сятери къалурзава. Маса дишегьлийрихъ галаз Муьшкуьрдиз колхоздин кIвалахрал фейи ам, «чIуру рад атIана», рекьидай чкадал алаз хкана. Вичин кьилихъ галай Муьминатаз, Сулейманан дидедиз, ада лугьузва: «Ибрагьимаз лагь хьи, аялар гишила амукьнач. Лагь хьи, чи къулай цIай кими хьанач… РакIарал атай къекъверагни за гьил ичIиз элкъуьрнач… Лагь хьи, зи руьгь эхиратдани вичин чина уьзягь жеда…»

Амма дяведай хирер хьана хтай Ибрагьимаз вичин кIвал ичIи яз жагьана: адан веледар арабачи, гуьгъуьнлай хуьре «исполкомни» хьайи Аби-Гьасана, алдатмишна, етимханадиз ракъурна, абурун гел гьакI квахьна фена. Им гзаф кфир инсан я; ажузни я ам, вичелай зайифбурухъ галаз векъини, итимар авачир хуьре адаз девран я. Югъди кIвалахал, мисал яз, картуфар хкудиз, сува хьайи дишегьлияр нянихъ, цIиргьина гьатна, садан къуьне чанта, муькуьдан гьиле лапатка, пуд лагьайдан далудал аял алаз хуьруьз хкведайла, пипин таран далдадикай Аби-Гьасан хкечIда. «Вири акъваз! – гьарайда ада. – Кайтуфай гвайбуру ичIийа! ТахьайтIа, за жагьуйда!» И кфирдин темягь Сулейманан дидедал, гъуьл телеф хьайи хабар агакьнавай, ясдин парталар алай Муьминатал фида. И кар себеб яз, Аби-Гьасан дяведай хтанвай Нусрет халуди гатада. Амма ихьтин инсанриз гзаф вахтара са куьнини эсер ийидач, я абурун тIулни дегиш жедач, чпин жуьреда абур бахтлу ксар я.

«Нусрет халудин кIвал заз хъсандиз чидай, – лугьузва Сулеймана. – ГьикI лагьайтIа, тавундай садрани гум акъатдачир. Адалайни гьейри, йифериз абурун кьурукай гишин кицIи къув ядай». Дяведай хтай Нусретазни кIвал ичIи яз жагьанай: «Паб лугьудай кицIин руш, кIвал-югъ гадарна, вичин стхадин патав Дербентдиз хъфенва…»

Сулейманан дуьньяда, гьелбетда, бадени ава.

Садра за, гьамиша хьиз, кьакьан къавун чIередал ацукьна, кIвалахдилай хквезвай диде гуьзлемишзавай ва бадедини чпин чIередилай заз гьарайзавай:

– И зи патав атайтIа, жедачни, я супа-а?! Агьа-н! И зи кьецIи кIвачикай за вуч ийин – вакай за вуч ийин, агьа-ан!

Баде аквазмазди, зи зегьле фидай. Адан чапла вили гьамиша кьеж гудай ва зазни адахъай яргъал аламаз тинидин ни къведай…

Хуьруьн кесиб ва дарискъал уьмуьр кечирмишай къари гуя а уьмуьрда вичиз бакара татай акьулдалди ваъ, фикир тагана ийизвай рикIин ялунралди яшамиш жезва. Акунралди бегенмиш тежерди хьиз, адан руьгьдихъни са жуьредин кубутвал ава, и кар аялрини хъсандиз гьиссзава. Ам секинсуз инсанрикай я, вичиз чидайвал хайибурун кьисметар гьялизни алахъзава. Геж йифиз вичин гъвечIи хва Азимни галаз акъатай ам Сулейманан дидедал нубатдин сеферда «кIватIна жуван шеле-мелени», хъша лугьуз гьавалат жезва: «На масадан чIереяр хуьда лагьана кьин кьунвани? На вуж гуьзлемишзава? – ада вилел гъуд алтадна. – Вун гъуьл кьенвай хендеда…» Ада рушаз цIийи гъуьлни акунва: «Ваз Аби-Гьасаналай хъсанди жагъидай хьиз яни? ТахьайтIа, гилани хабар авачир гъуьл хкведай хьиз авани?» Амма руш дидедал атайди туш, маса жинсиникай я. Гъуьл кьенвайдахъ инанмиш тушир ада дидедиз жаваб гузва: «Зун рекьинни и кIвале ийида. И кIваляй зи мейит акъатда…»

Гьа и бадеди Тават кьейи арада шелар ийизвачир, виридаз буйругъар гуз кьейиди кучукунин кIвалах тешкилзавай. Инал ада фургъундик вахтунда балкIанар кутун тавур Аби-Гьасан кIекIецдалди чукурни авуна. А девирда чи хуьрер гьи гьалдиз атанвайтIа, ихьтин шикилдай аквазва:

Няниз мукьва, мягьфедин виликай кьве кьуьзуьда, кьулухъайни чи дидеди кьуна сурарал фидайла, Аби-Гьасан фургъунни гваз хтана. Фургъун герек амачирди акуна, адаз мягьфедик экечIиз кIан хьана, амма бадеди гьарайна:

– Вугумир адав, я руш, Муьмина-а-ат! Аллагь-Тааладиз хуьре итимар амачирди чизва, твах жува!

Аби-Гьасан, фургъун элкъуьрна, атайвал хъфена ва бадеди адаз къаргъишарна:

– Ви гьа бармак амукьрай ви, агьа-ан! Ви бармак ирид чилиз аватрай ви, агьа-ан!

Ингье гьа ихьтин баде я, чи писателри рикI алаз теснифзавай халкьдин камалэдебдин чешме ваъ, «хъсанарнавай», вич хьтинбур анжах ктабрин чинра гьалтзавай баде ваъ, и повестдиз лап гьа уьмуьрдай атанвай, уьмуьрди вичик вири хесетар кутунвай, чан алай баде.

«Диде ва дагълар» повестдин кьилин кьетIенвал гьа им я: адан образар вири, садра-кьведра гьалтзавайбурни кваз, уьмуьрдай къачунвай, чан алайбур я. Мегер, садра кIелайла, чуьлда амай дишегьлийрихъ галаз кIвалахдик квай «ракъин цуьк хьтин руш» рикIелай алатдани? Гьеле гъвечIизмай Сулейман и руша лап кIевера твазва, дидеди вичихъ галаз никIиз тухузвай гададиз ада вичин адахли лугьуз, «атана сусаз са темен це кван!» лугьуз, зарафатарзава. «Ада хъвердайла, заз ам ракъинин цуьк хьиз аквадай. Зун, зверна, тарцик хтана. ТахьайтIа, ракъин цуьк хьтин руша, зи кьил вичин хурал илисна, заз регъуь ийидай…»

Повестдин гьерекатар виликди финивай адан кьилин игитдин, Сулейманан дидедин, къамат къвердавай артух ачух жезва. Рагьметдиз фейи Таватан кьве аялдин жавабдарвални ада вичин хивез къачуна, абур вичин кIвализ хкана.

Са шумуд варз алатнавай. Садра йифиз чун бадедин сесинал ахварай аватна.

– Вун и чIередик акваз, зи сивевай са сас зурзазва, я гуж хьайиди! Вун зи бала тушни? Заз вун такIан яни? – лугьузвай ада дидедиз. – Ваз и етимрикай вуч жеда? Жегьил уьмуьр пучмир, я гуж хьайиди!

– Яваш рахух, - лагьана дидеди. – Аялар ахварай авудмир.

– И етимрикай ваз аялар жеда ман!

– Ун, – лагьана дидеди. – Пудни зи балаяр я.

МутIани, Нурани, нефес чIугван тийиз, яб гузвай.

– Вун пашман жедачни?

– Ваъ, – лагьана дидеди.

– Икьван чIавал сад тир, гила пуд етим хуьда ман!

– Зун амаз, абур етимар туш, - лагьана дидеди…

Аби-Гьасана алдатмишна тухвай аялрин суракьдиз шегьердиз акъатай Муъминатавай етимханда жузунай: «Вун вуж я?» – «Диде…» Амма дерт хьайи дишегьлидиз аялар жагъун хъувуначир. «Дидедин пеле са шумуд бириш артух хьанвай», – куьрелди къейдзава уьмуьрдин дердер-гъамар кьабулиз гьеле тийижир Сулеймана…

Эхирни а югъ алукьна: вичихъай виридан вил атIанвай, вич анжах уьмуьрдин юлдашдини бубадин къамат рикIел аламачир хци гуьзлемишзавай Гьабиб хтана акъатзава. «Заз акI чир хьанай хьи, гила вири жеда! Вири!! Жезвайди вуч тиртIа, заз жуваз чизвачир. И яшариз акъатдалди заз такур дах хквезвай! Куьн гъавурда акьазвани?» Эвелдай шадвилер чIехибур хьана, гьаятдал далдам-зуьрне яна. Сулеймана ахъайзава:

Адан (дидедин) чина заз гьич такур рагъ кузвай! Гьич саламни тагудай яргъал миресарни кIватI хьанвай… Къарийрин вилик акъвазнавай бадедини, яд авахьзавай вилелай гъуд алтадиз, гьарайзавай:

– Хтана гьа – а- а! Я Аллагь! Вирида кьена лугьудай Гьабиб хтана гьа-а-а!..

Анжах бахтлу хьана кIанзавай чкадал виридалайни багьа инсан хтуни дидединни хцин кесиб, амма кIанивиляйни гьуьрметдай ацIанвай уьмуьр чIурна. Вич лугьумир, Яру Армиядин женгчи викIегь капитан Гьабиб немсерин есирда хьана кьван. Имни а девирда инсандилай алат хъийин тийидай леке тир. Адаз Аби-Гьасан хьтин кфирдивайни туьнбуьгь ийиз жезвай.

Галифей шалвардин жибинра гъилер аваз, ада дахдивай хабар кьуна:

– Немсейиз гьамбалвалдайла, хъсан тийни?

Таниш тушир дах хтайла, хциз сифте ам «серинди экъечIнавай силин сам хьиз» акунай. «Са рацIамдин пад авачир. Япал къайнар ракь илисай хьтин гел алай. Акьван яхун тир хьи, на лугьуди, исятда алабар жеда. Чина хъвер авайтIани, хци, лекьрен хьтин вилера шадвал аквазвачир». Фронтда эхай кьвандан залан пар, дяведин есирдин четин кьисмет, ахпа инсанар вичин гъавурда акьун тавун, вич абуруз виляй аватун – и касди вичи вични гъиляй вегьезва: хизанда къал твазва.

«Ам хтайла, зун гьикьван шад хьанай! Зи мурадри цуьк акъуднай, амма абур, ракъиник квай мурк хьиз, цIраз эгечIнай. Завай кIвале, виликдай хьиз, лугьуз-хъуьрез жезмач… Ам хтунни, чи кIвалин гьавани къана! Вири адакай пис рахазва…» Сулейманаз хайи кIвале къвердавай пис жезва: «Заз дах чи кIвализ гьахьнавай къачагъ хьиз тир». Амма виридалайни четин хьанвайди, белки, дидедин гьал тир. Гуя цIунни вацIун арада гьатнавай адавай, гьихьтин алахъунар авуртIани, уьмуьр рикIиз къанвай бубани уьмуьрдивай анжах дуьзвални гьахъвал истемишзавай хва чеб чпив агудиз, чеб чпихъ галаз, гьич тахьайтIа, ислягьариз алакьзавачир. Геж гуьгъуьнлай, хайи кIваляй яргъаз акъатайла, бубадин кьисметдизни маса вилерай килигиз эгечIай Сулеймана аннамишда: «Са диде адан гъавурда акьадай. Адаз вири чидай».

И рикI чIехи, вичин уьмуьрда кIанивални вафалувал виридалайни вине кьур дишегьлидин тIем акакьнач. Нубатдин сеферда бубани гила са кьадар яшариз акъатнавай хва зарафатсуз къал хьайила, хци жегьилвилиз хас терсвилелди кIваляй катун кьетIна.

Чи кIвале авай дяведикай садазни хабар авачир. Дуьньяда селдин ван авай. Дарвздал дидеди зи гъил кьуна. Зи туьд шелди ацIурна, завай рахаз жезвачир.

– Вун акъваздачни, – жузуна дидеди.

– Ваъ!

– Ам ви буба тушни?

– Ваъ!

– За гайи нек ви вилерай хтуй! Гьиниз кIандатIани, вач! Мад садрани иниз хквез тахьуй!..

...Бакуда ФЗУ-да кIелай, ахпа армияда къуллугъай йисар. Чи кьегьалдин уьмуьрдин тежрибани артух жезва, ада вичин уьмуьрдин са бязи агьвалатриз масакIа къимет гузни эгечIзава. Адан рикIелай алат тийизвай, рикI тIарзавай крарни ава: «…гьатта са шумуд йисар алатзавайтIани, зи рикIел жув станциядал экъечIай йиф ва дидедин гафар хкведай. «Вун акъваздачни?» – «Ваъ…» Къуллугъ акьалтIалди, са йис амай. Сугъулвили рикI тIушунзавай Сулеймана кIвализ кагъазни кхьена. Заз багьишламиша, зун ахмакь тир… И арада гуьзлемиш тавур карни хьана: замполитди Сулейманаз «Комсомольская правда» газетдиз адан буба кьегьал хьиз телеф хьуникай макъала акъатнавайдакай хабар гана. «Макъаладин кьил икI тир: «Кьегьалар рикIелай алатдач!» Дахдин кьегьалвилерикай, ахпа адан бедбахт кьисметдикай – хер хьуникай, есирда гьатуникай, са шумудра катнатIани, мадни кьуникай ва, душмандиз юкь агъуз тавуна, кьегьал хьиз телеф хьуникай тир. Макъаладин автор отставкада авай майор тир. Зун казармада текдиз авай. Заз буба цIийиз кьенвай хьиз жезвай. Зи рикI шезвай…» Макъаладин таъсирдик кваз замполитди Сулейманаз штабдиз эверна, адаз кIвализ хъфидай ихтияр гана. Дустарини ам шаддиз хайи хуьруьз рекье туна…

Гьамиша диде жедай ва жув чIехи хьайи кIвалин ракIар ахъа авурла, повестдин игитдиз къулав ацукьнавай лацу чуру квай бубани жагъана, гъвечIи рушни – дидедилай ядигар. Диде вич ваъ… Бубадин гъилерай гьикI акъатнатIа чир тахьай ам къецихъ катна.

За кьве гъиливди сурун къван кьунай. Заз акI тир хьи, мичIи хьанва ва дагълара гъвечIи са гада вичин дидедихъ къекъвезва.

«Диде-е-е!»

«Диде-е-е!» – тикразвай дагълари. Заз вун рекьидай чIал чидачир, диде, – кушкушна за. – Заз багъишламиша…

Са акьван еке тушир повесть, 70 чин текст. Ада аламатарзава. Вучиз?

Повестдиз дуьнья акурла, эгер кхьизвайбур гъалатI туштIа, Расим Гьажидин анжах 23 йис тир. Бажарагъди вичикай фад хабар гун са акьван аламатдин кар туш, ахьтин дуьшуьшар кьериз гьалтзавач. (Гьич тахьайтIа, сифте рикIел хквезвай мисалрикай ихьтинди гьин: вичин уьмуьрда пара бегьерлудаказ кIвалахай немсерин писатель яшлу Томас Манназ Нобелан премия гунин гьакъиндай чарче эвелдай тIвар кьунвайди ада гьеле 24 йиса аваз кхьей «Будденброки» роман тир). Амма чна чи автор вуж ва гьинай ятIа фикирда кьан. Ам чIехи шегьерда интеллигентрин хизанда, чирвилер аялдин ивидик гъвечIи чIавалай гуя чеб чпелай акахьзавай, бажарагъди цIирер ягъиз куьмекзавай гьавада ваъ, культурадин центрайривай яргъа, четин девирда, инсанар гьар йикъан зегьметдалди яшамиш жезвай ва са кIус фан къайгъуда авай хуьре чIехи хьана. Аял вахтара ада ктабар вердишвилелди бубадин девлетлу библиотекадай къачуз кIелзавачир. Фикирдиз гьин, гьеле писатель хьунин мурадни вичив агуд тийизвай, амма кIелунихъ къаних гададин гъиле хъсан ктаб гьикI кьериз гьатзавайтIа ва ихьтин дуьшуьш ам патал гьихьтин сувариз элкъвезвайтIа… Хуьряй экъечIайлани: ФЗУ-да (фабрично-заводское училище – им вуч ятIа чидайбур гила саки гьалтзамач) кIелни ийиз, кIвалахна, армияда къуллугъна.

Гьа ихьтин «шеле» гвай жегьилди кхьей эвелимжи эсер чи прозада (гила, цIуд йисар алатайла, и кардал, лап алахъайтIани, шак гьиз жедач) виридалайни бажарагълу ва тамам эсеррикай сад яз гьатна. Писателди вичиз хъсандиз чидай инсанрин ацукьункъарагъуникай ва уьмуьрдикай, абурухъ галаз вичини лап гьа мукьвара кечирмишай, шадвилерни хьайи, гьалатIарни ахъа авур ва абуру авур рикIин хирер цIийизмай уьмуьрдикай ифин алай проза кхьена. Повестдин текстиниз гафарин кьитвал ва маналувал хас я, писателди ишлемишзавай гафар гьатта бес тежезвайди хьиз аквада, амма абуру гьихьтин чан алай шикилар аradал гъизва! Адан гъилик гьеле тежрибалу устIардин тIарамвал квачтIани, тIебиатди пай яз ганвай чIехи бажарагъ ачухдиз аквазва.

Пудкъад лагьай йисарин сифте паюна чи литературада ихьтин эсер пайда хьун, белки, виридалайни тIимил гуьзлемишиз жедай кар тир. Лезги писателри прозадин чIехи жанрайра чпин къуватар халисандиз ишлемишиз анжах башламишнавай. Абуру ученикрин дугъри гьакъисагъвилелди идеологиядиз къуллугъзавай. АкI жеда хьи, а йисарин прозада кхьизвайбур сифте нубатда устадвилелди инсанрин къилихар къалуриз, уьмуьрдин шикилар чIугваз ваъ, идеологиядиз вафалу жез чалишмиш хьанва. Расим Гьажиди девирдин агъавал ийизвай идеология кьабулзавачир лугьудай себебар авач, амма важиблу кар масад я: ада вичикай идеологиядин гуьгъуьллу лукIни авунач. ЧIехи ва неинки чIехи несилрин писателри гьелени «куьгьне, ктIай адетрихъ» галаз женг чIугвазмай, социализмдин эцигунрикай, хуьруьн зегьметчийрин агалкьунрикай, коммунизм тукIуьриз гьавалат хьанвай цIийи инсандикай кхьизвай. Расим Гьажидиз лагьайтIа, гьакъикъат маса вилерай аквазвай. Гьа идалдини ам, вичин бажарагъдин чIехи къуватдалди хьиз, амайбурулай тафаватлу я. Бажарагъ гьавиляй бажарагъни я, дуьнья анжах вичин жуьреда акун патал ва аламатарун патал…

Дяведин ва адалай гуьгъуьнин йисарин уьмуьрдин, а девирда хуьруьн агьалийрин ацукьунин-къарагъунин темадал ам, вичин яратмишунра тикрар хьунриз тегьерсуз чIехидаказ рехъ гайи писатель, и жуьреда мад хкведач, амма дяве датIана адан рикIел жеда, дяведин йисарин аяларни адан эсерра яргъалди амукьда. Инсан инсандин вилик (хайибурун вилик) тахсиркарвилин темани и повестда хьиз хцидаказ ада мад къарагъар хъийидач («Стхайрин йифен гуьруьш» повестдикай ихтилат кьетIенди жеда), амма ватандин вилик буржлувилин ва адаз вафалувилин тема гуьгъуьнин эсерра къвердавай гужлу жеда.

Ватандин накьвади Расим Гьажидин бажарагъдиз гуя къуват гузва. «Диде ва дагълар» кIел хъийидайла, ихьтин карди фикир желбзава. РикIелай алат тийидай, чеб себеб яз, повесть чи литературадин виридалайни хъсан эсеррин арада амукьзавай хуьруьн уьмуьрдин шикилрилай гуьгъуьниз Сулейман шегьердиз акъатуникай ва ада армияда къуллугъ авуникай кхьенвай чинар хабарсуз ва гъавурда акьан тийидай жуьреда зайиф я. На лугьуди уьмуьр акунвай ва акьуллу хьанвай вичин игит хуьруьз хкана, ихтилат тамамариз тади квай авторди, и чинар са акьван герек авачирбурай кьуна гьа са бубат авуна, вичелай алудайбур я. (Дугъриданни, абур, повесть ачухзавай прологни галаз, и эсерда герек авачирбур, артуханбур хьиз аквазва. Повестдин эхирдани писателдивай вичин тарифдиз лайихлу гафарин кьитвал хуьз алакьнавач).

Сифтегьан повестда ватан умуми «дагълар» ятIа, гуьгъуьнин эсерра адал Катрамакан тIвар акьалтда. Литературадин и жуьрени (приемни) гегьеншдиз ишлемишзавайбурукай тир. Американви Фолкнерни адан Йокнапатоф къерехда тан, мукьва эрмени Грант Матевосяна арадал гьанвай Цмакут вирисоюздин кIелзавайбуруз чир хьанвай…

2

«Юмордин гьиссдикай магьрум хьун – им писатель патал трагедия я. Мадни дуьз лагьайтIа, катастрофа…» Америкадиз куьч хьайи ленинградви писатель Сергей Довлатован и гафар, Расим Гьажидин эсерар кIел хъийидайла, рикIел къвезва. И патахъай килигайла, чи писатель бахтлу авторрин жергедик акатзава: юмордин гьисс адан яратмишунрин виридалайни виле акьазвай кьетIенвилерикай сад я. Советрин девирда хъсандиз чизвай литинститутда Расим Гьажидин муаллим хьайи писатель Сергей Залыгина адан урус чIалал акъатай «Самурдин аялар» ктабдиз кхьей сифте гафуна къейднай: «Виридалайни вилик адахъ юмордин гьисс ава. Гьа са вахтунда Гьажидин гьикаяярни повестар юмордин жанрдик акатзавай эсерар туш, вучиз лагьайтIа, абура юмор «михьи» жуьреда гьатнавач.

Расим Гьажи бязи вахтара лирикдизни элкъвезва, ада вичин игитрин ацукьунинкъарагъунин ахьтин куьлуь-шуьлуьяр ишлемишзава хьи, абуру адан яратмишуниз реализмдин рангарни язава». (И куьруь сифте гаф, белки, гилани Расим Гьажидин яратмишунрикай кхьенвай виридалайни акьуллу гаф яз амукьзава).

Писателдин 1971-йисуз акъатай кьвед лагьай «Катра маканда» тIвар алай кIватIалда пуд эсер гьатнава: «Цав шехьай йифиз» гьикая, «Къурушви» чIехи гьикая (ва я повесть), «Катра маканда» повесть. Ибурукай сад лагьай эсердиз винидихъ юмордин гьиссдикай лагьанвай гафар лап кIевелай талукь я. Расим Гьажидин маса гьич са эсердани хъверди-зарафатди ихьтин чIехи чка кьунвач. Идалай гьейри, вичин художественный лайихлувилерал гьалтайла, чи прозада икI гуьрчегдиз теснифнавай эсерар гьар кткана рикIел хкиз жедач! Гьайиф хьи, яхцIур йис вилик дуьнья акур и гьикая гуя автордин вичинни, гуьгъуьнлай адан кIватIалар гьазурайбурунни рикIелай алатна, мад ам гьич санани чап хъувунач.

… «Лацу цавун кIаник» ктабда писателди, гуьгъуьнлай ашкара жедайвал, эхиримжи сеферда кIелзавайбуруз играмиди ва хайиди хьайи Катрамакандин дуьньядиз, къад йисан къене вичи яратмишай дуьньядиз, илифарна. Мад сеферда ада са вуч ятIани цIийиз кхьин хъувуна, са вуч ятIани гьакъикъатдани цIийиди алавани хъувуна, са вуч ятIани хъсанаризни ам алахъна.

И ктабдик акатнавай «Поездда» повесть кIелдайла, рикIиз гуя кин язава. Им, гьелбетда, Расим Гьажи я, гьич тахьайтIа, чи литературада мад садалайни алакь тавурвал инсанрин жанлу суьретар чIугвадай тегьердал гьалтайла. Амма и эсерда, белки, сифте яз хайи чилин ва адаз вафалу хьунин тема кьулухъди хьанва, ам саки авач. Белки, сифте яз Расим Гьажиди вичин бажарагъдиз неинки тикрар тежжедай юмордин, гьакIни гуьгъуьнлай иллаки хци жедай сатирадин гьиссни хас тирди къалурна. Повестдин игитарни масабур я: дуьзена, «гьамиша кимивилер жагъурзавай» мухбир Миши Паша ва къалп алим Мамай Мурза. Девирни масад я. Повестдин эхирда чIуру алахъунар ийизвай ксарин «къадакьар хкудзавай» перестройкадикайни са уьтери лагьанва. Атанвайди маса девир я, адахъ вичин истемишунар ава, писатель вични квелди ятIани дегиш хьанва.

Ктабдин эпилогда ада «Шагьдагъларинни Шалбуздагъларин рагъакIидай пата, Кьегьалрин кIама, чар-булахдин патав» гвай Зигьиндин гуьмбетдикай суьгьбет кудзава. «Ацукьнава Нур Аскеров гьа инал, и гуьмбетдин къвалав. Са гъил ченедиз яна. Фикирлу-хияллу яз. Гила ам бегьем рехи хьанва. Йисар фенва. Рахазва Нур Аскеров бубайрин чилихъ галаз. Цавухъ галаз. Тарихдихъ галаз…» Вичин веревирдера Нур Аскеров ихьтин нетижадал къвезва: зигьин квадарна жедач. Нур Аскерован, вичин рикI алай, автобиографиядикай гзаф квай игитдин мецелай, писателди чаз вичин гележегдин яратмишунин кIвалахдикай ишара авуна малумарзава. Им маса Расим Гьажи жеда ва адан цIийи ва чIехи кIвалах чаз гуьгъуьнин ктабрай аквада.

Критик Нина Подзоровади вичин девирдин жегьил прозаикрикай кхьенвай «Жавабдин гаф» ктабда чи писателдин яратмишуниз ихьтин къимет ганва: «Расим Гьажидин повестриз хас кьетIенвилерикай сад лагьайди – инсан вичин хайи ватандал кьару хьун, ам вичин хайи чилиз гьамиша вафалу хьун я. Кьвед лагьай кьетIенвал, писателдин фикирдалди, – дуьньядал виридалайни багьа затI – инсандин вичин инсанвал, инсанвилин пак тIвар гьамиша виниз хуьн я». Разивилелди критикдин гафарал къул чIугван: эхь, дугъриданни, Расим Гьажиди вири вичин эсерралди хайи чил кIан хьуниз, адаз вафалу хьуниз, гьич са жуьредин татугайвилеризни килиг тавуна, инсан яз амукьуниз, инсанвилин тIвар вине кьуниз эвер гузва.

Куь ихтиярар

СВО-дин иштиракчийриз талукь яз

Дагъустандин МФЦ-да дяведин махсус серенжемдин иштиракчийривай ва абурун хизанрин векилривай СВО-дин иштиракчийриз ийизвай кьезилвилериз, куьмекриз талукь вири делилар саналди чириз жеда.

Тавакъудиз килигна, МФЦ-дин пешекарри гьакъикъи хизандиз куьмекдин гьихьтин серенжемар ва гьикьван къуллугъар талукь жезватIа тайинарда. РикIел хкизвайвал, дяведин махсус серенжемдин иштиракчияр патал 38 къуллугъ ава.

Са сеферда МФЦ-диз фена, арзачидивай са жерге месэлаяр туькIуьриз жезва. Абурук акатзава:

– *Яшайишдин фондунай гузвай такьатар ва эвездин пулар;*

– *дидевилин капитал;*

– *санаторияда-курортда сагъламвал мягькемар хъувунин месэла;*

– *яшайишдин жигьетдай куьмек, ЖКУ-дин ва капремонтдин такьатар эвез хъувун;*

– *яшайишдин икьрар ва яшайишдин рекьяй къуллугъ авун;*

– *кIелуниз, стипендиядиз, гьавая тIуьниз талукь квотаяр;*

– *мектебра, аялрин бахчайра ва гатун лагерра чкаяр тайинарун;*

– *кIвал къачуниз талукь яз гьукуматди гузвай такьатар ва субсидияр;*

– *юридический жигьетдай гьавая куьмек.*

Къейд ийин, МФЦ-да СВО-дин иштиракчийрин, ветеранрин ва абурун хизанрин месэлайрин патахъай кIвалахзавай координационный центр «Защитники Отечества» (сад тир оператор) кардик ква. Галай-галайвал малуматар герекзаватIа, **699-111** нумрадиз зенг ая.

МВД-дин хроникадай

Гьафтеда 29 ДТП хьана

Дагъустандин МВД-дин Госавтоинспекцияди хабар гузвайвал, 9-ноябрдилай 15-ноябрдалди республикадин рекьера 29 авария хьана. Абурун нетижада 4 кас кьена, 52-дал (абурукай 7 аялар я) жуьреба-жуьре хирер хьана. Нагьакьан вири агьвалатар рулдихъ галайбуру къайдаяр чIурунихъ, къанундал амал тавунихъ галаз алакъалу яз арадал къвезва. Госавтоинспекциядин къуллугъчийри машинар гьалзавайбуруз рекьера гьерекат авунин къайдайрал амал авуниз, мукъаятвал хуьниз эвер гузва.

Квез чидани?

Россиядин шегьеррикай

• Дербент Россиядин лап къадим шегьеррикай сад я. И шегьердин кьилин лишан, килигуниз лайихлу чка Нарын-Къеле я. Къеледин кьетIенвилер себеб яз Дербент виридуьньядин ЮНЕСКО-дин ирсинин сиягьдик кутунва.

• Надир архитектура себеб яз Санкт-Петербург шегьерни виридуьньядин ЮНЕСКО-дин ирсиник акатнава. Шегьердиз гзафбуру «цавун кIаник квай музей» лугьузва. Ина XVIII-XIX асиррин Европадин архитектурадин къайдаяр урусрин адетрихъ галаз какахьнавай кьетIен гьалар ава.

• Ульяновск, ЮНЕСКО-дин делилралди, эдебиятдин шегьер я. Ихьтин дережа эдебиятди гьакъикъатдани уьмуьрдани меденiятда кьетIен чка кьазвай шегьерриз гузва. Инаг «Обломов» роман кхьей Иван Гончарован ва машгьур маса писателрин ватан я. Шегьерда эдебиятдин музеяр кардик ква, вахт-вахтунда писателрин фестивалар, гуьруьшар кьиле тухузва.

• Новосибирскда дуьньяда виридалайни яргъибурукай тир метромуьгъ ава. Обь вацIал алай и муькъуьн яргъивал 2 километрдилай артух я, адалай гьар юкъуз метродин поездар физва. Вагонда аваз фидайла, дакIардай чIехи вацI хъсандиз аквазва. Им, гьелбетда, чилин кIаникай физвай метро патал кьетIен дуьшуьш я.

• Казанда Россияда виридалайни машгьурбурукай тир «Кул-Шариф» мискIин ава. Казандин кремлдин мулкарал алай и мискIиндикай шегьердин ярж хьанва. Тарихчийрин фикирдалди, мискIин гьеле XVI асирдилай кардик квай, амма 1552-йисуз Казань кьур вахтунда анаг чукIурна. Алай вахтунда кIвалахзавай дарамат 2005-йисуз арадал хкана. Ругуд агъзурдав агакьна ксар гьакъзавай дарамат къе меденiятдинни диндин чIехи макандиз элкъвенва. Адан къати аби рангунин къубаяр шегьердин юкьвай лап хъсандиз аквазва.

• Якутск дуьньяда виридалайни мекьи чIехи шегьер яз гьисабзава. Ина 200 агъзурдалай гзаф агьалияр яшамиш жезва; хъуьтIуьн вахтунда аяз 50 градусдал кьван агъуз аватзавай дуьшуьшар жезва. Итижлу делилрикай сад ам я хьи, кIвалер аязди чукIур тавун патал дестекрал эцигзава, яни дараматар чиливай хкажзава.

• Киров шегьердин тIвар виликдай Вятка тир, гьадалайни вилик – Хлынов. 1934-йисуз советрин деятель Сергей Кироват гьуьрметдай шегьердин тIвар дегишарна. С. Киров вич и шегьерда садрани хьанач.

• Суздаль цавун кIаник квай шегьермузей яз машгьур я. Ина 300-далай виниз памятникар хвенва – къадим килисаяр, XIII-XIX асиррин монастырарни минараяр. Шегьер гьвечIиди я, гьавиляйни иниз сифте яз фейибуру чеб тарихдин шегьердиз акъатайди хьиз гьиссзава: ина алай аямдин кьакьан дараматар саки авач, кьуд пата къубаяр ва кIарасдин кIвалер гзаф ава. Владимир шегьердихъ галаз санал Суздални виридуьньядин ЮНЕСКО-дин ирсинин сиягьдик акатзава.

• Краснодар Россиядин виридалайни бегьерлу регионрикай сад я. Салан майваяр ва емишар битмишарун патал инин накьв лап хъсанди яз гьисабзава. Гьавиляй гзаф чIавара Краснодардиз «уьлкведин техилдин гьамбархана» лугьузва. Инай Россиядин вири туьквенрин дезгейрал рузи, семечкаяр, майваяр ва маса затIар физва.

• Челябинск 2013-йисуз метеорит аватайдалай кьулухъ дуьньяда машгьур хьана. 2013-йисан 15-февралдиз цава садлагьана къати экв пайда хьана, ам гьатта йикъан вахтундани чир жезвай. Са шумуд секунддилай гьавадин гужлу лепе агакьна: кIвалерин дакIарар хана, вишералди дараматриз зарар хьана.

• Тюмень Сибирда урусрин сад лагьай шегьер яз гьисабзава – адан бине 1586-йисуз кутуна. И шегьердай Сибирдин чIехи мулкар кардик кутун гатIунна. Аниз савдагарар, военнияр, масанай куьч хьайибур гзаф физ хьана. Гьавиляй Тюмендиз «Сибирдин варар» лугьузвай.

• Тула самоваррин ватан яз гьисабзава. XVIII асирдилай ина гьар жуьредин самоварар гзаф кьадарда арадал гьизва.

Гьазурайди - К. ФЕРЗАЛИЕВ

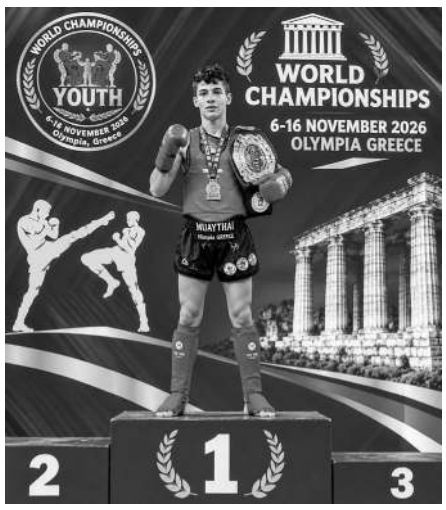
Спорт

Олимпиядай «къизил»

ТАЙСКИЙ БОКС

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

16-ноябрдиз Грециядин Олимпияда тайский боксдай дуьньядин кIвенкIвечивал патал са шумуд юкъуз давам хьайи акъажунар акьалтIна. Ана милли 109 командади, санлай къачурла, 900 спортсменди чпин устадвал къалурна. Россиядин хкянавай командадик кваз иштиракай дагъустанвийри 4 медаль къазанмишна, абурукай кьвед къизилдинбур я. 14 йисал къведалди яшара авай жаваннрин арада къизилдин медалдиз, гьакIни чемпионвилин тIварцIиз лайихлу хьайибурукай сад чи ватанэгьли, вичин ери-бине къадим Ахцегьай тир, 2013-йисуз дидедиз хьанвай Мугьаммад ГЬАЖИЕВ (56 кг) я.

Кьилди къачуртIа, ам Кавказдин Кубокдин сагьиб, Дагъустандин ва Россиядин кIвенкIвечивал патал акъажунрин гьалибчи ва призёр я. Ада Махачкъала шегьердин кIвенкIвечивал патал акъажунра галаз-галаз пуд сеферда 1-чкаяр кьуна.

Дугъриданни, намуслу зегьметди хьиз, кардив рикI гваз эгечIуни, рикIе гьалибвал къазанмишунин ният-къаст хьуни, дуьз рехъ къалурдай диде-бубадин ва тренер-насигьатчидин куьмекни хьайила, хъсан нетижа гудайди Мугьаммада чаз мад сеферда тестикьна.

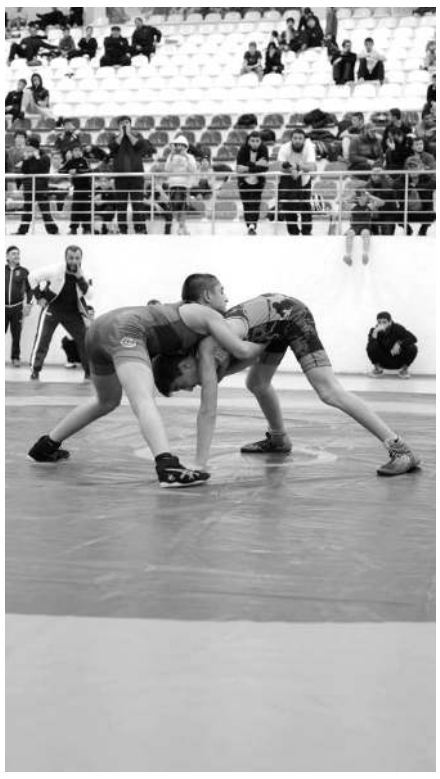
«Лекидин Кубок - 2026»

АЗАДДАКАЗ КЬУРШАХАР КЬУН

Чна виликамаз хабар гайивал, 15-ноябрдиз Ахцегьа авай спорткомплексда 2012-2013-йисара дидедиз хьайи жаваннрин арада азаддаказ кьуршахар кьунай республикадин 4-турнир кьиле фена.

Махачкъала, Каспийск, Дербент, Избербаш шегьеррайни Ботлих, Къарабудахкент, Къаякент, Мегьарамдхуьруьн, СтIал Сулейманан, Кьурагь, Докъузпара, Рутул ва Табасаран районрай тир спортсменри гьасиррал чпин устадвал къалурай акъажунар, виликан сеферра хьиз, гилани хъсан тешкиллувал аваз кьиле фена. Дугъриданни, и югъ спортдин халис сувариз элкъвена. Ам тешкилнавай мергьяматлувилин «Леки» фондуниз ва Ахцегь райондин администрацияди спортсменрини тренерри, гьамни бягьсериз тамашиз атанвайбуру сагърай лагьана. Спортсменри, чпин нубатдай яз, къизгьин бягьсер багьишна. Нетижада Ахцегьрин А. Гъаниеван тIварунихъ галай ДЮСШ-дин спортсменрин команда 1-чкадиз ва Кубокдиз лайихлу хьана. 3-нумрадин СШОР-дин ва Каспийскдин командайри, талукь тирвал, 2 ва 3-чкаяр кьуна.

Спортдин мярекатдин макьсад азаддаказ кьуршахар кьун машгьур авун, жаваннринни аялрин устадвал ва тежриба хкажун, республикадин жуьреба-жуьре районрай тир спортсменрин арада дуствилин алакъаяр мадни мягькемарун тир.

И макъаладихъ галай шикилдин куьмекдалди, «SilicaAR» приложение кутуна, турнирдиз талукь видеодиз килигиз жеда.

Мубаракрай!

ФУТБОЛ

Алатай гьафтеда футболдай акьалтIай Дагъустандин чемпионатда Мегьарамдхуьруьн «Леки» командади 1-чка кьуна. Гила ам Дагъустандин чемпионвилин тIварцIиз галаз-галаз 9 сеферда лайихлу хьанва.

ИСЛЕН, 23-НОЯБРЬ

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 «Культурный код» (0+)
08:50 Дагестанское кино. Х/ф «Пора красных яблок» 16+
10:10 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Фильм-концерт «Дагестанские ритмы»
10:40 «Страна гор» «Здоровье» (16+)
11:30 Ток-шоу «Говорить разрешается» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Психология преступления. Черная кошка в темной комнате» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Ток-шоу «Человек и право» (16+)
15:55 «Психологическая азбука» (16+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Сердце воина»
17:05 Т/с «Клятва» 1-2 с. (16+)
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности»
20:55 «Сердце воина»
21:05 «Удивительные горцы» (16+)
21:25 «Страна гор» «Радиоэксперт» (16+)
22:10 «Призвание» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» (16+)
00:00 Д/ц «Принцип движения» 6 с. (16+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
18.30 "Время покажет". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Мосгаз. Дело 12: Южный порт". (16+).
0.00 Д/ф "К 85-летию Битвы за Москву. Огненный рейд". (12+).
0.55, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Магудере (на агульском языке).
11:30 Местное время. Вести Дагестан.
21:10 Местное время. Вести-Дагетан.

5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.20, 3.30 Т/с "Райский. Продолжение". (16+).
17.00 "Малахов". (16+).
21.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Морские дьяволы. Полярный конвой". (Россия). (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Скорая помощь". (Россия). (16+).
22.15 Т/с "Хозяин". (Россия). (16+).
0.35 "Ч.Т.Д" с Маргаритой Симоньян. (16+).
1.10 Т/с "Случайный кадр". (Россия). (16+).
4.45 "Основано на реальных событиях". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.10 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.15 Давай разведемся! (16+).
8.15 Тест на отцовство. (16+).
10.25 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.30 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.35 Д/ф "Знахарка".
13.10 Д/ф "Верну любимого". (16+).
13.45 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.20 Т/с "Мама-детектив". (16+).
19.00 Х/ф "Вкус жизни". (16+).
23.15 Д/ф "Прости меня". (16+).
0.20 Д/ф "Беду отведу". (16+).
1.20 Д/ф "Знахарка". (16+)
2.40 Тест на отцовство. (16+).
4.20 Давай разведемся! (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.10 "Смех,дрожь и видео"
8.50 Х/ф "Тайна за углом. Последний крик моды"
10.40, 0.30 "Петровка,38".
10.50 "Городское собрание". (12+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50 Т/с "Дела житейские". (16+).
13.50, 5.25 "Мой герой. Сергей Чирков". (12+)
14.50 "Город новостей". (16+).
15.05, 2.55 Т/с "Темная сторона света". (12+).
17.00 Д/с "Актерские драмы. Короли эпизода". (16+).
18.10 Х/ф "Уроки химии. Парфюмер". (16+).
20.00 Х/ф "Уроки химии. Заветное желание". (16+).
22.40 "10 самых...". (16+).
23.10 "Знак качества".16+
0.45 Д/ф "Тайная комната. Власть под каблуком". (16+).

ЗВЕЗДА

5.15 Х/ф "В добрый час!" (12+).
7.00 "Сегодня утром".12+
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
11.00, 1.55 Д/с "Военное образование. С учетом боевого опыта". (16+).
12.15, 13.25, 15.05, 15.55, 17.15, 18.40, 2.35 Т/с "Разведчики. Последний бой". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
19.50 Специальный репортаж. (16+).
20.00 "Скрытые угрозы". (16+).
22.35 "Между тем". (12+).
23.05 "По горячим следам". (16+).
23.25 Д/с "Кузница эффективных кадров. Новая смена". (12+).
0.05 Х/ф "Буду помнить".

САЛАСА, 24-НОЯБРЬ

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Клятва» 1-2 с. (16+)
10:30 «Угол зрения» (16+)
11:00 «Страна гор» «Радиоэксперт» (16+)
11:45 «Сердце воина» (16+)
11:55 «Подробности» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Психология преступления. Ничего личного» 1-2 с. (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил» (16+)
15:30 «Страна гор» «Главная тема» (16+)
16:10 «Удивительные горцы» (16+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Сердце воина»
17:05 Т/с «Клятва» 3-4 с. (16+)
18:45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Время есть!» (12+)
21:05 Д/ф «Председатель добрых строк. Магомед Ахмедов» (16+)
21:55 «Время молодых»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колеса» (16+)
00:00 Д/ц «Принцип движения» 7 с. (16+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
18.30 "Время покажет". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Мосгаз. Дело 12: Южный порт". (16+).
0.00 Д/ф "Александр Масляков. Он так и остался молодым..." (12+).
1.00, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Турчидаг (лакском языке).
11:30 Местное время. Вести-Дагестан.
21:10 Местное время. Вести-Дагестан.

5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.20, 3.30 Т/с "Райский. Продолжение". (16+).
17.00 "Малахов". (16+).
21.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Морские дьяволы. Полярный конвой". (Россия). (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Скорая помощь". (Россия). (16+).
22.15 Т/с "Хозяин". (Россия). (16+).
0.35 "Захар Прилепин. Уроки русского". (16+).
1.10 Т/с "Случайный кадр". (Россия). (16+).
4.45 "Основано на реальных событиях". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.25 По делам несовершеннолетних. (16+).
6.50, 4.35 Давай разведемся! (16+).
7.50, 2.50 Тест на отцовство. (16+).
10.00, 23.20 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.05, 0.30 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.15, 1.25 Д/ф "Знахарка". (16+).
12.50, 2.00 Д/ф "Верну любимого". (16+).
13.20, 2.25 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.00 Твой Домашний доктор. (16+).
14.15 Т/с "Мама-детектив". (16+).
19.00 Х/ф "Маргаритки для Риты". (16+).
23.20 Д/ф "Прости меня". (16+).
1.25 Д/ф "Знахарка". (16+).
4.30 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.15 "Доктор И..." (16+).
8.40 Х/ф "Тайна за углом. Тихая заводь". (16+).
10.35 Д/ф "Валентин Гафт. Мой нервный гений". (16+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50 Т/с "Дела житейские"
13.45 "Мой герой. Нина Дворжецкая". (12+).
14.50 "Город новостей". (16+).
15.05 Т/с "Темная сторона света". (16+).
17.00 Д/с "Актерские драмы. Роковой случай". (16+).
18.10 Х/ф "Уроки химии. Фея в деле". (16+).
20.00 Х/ф "Уроки химии. Антракт в багровых тонах". (16+).
22.35 "Закон и порядок". (16+).
23.10 Д/ф "Травля стареющих звезд". (16+).
0.30 "Петровка,38". (16+).

ЗВЕЗДА

4.40 Т/с "Разведчики. Последний бой". (16+).
7.00 "Сегодня утром".12+
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
11.00, 1.40 Д/с "Военное образование. С учетом боевого опыта". (16+).
11.55, 23.05 "По горячим следам". (16+).
12.15, 13.25, 15.05, 15.55, 17.15, 18.40, 2.35 Т/с "Разведчики. Война после войны". 16+
15.00 Военные новости. (16+).
19.50 Специальный репортаж. (16+).
20.00 "Улика из прошлого". (16+).
22.35 "Между тем". (12+).
23.25 Д/с "Кузница эффективных кадров. Новая смена". (12+).
0.05 Х/ф "Право на выстрел". (12+).

АРБЕ, 25-НОЯБРЬ

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
08:00 Мультфильм (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Клятва» 3-4 с. (16+)
10:30 «Время молодых» (16+)
11:00 Д/ф «Председатель добрых строк. Магомед Ахмедов» (16+)
11:45 «Колеса» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Машкин дом» 1-2 с. (16+)
14:10 «Удивительные горцы. Лучшее» (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу» (16+)
15:30 «Время есть!» (12+)
16:15 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Сердце воина»
17:05 Т/с «Озноб» 1-2 с. (16+)
18:45 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:05 «Музыкальный час пик» (16+)
21:40 «Дагестан туристический» (0+)
21:55 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Аутодафе» (16+)
00:00 Д/ц «Принцип движения» 8 с. (16+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
18.30 "Время покажет". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Мосгаз. Дело 12: Южный порт". (16+).
0.00 "Шоу Вована и Лексуса". (16+).
1.00, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Маданият» (на аварском языке).
11:30 Местное время. Вести-ДагестанЯ.
21:10 Местное время. Вести-Дагестан.

5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.20, 3.30 Т/с "Райский. Продолжение". (16+).
17.00 "Малахов". (16+).
21.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Морские дьяволы. Полярный конвой". (Россия). (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Скорая помощь". (16+).
22.15 Т/с "Хозяин". (Россия). (16+).
0.35 "Мы и наука. Наука и мы". (12+).
1.40 Т/с "Случайный кадр". (Россия). (16+).
5.05 Д/ф "Шпицберген. Краеугольный архипелаг". (12+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.15, 4.40 Давай разведемся! (16+).
8.15 Тест на отцовство. (16+).
10.25 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.30 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.35, 1.25 Д/ф "Знахарка". (16+).
13.10, 2.00 Д/ф "Верну любимого". (16+).
13.45, 2.25 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.20 Т/с "Мама-детектив". (16+).
19.00 Х/ф "Клубок желаний". (16+).
23.20 Д/ф "Прости меня". (16+).
0.30 Д/ф "Беду отведу". (16+).
2.50 Тест на отцовство. (16+).
4.30 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.15 "Доктор И..." (16+).
8.40 Х/ф "Тайна за углом. Благоприятная среда". (16+).
10.35 Д/ф "Александр Домогаров. Неудобный артист". (16+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50 Т/с "Дела житейские". (16+).
13.45, 5.25 "Мой герой. Кирилл Туриченко". (12+).
14.50 "Город новостей". (16+).
15.05, 2.55 Т/с "Темная сторона света". (12+).
17.00 Д/с "Актерские драмы. Крах карьеры". (16+).
18.10 Х/ф "Уроки химии. Молекулы вкуса". 16+
22.35 "Хватит слухов!" (16+).
23.05 "Хроники московского быта. Шокирующие мемуары". (16+)
0.30 "Петровка,38". (16+).

ЗВЕЗДА

4.45 Т/с "Разведчики. Война после войны". (16+).
7.00 "Сегодня утром". (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
11.00, 23.05 "По горячим следам". (16+).
11.20, 13.25, 15.05, 15.20, 17.15, 18.40 Т/с "Выжить любой ценой". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
19.50 Специальный репортаж. (16+).
20.00 Д/с "Секретные материалы". (16+).
22.35 "Между тем". (12+)
23.25 Д/ф "Орловско-Курская дуга. Операция "Кутузов". (12+).
0.00 Х/ф "Приказано взять живым". (12+).
1.55 Т/с "Выжить любой ценой". (16+).

ХЕМИС, 26-НОЯБРЬ

РГВК

07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Озноб» 1-2 с. (16+)
10:30 «Городская среда» (16+)
11:00 «Музыкальный час пик» (16+)
11:40 «Аутодафе» (16+)
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 Т/с «Машкин дом» 3-4 с. (16+)
14:10 «Удивительные горцы. Лучшее» (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на даргинском языке «Адамти ва замана» (16+)
15:30 «Здоровье» (16+)
16:15 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Сердце воина»
17:05 Т/с «Озноб» 3-4 с. (16+)
18:45 Передача на аварском языке «Паданги гIамалги заманги»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Первая студия»
20:50 «Женщина Дагестана» (16+)
21:45 Д/ц «Попробуй,повтори» «Хучни» (16+)
21:55 «Психологическая азбука» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Молодежный дрифт» (16+)
00:00 Д/ц «Принцип движения» 9 с. (16+)

ПЕРВЫЙ

5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00, 15.00, 18.00, 3.00 Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00, 12.15, 18.30 "Время покажет". (16+).
14.00, 17.00, 23.00 "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
18.30 "Время покажет". (16+).
19.50 "Пусть говорят". (16+).
21.00 Время.
22.00 Т/с "Мосгаз. Дело 12: Южный порт". (16+).
0.10 Д/ф "Маргарита Назаровоа. Женщина в клетке". (12+).
1.05, 3.05 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1

09:30 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке).
11:30 Местное время. Вести-Дагестан.
21:10 Местное время. Вести-Дагестан.

5.00 "Утро России".
9.00, 11.00, 14.00, 16.30, 20.00, 3.00 Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30, 21.10 Вести. Местное время.
12.00, 18.00 "60 минут". (12+).
14.30, 2.20, 3.30 Т/с "Райский. Продолжение". (16+).
17.00 "Малахов". (16+).
21.30 Т/с "Тайны следствия". (Россия). (16+).
23.40 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).

НТВ

6.00, 8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 0.20 Сегодня.
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25, 10.35 Т/с "Морские дьяволы. Полярный конвой". (Россия). (16+).
11.05 Т/с "Морские дьяволы. Вектор атаки". (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.45 "За гранью". (16+).
17.50 "ДНК". (16+).
20.00 Т/с "Скорая помощь". (Россия). (16+).
22.15 Т/с "Хозяин". (Россия). (16+).
0.40 "Поздняков". (16+).
1.00 Х/ф "Статья 105". (16+).
4.25 Т/с "Дело чести". (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.45 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.25, 4.55 Давай разведемся! (16+).
8.25, 2.40 Тест на отцовство. (16+).
10.40 Д/ф "Прости меня". (16+).
11.45 Д/ф "Беду отведу". (16+).
12.55, 1.20 Д/ф "Знахарка". (16+).
13.30, 1.50 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.05, 2.15 Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.40 Х/ф "Павлин,или Треугольник в квадрате". (16+).
19.00 Х/ф "Отпуск Снежной королевы". (16+).
23.15 Д/ф "Прости меня". (16+).
0.20 Д/ф "Беду отведу". (16+).
4.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 "Настроение".
8.15 "Доктор И..." (16+).
8.40 Х/ф "Тайна за углом. Врачебные тайны".
10.35, 5.20 Д/ф "Татьяна Доронина. Одиночество королевы". (16+).
11.30, 14.30, 17.50, 22.00, 0.00 События. (16+).
11.50 Т/с "Дела житейские". (16+).
13.45 "Мой герой. Анна Шатилова". (12+).
14.50 "Город новостей". (16+).
15.05, 2.55 Т/с "Темная сторона света". (12+).
17.00 Д/с "Актерские драмы. Трудные дети". (16+).
18.15 Х/ф "Не пара". (16+)
22.35 "10 самых... Звездные династии". (16+).
23.10 Д/с "Актерские драмы. Когда уходят мужчины". (16+).
0.30 "Петровка,38". (16+).
0.45 Д/ф "Охота на маньяка. Дело столичного душителя". (16+).

ЗВЕЗДА

4.20, 11.20, 13.25, 15.05, 15.20, 17.15, 18.40, 2.05 Т/с "Выжить любой ценой". (16+).
7.00 "Сегодня утром". (12+).
9.00, 13.00, 17.00, 18.00 Новости дня. (16+).
9.15, 20.50 "Открытый эфир". (16+).
11.00, 23.05 "По горячим следам". (16+).
15.00 Военные новости. (16+).
19.50 Специальный репортаж. (16+).
20.00 "Код доступа". (12+).
22.35 "Между тем". (12+).
23.25 Х/ф "Табачный капитан". (12+).
1.15 Д/ф "Часовые памяти. Ленинградская область". (16+).

ЖУЬМЯ, 27-октябрь

РГВК
07:00, **08.30,12.30** Время новостей Дагестана
07:20,14:50 Передача на аварском языке
08:00 Мультфильмы (0+)
08:50 Т/с «Озноб» 3-4 с. (16+)
10:30 Д/ц «Попробуй,повтори» «Хучни» (16+)
10:40 «Первая студия»
11:15 «Психологическая азбука» (16+)
11:45 Пятничная проповедь. Прямая трансляция из Центральной Джума-мечети
12:10 «Дагестан туристический» (0+)
12:50 «Женщина Дагестана» (16+)
13:40 «Молодежный дрифт» (16+)
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 «Страна гор» «Главная тема» (16+)
16:10 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Сердце воина» 1-2 с. (16+)
17:05 Т/с «Коммуналка» 1-2 с. (16+)
18:45 Передача на кумыкском языке «Халкь ва заман» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности»
20:55 «Мир вашему дому» (16+)
21:20 «Круглый стол»
21:55 «Время спорта»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Глобальная сеть»
00:00 Д/ц «Принцип движения» 5 с. (16+)

ПЕРВЫЙ
5.00 "Доброе утро".
9.00, 12.00,**15.00**,**18.00** Новости.
9.25 "Модный приговор".
10.15 "Жить здорово!" (16+).
11.00,**12.15**,**18.40** "Время покажет". (16+).
14.00,**17.00** "Большая игра". (16+).
15.15 "Давай поженимся!" (16+).
16.05 "Мужское/Женское". (16+).
18.40 "Время покажет". (16+).
19.45 "Поле чудес". (16+).
21.00 Время.
21.45 "Голос. Дети".
23.50 Д/ф "Любови и смерти Лили Брик". (16+).
0.45 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1
09:30 Канал национального вещания «Даймохк» (на чеченском языке).
11:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:10 Местное время. Вести-Дагестан.

5.00 "Утро России".
9.00, 11.00,**14.00**,**16.30**, **20.00** Вести.
9.30 Местное время.
9.55 "О самом главном". (12+).
11.30,**21.10** Вести. Местное время.
12.00,**18.00** "60 минут". (12+).
14.30 Т/с "Райский. Продолжение". (16+).
17.00 "Малахов". (16+).
21.30 "Ну-ка,все вместе!" (12+).
0.45 Х/ф "Сила обстоятельств". (12+).

НТВ
6.00, 8.00,**10.00**,**13.00**, **16.00**,**19.00** Сегодня
6.25 "Утро. Самое лучшее". (16+).
8.25 "Мои университеты. Будущее за настоящим". (6+).
9.25 "Человек в праве". (16+).
10.35 "Первая передача". (16+).
11.10 Т/с "Морские дьяволы. Вектор атаки". (16+).
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 "Место встречи". (16+).
16.50 "ДНК". (16+).
17.55 "Жди меня". (16+).
20.00 Т/с "Скорая помощь". (Россия) (16+).
22.15 Т/с "Хозяин". (Россия). (16+).
0.20 "Своя правда". (16+).
2.10 "Квартирный вопрос".
3.00 Х/ф "Испанец". (Россия). (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
7.40, 4.55 Давай разведемся! (16+).
8.40, 3.15 Тест на отцовство. (16+).
11.00 Д/ф "Прости меня". (16+).
12.00 Д/ф "Беду отведу". (16+).
13.05,**1.55** Д/ф "Знахарка". (16+).
13.40,**2.20** Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.15,**2.50** Д/ф "Голоса ушедших душ". (16+).
14.50 Х/ф "Уроки счастья". (16+).
19.00 Х/ф "Что скрывает прошлое". (16+).
23.20 Уютное утро. (16+).
0.00 Д/ф "Прости меня". (16+).
1.00 Д/ф "Беду отведу". (16+).
5.35 Х/ф "Вундеркинд". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
6.00 "Настроение".
8.20,**11.50** Х/ф "Не пара"
11.30,**14.30**,**17.50** События. (16+).
12.30,**15.05** Х/ф "Погоня за трефовым валетом". (16+).
14.50 "Город новостей". (16+).
17.00 Д/с "Актерские драмы. Кто в доме хозяин?" (16+).
18.10,**2.35** Х/ф "На семи ветрах". (16+).
20.05 Х/ф "Шестиэтажка". (16+).
22.00 "В центре событий".
23.05 Д/ф "Тайная комната. Неверные". (16+).
0.00 Д/ф "Русские тайны. Привидения среди нас". (16+).
0.40 Х/ф "Молодая жена". (12+).
2.20 "Петровка,38". (16+).
4.20 Д/ф "Александр Домогаров. Неудобный артист". (16+).

ЗВЕЗДА
4.35 Т/с "Выжить любой ценой". (16+).
7.40 Д/ф "Молитва на передовой". (16+).
9.00, 13.00,**17.00**,**18.00** Новости дня. (16+).
9.25 Д/с "Москва - фронту". (16+).
9.55 Д/ф "Морпехи: три века побед". (16+).
10.50 Х/ф "Морской характер". (12+).
13.25,**15.05** Х/ф "Без права на ошибку".
15.00 Военные новости. (16+).
15.35,**17.15** Х/ф "В зоне особого внимания".
18.40 Х/ф "Ответный ход". (12+).
20.25 Х/ф "Черные береты". (16+).
22.00 "Здравствуйте,товарищи!" (16+).
23.30 Х/ф "Формула любви". (12+).
1.15 Х/ф "Табачный капитан". (12+).

КИШ, 28-ноябрь

РГВК
07:00,08.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на кумыкском языке «Халкь ва заман»
08:00 Мультфильмы (0+)
08:50 Т/с «Танго для одной» 1-2 с. (16+)
10:25 «Круглый стол» (16+)
11:05 «Мир вашему дому» (16+)
11:30 «Подробности»
12:05 «Время есть!» (0+)
12:50 Юбилейный вечер, посвященный 100-летию народного артиста РФ, Махмуда Абдулхаликова (на аварском языке)
15:30 «Время спорта»
16:00 Мультфильм (0+)
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Дагестанское кино. Х/ф «Тайна рукописного корана» (16+)
18:30 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «У древнего Каспия» (12+)
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» (16+)
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «Точка зрения»(16+)
20:10 «Призвание» (16+)
20:30 «Дагестан туристический» (0+)
20:50 «Ульяна спросит»
21:45 Д/ф «Первые,кто рядом» (16+)
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 Х/ф «Примите телеграмму в долг»
00:20 «Сердце воина»
00:30 Время новостей Дагестана
00:55 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 16+
01:30 «Призвание» (16+)

ПЕРВЫЙ
6.00 "Доброе утро. Суббота".
9.00 "Умницы и умники". (12+).
9.45 "Слово пастыря".
10.00,**12.00**,**18.00** Новости.
10.15 Д/ф "Александр Масляков. Он так и остался молодым..." (12+).
11.10 "Вспомнить все". (12+).
12.15 "Поехали!" (12+).
13.10 Д/ф "Любовь Полищук. "Последнее танго". (12+).
14.05 Т/с "Враг у ворот". (16+).
18.20 "Сегодня вечером". (16+).
21.00 Время.
21.35 "Что? Где? Когда?" (16+).
22.45 "Команды". (16+).
23.50 "Наша новая музыка". (12+).
1.00 Х/ф "Первый день моей жизни". (16+).
2.50 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1
5.00 "Утро России. Суббота".
8.00 Местное время. Суббота.
8.35 "По секрету всему свету".
9.00 "Формула еды". (12+).
9.25 "Пятеро на одного".
10.10 "Сто к одному".
11.00,**14.00**,**17.00**,**20.00** Вести.
11.30 "Наши. Военкоры". (12+).
12.00 "Доктор Мясников". (12+).
13.00 "Большие перемены".
14.30,**20.50** Вести. Местное время.
14.50 "Парад юмора". (16+).
17.50 "Привет,Андрей!" (12+).
21.00 Х/ф "Милая Тома". (16+).
0.40 Х/ф "Верить нельзя солгать". (16+).
4.10 Х/ф "Поверь,все будет хорошо..." (16+).

НТВ
6.00 "Жди меня". (16+).
6.55 "Первая передача". (16+).
7.25 "Смотр". (16+).
8.00,**10.00**,**16.00** Сегодня
8.20 "Поедем,поедим!" 16+
9.20 "Едим дома".
10.20 "Главная дорога". (16+).
11.00 "Живая еда". (12+).
12.00 "Квартирный вопрос".
13.00 "Сатья". (16+).
14.00 "Ты в деле". (16+).
15.00 "Своя игра".
16.20, **1.25** "ЧП. Расследование". (16+).
17.00 "Следствие вели..." (16+).
18.00 Д/с "Криминальная Россия. Самые громкие преступления".
19.00 "Центральное телевидение". (16+).
20.40 "Ты не поверишь!"
22.00 "Звезды". (16+).
23.45 "Квартирник НТВ у Маргулиса". (16+).
1.55 "Дачный ответ".
2.50 Х/ф "Батальон". (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30 Х/ф "Вундеркинд". 1 с. (Россия). (16+).
8.00 Х/ф "Вундеркинд". 2 с. (Россия). (16+).
9.30 Уютное утро. (16+).
10.10 Х/ф "Все еще женщина". 1-2 с. (Россия). (16+).
12.10 Х/ф "Все еще женщина". 3-4 с. (Россия). (16+).
14.40 Х/ф "Свет мой ясный". 1-2 с. (Россия). (16+).
17.00 Х/ф "Свет мой ясный". 3-4 с. (Россия). (16+).
19.00 Х/ф "Амазонка Катя". (16+).
23.30 Х/ф "Мяч". (16+).
3.05 6 кадров. (16+).
3.30 Д/с "Эффект Матроны". (16+).
5.10 Х/ф "Герой моего романа". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
7.00 Х/ф "Уроки химии. Антракт в багровых тонах". (16+).
8.55 "Здоровый смысл". (16+).
9.30 "Хватит слухов!" (16+).
10.05 Д/с "Легенды эстрады. Кино и барды".16+
10.55 "Просто - вкусно". (6+).
11.30,**14.30**,**23.35** События. (16+).
11.50 "Смешите меня семеро". (16+).
12.40 Анекдот-клуб "Нехмурые люди". (16+).
13.10,**14.45** Х/ф "Охота". (16+).
17.15 Х/ф "Прощальный взгляд. Виолончель исчезает". (16+).
19.05 Х/ф "Прощальный взгляд. Туфелька с брошкой". (16+).
21.00 "Постскриптум". (16+).
22.10 "Право знать!" (16+)
23.45 Д/ф "Суд истории. Павел Судоплатов". (16+).

ЗВЕЗДА
5.35 Х/ф "Близнецы". (6+).
7.10, 4.00 Х/ф "Осторожно,бабушка!" (12+).
9.00, 13.00,**18.00** Новости дня. (16+).
9.15 "СССР. Знак качества". (12+).
10.00 "Не факт!" (12+).
10.30,**13.20**,**18.25** Т/с "Вечный зов". (12+).
13.00 Новости дня. (16+).
13.20 Т/с "Вечный зов". (12+).
18.00 Новости дня. (16+).
18.25 Т/с "Вечный зов". (12+).
22.00 "Фетисов". (12+).
22.55 Т/с "СМЕРШ. Легенда для предателя". (16+).
2.25 Х/ф "Морской характер". (12+).
4.00 Х/ф "Осторожно,бабушка!" (12+).

ГЬЯД, 29-ноябрь

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»(16+)
08:00 Мультфильмы (0+)
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Т/с «Танго для одной» 3-4 с. (16+)
10:25 «Призвание» (16+)
10:45 «Ульяна спросит»
11:35 Д/ц «Один день в городе» 27,28с.
12:30 Детские новости
12:40 «Дагестан туристический» (0+)
12:55 Телеочерк «Джамалутдин Генжиханов: аксакал дагестанского футбола» (16+)
14:25 «Городская среда»
14:50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»(16+)
15:30 «Страна гор» «Здоровье» (16+)
16:15 Мультфильм (0+)
16:30 «Музыкальный час»
17:05 «Удивительные горцы» (16+)
17:20 Футбол ЛФЛДагестан (прямая трансляция)
18:55 «Спортивный годекан» 1 сезон, 7 выпуск
19:30 Время новостей. Итоги
20:35 «Точка зрения»(16+)
20:45 Ток-шоу «Говорить разрешается» (16+)
21:55 «Культурный код»
22:10 Х/ф «Крестовый поход в джинсах»16+
00:30 Время новостей Дагестана. Итоги

ПЕРВЫЙ
6.00, 10.00,**12.00**,**18.00** Новости.
6.10 "Играй,гармонь любимая!" (12+).
6.55 "Часовой". (12+).
7.25 "Здоровье". (16+).
8.30 "Золотая коллекция Союзмультфильма".
9.10 "Непутевые заметки". (12+).
9.30 "Мечталлион". (12+).
10.15 Д/ф "Евгений Миронов. Жизнь в режиме онлайн". (16+).
11.10 "Повара на колесах". (12+).
12.15 "Будем жить!" (16+).
13.10 "Сила ароматов. Тайга". (12+).
14.05 Т/с "Враг у ворот". (16+).
18.35 "День рождения КВН-65". (12+).
21.00 Время.
23.00 "Большая игра».16+
0.10 Подкаст.Лаб. (16+).

РОССИЯ 1
6.00 Х/ф "Поздняя любовь"
8.00 Местное время. Воскресенье.
8.35 "Когда все дома".
9.25 "Утренняя почта".
10.10 "Сто к одному".
11.00,**14.00** Вести.
11.50 Рассказы из русской истории. (12+).
12.55 "Судьба человека".
14.30 Вести. Местное время.
15.00 "Веселые ребята".
17.00 "Песни от всей души". (12+).
18.00 "Синяя Птица"
19.00 "Песни от всей души". (12+).
20.00 Вести недели.
22.00 "Киселев".
22.30 Москва. Кремль. Путин.
23.00 "Воскресный вечер с В.Соловьевым".
1.40 Рассказы из русской истории.

НТВ
6.00 "Центральное телевидение". (16+).
8.00,**10.00**,**16.00** Сегодня
8.20 "У нас выигрывают!" (12+).
10.20 "Цифровые расследования". (16+).
11.00 "Чудо техники". (12+)
12.00 "Дачный ответ".
13.00 "НашПотребНадзор". (16+).
14.00 "Однажды..." (16+).
15.00 "Своя игра".
16.20 "Человек в праве". (16+).
17.00,**5.15** "Скандалы. Интриги. Расследования". (16+).
18.00 "Новые русские сенсации". (16+).
19.00 Итоги недели.
20.20 Шоу "Аватар". (12+)
23.25 "Звезды сошлись". (16+).
1.00 "Основано на реальных событиях". (16+).

ДОМАШНИЙ
6.30 Х/ф "Герой моего романа". 1-2 с. (Россия). (16+).
7.00 Х/ф "Герой моего романа". 3-4 с. (Россия). (16+).
8.55, 9.25 Метод Рогова. (16+).
10.00 Пять ужинов. (16+).
10.15 Х/ф "Тот,кого я предала". 1-2 с. (Россия). (16+).
12.15 Х/ф "Тот,кого я предала". 3-4 с. (Россия). (16+).
14.40 Х/ф "Я больше не боюсь". (16+).
19.00 Х/ф "Цена спасения". (16+).
23.20 Твой Домашний доктор. (16+).
23.35 Х/ф "Плохая дочь". (16+).
3.05 6 кадров. (16+).
3.15 Х/ф "Груз прошлого". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
6.00 Х/ф "Уроки химии. Молекулы вкуса".
9.30 Х/ф "Шестиэтажка". (16+).
11.30,**0.15** События. (16+)
11.50 Анекдот-клуб "Нехмурые люди". (16+).
12.25 Х/ф "Молодая жена". (12+).
14.30 Московская неделя. (12+).
15.00 Д/ф "Дорогие товарищи. Звездочет". (16+).
15.55 Д/ф "Охота на маньяка. Дело ночного гостя". (16+).
16.45 Д/ф "Настоящий детектив. Мистер Икс". (16+).
17.35 Х/ф "В сентябре вода холодная". (16+).
21.20,**0.30** Х/ф "Тайна последней главы". (12+).
1.20 "Петровка,38". (16+).
1.30 Х/ф "Охота". (16+).

ЗВЕЗДА
5.25 Х/ф "В зоне особого внимания". (12+).
7.15 Х/ф "Ответный ход". (12+).
9.00 Новости недели. 16+
9.25 "Служу России". (12+)
9.55 "Военная приемка". (12+).
10.40 "Мужики. Боевой медик Иван Селезнев". (16+).
11.10 "Легенды армии. Пантеон". (12+).
12.00 Д/с "Тайные миссии военной разведки". (16+).
13.50 "По горячим следам". (16+).
14.10 Т/с "Снайпер. Оружие возмездия".
18.00 Главное с О. Беловой. (16+).
19.55 Д/с "Легенды советского сыска". (16+)
23.25 Т/с "Дружина». (16+).

КУЛЬТУРА 23-29-ноябрдалди

ИСЛЕН
6.30 Диалоги о животных.
7.15 "Почерк эпохи".
7.45 Черные дыры.
8.25 Д/ф
8.50, 20.05 Т/с "Идиот"
9.45 Легенды Большого.
10.00,**12.30**,**17.00**,**19.30**, **23.55** Новости культуры
10.15 "Наблюдатель".
11.15,**1.25** XX век.
12.00 Х/ф День без числа
13.00 "Вспоминая старый МХАТ..."
13.30,**0.10** Х/ф "В одном микрорайоне"
14.40 Легенды Большого.
15.00 Д/ф "Крым. Мыс Плака".
15.25 "Агора".
16.30 Невский ковчег.
17.15 К 80-летию О.Кагана
18.05 "Передвижники".
18.35 Факультет истории
19.45 Главная роль.
20.55 "Спокойной ночи, малыши!"
21.10 Д/ф "В лабиринтах боли".
21.55 "Сати. Нескучная классика..." .
22.40 Д/ф "Колизей - бриллиант в короне Рима".

САЛАСА
6.30 Диалоги о животных.
7.15, 19.00 "Почерк эпохи" с К. Кяро.
7.45 Д/ф
8.50, 20.05 Т/с "Идиот"
9.45 Легенды Большого.
10.00,**12.30**,**17.00**,**19.30**, **23.55** Новости культуры
10.15 "Наблюдатель".
11.15,**1.15** Д/ф "Прикосновение крыльев".
11.55 Х/ф "Вера и Федор"
13.00 "Вспоминая старый МХАТ..." А. Кторов.
13.30,**0.10** Х/ф "В одном микрорайоне"
14.30 Легенды Большого.
14.50,**1.50** Д/ф "Коломенское. Остров времени".
15.45 "Сати. Нескучная классика..."
16.30 Д/с "Коллекция".
17.15 Жизнь замечательных идей.
17.45 Музыкальные усадьбы.
18.15 "Семинар".
19.45 Главная роль.
21.00 Искусственный отбор.
21.45 Опера "Кирилл и Мефодий".

АРБЕ
6.30 Диалоги о животных.
7.15 "Почерк эпохи"
7.45 Д/ф "Версаль: вызов для Короля-Солнце"
8.50 Т/с "Идиот"
9.45 Легенды Большого.
10.00,**12.30**,**17.00**,**19.30**, **23.55** Новости культуры
10.15 "Наблюдатель".
11.15 Д/ф
11.45 Х/ф Однажды осенью
13.00 "Вспоминая старый МХАТ..."
13.30 Х/ф "В одном микрорайоне"
14.30 Легенды Большого.
14.50 Д/ф "Храм".
15.45 Д/с "Свидетели времени".
16.30 "Полевые псалмы".
17.15 Жизнь замечательных идей.
17.45 Музыкальные усадьбы.
18.15 "Семинар".
19.00 "Почерк эпохи"
19.45 Главная роль.
20.05 Т/с "Идиот"
20.55 "Спокойной ночи, малыши!"
21.10 Д/ф "Сергей Танеев. Выход из тени".
21.55 Власть факта.
22.40 Д/ф "Версаль: вызов для Короля-Солнце"

ХЕМИС
6.30 Диалоги о животных.
7.15, 19.00 Почерк эпохи
7.45 Д/ф "Версаль: вызов для Короля-Солнце"
8.50, 20.05 Т/с "Идиот"
9.45 Легенды Большого.
10.00,**12.30**,**17.00**,**19.30**, **23.55** Новости культуры
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "Дмитрий Лихачев. Я вспоминаю..."
13.00 "Вспоминая старый МХАТ..." Б. Ливанов.
13.30 Х/ф "В одном микрорайоне"
14.45 Легенды Большого.
15.00 "2 Верник 2". В. Васильев.
16.30 Пряничный домик.
17.15 Жизнь замечательных идей. "Тихие завоеватели".
17.45 Музыкальные усадьбы. "Малиновый звон. Михаил Глинка".
18.15 "Семинар".
19.45 Главная роль.
20.55 "Спокойной ночи, малыши!"
21.10 Кино о кино.
21.55 "Энигма. Азиза Садыкова".
22.40 Д/ф Версаль: вызов для Короля-Солнце
23.35 Легенды Большого. Ю. Владимиров.

ЖУЬМЯ
6.30 Диалоги о животных.
7.15, 19.00 Почерк эпохи" с К. Кяро.
7.45 Д/ф "Колонна для Императора".
8.50, 19.45 Т/с "Идиот"
9.45 Легенды Большого.
10.00,**12.30**,**17.00**,**19.30**, **0.05** Новости культуры
10.15 Х/ф "Гость".
11.30 Д/с "Свидетели времени".
12.10 Легенды Большого.
12.45 Кристальные истории. "Принцип Агафона Фаберже".
13.00 "Вспоминая старый МХАТ..." П. Массальский.
13.30,**0.20** Х/ф "В одном микрорайоне"
15.00 Власть факта.
15.45 "Энигма. Азиза Садыкова".
16.30 Письма из провинции
17.15 Жизнь замечательных идей.
17.45 Музыкальные усадьбы
18.15 "Семинар".
20.40 "Синяя Птица".
21.45 Х/ф "Невероятное пари,или Истинное происшествие,благополучно завершившееся сто лет назад".
23.05 "2 Верник 2".

КИШ
6.30 "Библейский сюжет".
7.05 М/ф:
8.40 Х/ф "Невероятное пари,или Истинное происшествие,благополучно завершившееся сто лет назад".
10.00 "Эти загадочные животные".
10.15 Х/ф "Осенний марафон".
11.45 Земля людей.
12.15 Черные дыры. Белые пятна.
13.00 Д/с "Коллекция".
13.30,**1.45** Д/ф "Царство панды"
14.25 "Факультет истории
15.20 Д/ф "Русские сны".
17.25 Телеспектакль "Наше все..."
18.40 Д/с "Кремль Ростовский".
19.30 Новости культуры.
19.45 Д/с "Рассекреченная история".
20.15 Х/ф "Кто есть кто?" (Франция).
22.00 "Агора".
23.00 Клуб Шаболовка 37. Полина Орбах и группа "Диктофон".

ГЬЯД
6.30 М/ф: "Тигренок на подсолнухе","Птичка Тари".
7.25 Х/ф "Боксеры".
8.25 Диалоги о животных.
9.05 Кино о кино.
9.45 Х/ф "Укротительница тигров".
11.25 "Метод Сократа".
12.05 Невский ковчег.
12.35 Неизвестные маршруты России.
13.15 "Игра в бисер".
14.00 Д/ф "Единство и многообразие. Портреты из жизни многодетной семьи".
14.45 Х/ф "Самая красивая жена". (Италия).
16.30 "Картина мира.
17.10 Д/ф "Кириллов. Жизнь у монастырской стены".
17.55 Д/ф "Домовой".
18.25 Романтика романса
19.30 Новости культуры.
20.25 Х/ф "Осенний марафон".
21.55 Фильм-балет "Ромео и Джульетта".
2.45 М/ф "Дарю тебе звезду».

Программа гьазурайди - Насима ВЕЛИБЕГОВА

РАДИО

ИСЛЕН
11.10 Вести «Дагестан»
13.30 Радиоспектакль

САЛАСА
11.10 Вести «Дагестан»
11.30 «Актуально».

АРБЕ
11.10 Вести «Дагестан»
11.30 Встречи в студии.

ХЕМИС
11.10 Вести «Дагестан»
11.30 Время и молодежь.

ЖУЬМЯ
11.10 Вести «Дагестан»
11.25 Голос Ислама
11.45 Концерт.

КИШ
13.10 Итоги недели.

ГЬЯД
10.10 Соколенок.

Дин

(«Лезги газетда» диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я)

Диде-бубадиз гьуьрмет авун

(Эвел – 42-нумрада)

Абу Гьурайради (*Аллагь рази хьурай вичелай*) агакьарнавайвал, Пайгъамбарди *(Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагьана *(мана)*: ***«Русвагь хьурай, русвагь хьурай, русвагь хьурай ам, гьи касдал вичин диде-бубадикай сад ва я тахьайтIа абур кьведни кьуьзуь яз гьалтнатIа ва ам Женнетдиз феначтIа».*** (Яни ихьтин мумкинвал аваз сувабар къазанмишиз хьаначтIа, русвагь хьана ам лугьузва). Абдуллагь ибн ‘Амран (*адалайни адан бубадилай Аллагь рази хьурай*) гафарилай агакьарнавайвал, Пайгъамбарди *(Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагьана *(мана)*: ***«Аллагьдин разивал – диде-бубадин разивиле ава, Аллагьдин хъел – диде-бубадин хъиле ава»*** *(Ат-Тирмизи)*. Ихьтин мисалар мадни гьиз жеда. Диде-бубадиз гьуьрмет авуникай гьам асгьабри, гьамни алимри гзаф гафар лагьанва.

Гила чун диде-бубадин гьакъиндай веледрин хивевай везифайрикай рахан. Абур са шумуд ава.

Сифте везифа – им диде-буба патал Аллагьдиз дуьа авун я. Аллагьди Нуьгь пайгъамбардикай (*Аллагьдин салам хьурай вичиз*) рахадайла, Къуръанда лагьанва *(71-сура, 28-аят, мана)*: «**Рабби! Багъишламиша (Вуна) заз ва зи диде-бубадиз, ва зи кIвализ муьмин яз атайдаз, ва (*гьакIни*) муьмин-итимриз ва муьмин -папариз…»** Им Нуьгь пайгъамбарди (*Аллагьдин патай салам хьуй вичиз*) авунвай дуьа я.

Кьвед лагьай везифа – им диде-бубадиз экъуьгъ тавун я. Абдуллагь ибн Амр ибн аль-Аса *(Адалайни адан бубадилай Аллагь рази хьурай)* агакьарнавайвал, Пайгъамбарди *(Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагьана *(мана)*: ***«Жуван диде-бубадиз экъуьгъун агъур гунагьрик акатзава».*** Инсанри лагьана: *«Бес инсанди вичин диде-бубадиз экъуьгъдани мегер?»*. Ада лагьана *(мана)*: ***«Эхь. Ада маса инсандин бубадиз экъуьгъда, муькуьда идан бубадиз экъуьгъда ва ида адан дидедиз экъуьгъда, муькуьда, жаваб яз, идан дидедиз экъуьгъда»*** *(Бухарий, Муслим)*.

Пуд лагьай везифа – им диде-бубадиз диндиз эвер гун я. Абу Гьурайради (*Аллагь рази хьурай вичелай*) ачухзава: *«Зи диде мажуси (язычница) тир вахтунда за адаз Аллагьдин дин кьабулун патал эвер гузвай. Са юкъуз за нубатдин сеферда жуван дидедиз дин кьабулун патал эвер гудайла, ада Пайгъамбардин (Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз) тIварцIихъ эдебсуз гафар лагьана. Зун, вилерал накъвар алаз, Пайгъамбардин (Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз) патав атана ва лагьана (мана): «Я РасулюЛЛагь! За жуван дидедиз Аллагьдин дин кьабулун патал эвер гана, ам (лагьайтIа) вакай чIурукIа рахана. Аллагьдивай тIалаба Ада ам дуьз рекьел эцигун патал».* Пайгъамбарди *(Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз)* лагьана *(мана)*: ***«Я Аллагь, Абу Гьурайрадин диде дуьз рекьел эциг!»*** *Идалай гуьгъуьниз зун шад яз кIвализ рекье гьатна. РакIарив ахгакьайла, дидедиз зи кIвачерин ванер атана (ва) заз алай чкадал акъвазун эмирна. Ахпа ада гъусул къачуна (беден чуьхвена), (парталар) алукIна зи патав экъечIна, лагьана: «Абу Гьурайра! За шагьидвал гъизва авачирди иллагьияр, (тек са) Аллагьдилай гъейри ва Мугьаммад Адан лукI ва расул тирди”. Зун мад вилерал накъвар алаз Пайгъамбардин (Аллагьдин салават ва салам хьуй вичиз) патав хтана ва лагьана: “Я РасулюЛЛагь, гьакъикъатда, Аллагьди ви дуьадиз жаваб гана ва Абу Гьурайрадин диде дуьз рекьел эцигна» (Сагьигь Муслим)*.

Кьуд лагьай везифа – им жуван девлетдикай сифтени-сифте диде-бубадиз харж авун я. Аллагьди Къуръанда лугьузва *(2-сура, 215-аят, мана)*: **«Абуру (*«асгьабри»*) вавай чпи (*Аллагьдин рекье*) вуч (*ва низ*) харж ийидатIа хабар кьазва. Лагь: «Вуч куьне харж авуртIани хийирдикай (*мал-девлетдикай*) ам – диде-бубадиз, мукьва-кьилийриз, етимриз, кесибриз, (куьмекдиз муьгьтеж) рекьевай касдиз гун лазим я. Ва вуч хийир кар куьне авуртIани, – гьакъикъатда Аллагьдиз ам чизва».** 19-сурадин 41-45-аятра Аллагьди лугьузва *(мана)*: **«Ва рикIел гъваш (вуна) и Ктабда Ибрагьимакай (*кIела: Къуръандай адан хабардикай*). – Гьакъикъатда, ам сиддикь (*лап керчек муьмин кас*), (ва) пайгъамбар тир. – (41) Ада вичин бубадиз лагьай чIавуз: «Я зи буба! Вучиз вуна (вичиз) ван кьвен тийизвай, (вичиз) акун тийизвай, ва вичивай ваз са куьнинни (*я зарардикай хуьдай, я менфят гудай*) куьмек тежедай шейиниз (*бутариз*) ибадатзава? (42) Я зи буба! Гьакъикъатда, заз (*Аллагьдин патай*) атанва чирвилер ваз атун тавунвай (*чирвилерикай*); (гьавиляй) табий хьухь вун заз (*за эверзавай карда*) – за ваз дуьз рехъ къалурда (*дуьз рекьеваз тухуда*)! (43) Я зи буба, (вуна) шейтIандиз ибадатмир (*адаз табий хьана маса гъуцариз ибадатиз*); гьакъикъатда, шейтIан Мергьяматлудаз лап асиди я! (44) Я зи буба! Заз кичIезва (*вун куфрдал алаз рекьиз* ва) вав Мергьяматлудан патай азаб хкIаз ва вакай шейтIандиз юлдаш жез (*ЦIа*)!» (45)»**

(КьатI ама)

Гьасамудин СЕФИБЕГОВАН
«Жуьмя йикъан вязер» ктабдай. Макъала, са бязи дегишвилер кухтуна, куьруь авуна гузва.

КIела, менфят къачу!

QR – коддин куьмекдалди ачухиз жедай «Къуръандин илимдикай сифтегьан малуматар» (4-пай) тIвар алай макъалада Къуръандин «тафсир» (толкование) вуч ятIа, гьадакай хабар гузва.

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватсапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихь.

Интернетдин майданрай

Гьазурайди – Муса АГЬМЕДОВ

Мумкинвилер, къулайвилер

ЦIийи кIвал, кархана ва я маса объект электросетдик кутадай фикирар авай агьалийривай и кар «Госкъуллугъар» порталдин куьмекдалди кьилиз акъудиз жеда. Идакай РФ-дин энергетикадин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

И порталда «Объектар электросетрик кутун (технологический жигьетдай галкIурун)» («Подключение (технологическое присоединение) объектов к электросетям») къуллугъдикай менфят къачудай ва арза электронный къайдада туькIуьрдай мумкинвал ава.

Гьа са вахтунда и къуллугъдикай гьихьтин дуьшуьшра менфят къачуз жедатIа, гьадакайни малуматар ганва:

– цIийи объект электросетдик кутадайла. Вич ишлемишун патал гьазурна вахкузвай объект сифте яз электросетрик кутунин игьтияж аваз хьайитIа.

– гужлувал (мощность) артухардайла. Эгер виликдай электросетдик кутунвай объектдал тадаракрин кIвалах вилик тухун ва я яшайишдин маса игьтияжар патал гужлувал артухардай фикир аватIа.

– электроэнергиядалди таъминардай къурулушдин схема дегишардайла. Эгер виликдай сетдик кутунвай объектдин электроэнергиядалди таъминардай къурулушдин схема дегишарунин игьтияж аватIа. Мисал яз, токдин симер маса патахъай хкиз ва я маса дегишвилер тваз кIанзаватIа ва икI мад.

Чешмеди вичикай ихтилат физвай къуллугъдикай гьикI менфят къачуз жедатIа, гьадакайни хабар гузва.

1. Госкъуллугъар порталда жуван профилдиз гьахьа (авторизоваться).

2. «Подключение (технологическое присоединение) объектов к электросетям» тIвар алай къуллугъ жагъура.

3. Арза ацIура, объектдикай герек тир делилар ва ваз электросетдивай вуч кIанзаватIа къалура.

4. Арза жуван объектдиз лап мукьва авай сетдин тешкилат гьим ятIа, гьаниз ракъура. Сетдик кутун патал гуьгъуьнлай кьабулзавай серенжемрал гуьзчивал твах. (Яни талукь идаради ви арзадин гьакъиндай гьихьтин къарар кьабулнаватIа, адан статус гьи дережада аватIа госкъуллугърин порталдай килиг).

Чешмеди раижзавайвал, вичикай ихтилат физвай къуллугъдикай менфят къачунихъ са жерге къулайвилер ава:

– сетрин тешкилатриз объект кутун патал арза онлайн-кьайдада ракъурун;

– арза, жув талукь идарадиз фин тавуна, гьазурна рекье тун;

– порталдин са къуллугъдин куьмекдалди объект кутунин жуьреба-жуьре месэлаяр гьялун;

– и кар гьам агьалияр, гьамни карчияр ва тешкилатар патал къулай я.

Идалайни алава яз хабар гузвайвал, технологический жигьетдай объект электросетрик кутунин шартIар, къимет ва муддатар объектдин характеристикайрилай ва маса делилрилай аслу я.

И кардиз талукь делилрикай тамамдиз винидихъ тIвар кьур идарадин телеграм-каналдай кIелиз жеда.

Мукъаятвал квадармир!

Н.Н. Приорован тIварунихъ галай травматологиядин ва ортопедиядин НМИЦ-дин кIеви тIарвилерин (острые травмы) отделенидин заведующий Яго Гудушауриди зулунни хъуьтIуьн вахтунда рекьерал бедендиз хасаратвилер хьунин мумкин тир хаталувал агъузардай себебрикай лагьана. Идакай РФ-дин здравоохраненидин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Адан гафаралди, мекьивилер хьуникди рекьера авай гьалар дегиш жезва: йикъар куьруь жезва, кьелечI мурк арадал къвезва, живер къуникди ва фад алукьзавай хурушумдикди рехъ-хвал хъсандиз аквазвач.

ЦIуьдгъуьндай рекьел автомобилдин тормоздин мензил са шумуд сеферда артух жезва. Къир цанвай кьуру рекье машин 10 метр мензил амаз акъваз жезватIа, муркIадал адаз 20-30 метр герек хьун мумкин я.

Пешекардин гафаралди, кIвачи-кIвачи физвай инсанри хатасузвилин са жерге къайдайрал амал авуна кIанда:

– рекьин и патай а патаз анжах махсус, и кар патал къалурнавай, чкайрилай элячI, вични светофордин ихтияр гузвай лишан акъатайла;

– машинар физвай рекьин паюнал экъечIайла, башлух (капюшон) хтIун, япара авай наушникар акъуд, мукьва жезвай улакьар хъсандиз акун ва абурун ван атун патал.

– рекьелай элячIиз эгечIдалди, сифте вири автомобилар акъвазнавани, акъвазнавачни якъиндаказ чира;

– жив ва мурк авайла, жува-жуваз гьалдай такьатар (самокатар ва икI мад) ишлемишмир. ЦIуьдгъуьндай рекье абур талукь тирвал гьализ четин ва тормоздин мензил гзаф жезва.

Аялрин хатасузвилиз кьетIен фикир гана кIанда. ГьикI хьи, абурувай автомобилдал кьван авай мензилдиз ва адан йигинвилиз вири дуьшуьшра дуьздаказ къимет гуз жезвач.

Пешекардин гафаралди, диде-бубайри рекьелай дуьз элячIунин жигьетдай аялриз чешне къалурун ва рекьел зверна экъечIун вучиз виже къведачтIа, гьадан гъавурда тун важиблу я.

ГьакIни автомобилда авай гьар са аялди чIул вегьена кIанда.

Эгер инсан машин фидай рекьин паюнал алукьнаватIа, тади гьалда хкаж хъжез ва хатасуз патахъ физ алахъна кIанда. Эгер хасаратвал себеб яз, къарагъиз жезвачтIа, патавай физвайбурувай куьмек тIалабна, медицинадин рекьяй тади куьмекдиз эвер гун лазим я.

Вилерин экв хкана

Татарстандай тир духтурри 96 йисан яшда авай дишегьлидин вилериз экв хкана. Идакай РФ-дин здравоохраненидин министерстводин телеграм-каналди хабар гузва.

Вичихъ четин гьалдин катаракта авай дишегьли Альметьевский райондин кьилин азарханадиз атанвай. Адан вилерин экв тамамдиз квахьнавай.

Ахтармишунар авурдалай кьулухъ духтурри операция ийидай къарар кьабулна. Абуру катарактадин факоэмульсификация кьилиз акъудна. Гьа икI, рагъул хьанвай хрусталик (вилин шуьше хьиз аквадай пай) алудна, адан чкадал алай девирдин тIебии тушир линза эцигна.

Хабар гузвайвал, операция агалкьунралди кьиле фена. Гьеле пакагьан юкъуз дишегьлидивай вичин багърийрин чинар кьатIуз ва, масадан куьмек галачиз, къекъвез жезвай.

РЦБ-дин офтальмологиядин отделенидин заведующийди къейд авурвал, и дуьшуьшди, алай девирдин технологияр ва духтуррин пешекарвал себеб яз, лап четин гьалдиз аватнавайлани куьмек гудай мумкинвал авайдакай лугьузва.

Духтурдин гафаралди, начагъ кас азарханадиз вилерин экв тамамдаказ квахьнаваз атана ва анай вилериз аквазвайди яз хъфена.

РФ-дин здравоохраненидин министерстводин телеграм-каналди виликдай хабар гайивал, Россияда гьар йисуз катаракдихъ галаз алакъалу 500 агъзурдав агакьна операцияр ийизва. Дуьньяда катаракта инсан буьркьуь хьунин кьилин себебрикай сад я. И начагъвал чукIун, артух хьун давам жезва.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин рекъемрин рекьяй вилик финин, информациядин ва печатдин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а»
РД-дин «Дагъустан» «Этномедиахолдинг» ГБУ-дин регьбер
А.М. МАГЬАМАЕВ
Тел.: 66-00-25

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М.И. ИБРАГЬИМОВ
Тел.: (872-2) 66-00-60
E-mail: Lezgigazet@etnomediadag.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К.Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш.Ш. ШИХМУРАДОВ

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н.М. ИБРАГЬИМОВ

ЭКОНОМИКАДИН
Ж.М. САИДОВА

КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
Гь.У. ИЛЬЯСОВ

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р.С. РАМАЛДАНОВА

КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ДИЗАЙНЕР
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Ж. САИДОВА

Газет йиса 48 сеферда акъатзава.

Газет алакъадин, информациядин технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управленидин 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрациядин нумра ПИ№ТУ05-00420

Макъалаяр редакцияди туькIуьр хьийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакцияди макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гьанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гьатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 «а». Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 17.10
Газет **«Феникс-пресс»** ООО-дин типографияда чапна.
Дагъустан Республика, Шамилан район, Хебда, С. Асиятилован куьче, 1.

Тираж 4741

Гь - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.

12+ - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай.

Мубаракрай!

ЦIи вичин юбилей къейдзавай газетрин арада СтIал Сулейманан райондин администрациядин къаюмвилик квай «Куьредин хабарар» газетни ава. 1931-йисалай чапдай акъатзавай изданидин 95 йис тамам хьанва.

И девирда газетдин тIвар са шумуд сеферда дегиш хьана: «Колхоздин пайдах», «Коммунизмдин гатфар», «Халкьдин гаф». Жуьреба-жуьре йисара яратмишдай коллективдиз медениятдин кар алакьдай, бажарагълу тешкилатчийри регьбервал гана – Мемей Эфендиева, Паша Исаева, Мегьамеднаби Набиева, Гьажи Аликберова, МутIагьир Рзаханова, Сейфула Гьабибова ва масабуру (виридан тIварар кьунвач). Са шакни алачиз, абуру, хайи райондин газетдин кьиле акъвазуналди, лезги чIал, культура, публицистика вилик тухуник чIехи пай кутуна.

Алай вахтунда редакциядиз тежрибалу журналист Асият Мирзалиевади регьбервал гузва. Чкадин мухбиррин куьмекдалди ада чIехи тарих авай «Куьредин хабарар» газетдин лайихлу дережа агъузарзавач, ам кIелзавайбуруз итижлу хьун патал гьакъисагъвилелди зегьмет чIугвазва.

Интернет, рекъемрин алем йигин камаралди еримлу жезвай девирда печатдин органриз, иллаки милли чIаларал акъатзавай газетриз, журналриз, кIвалах вилик тухуз четин жезва: кхьизвайбурун, кIелзавайбурун кьадар тIимил жезва, хайи чIалал макъалаяр кхьиз жезвай пешекарар кьит я, почтади йисалай-суз къиметар хкажзава. Ихьтин шартIара, гьакъикъатдани, газетдин дережа хуьн са имтигьандиз элкъвезва. ЯтIани «Куьредин хабарар» газетдин коллектив ихьтин четинвилериз таб гуз, газет вилик тухуз алахъзава.

Чна чи къелемдин стхайризни вахариз «Куьредин хабарар» газетдин юбилей рикIин сидкьидай мубаракзава. Къуй адан кьадир авай, ам кхьизвай, кIелзавай ватанэгьлийрин кьадар пара хьурай, коллективдихъни яратмишунрин рекье мадни еке агалкьунар хьурай!

«ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН» редакциядин коллектив

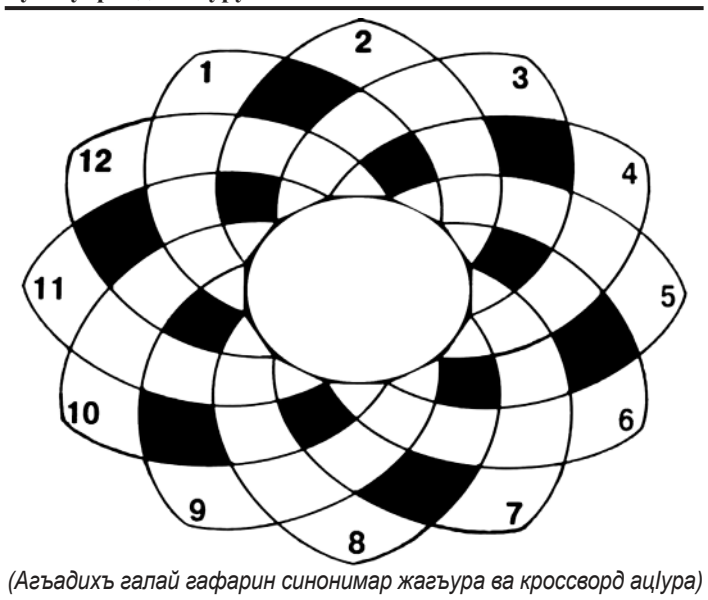
Малумат

«Мавел» издательстводи Дагъустандин халкьдин писатель **Гьаким КЪУРБАНАН «Ирид ивир – ирид эсер»** ктабдин подписка малумарзава. Ам машгьур писателрикайни муаллимрикай (агъамакьави Абдулбари Магьмудов, цмурви Фетягьоварни Шайдаевар, сардархуьруьнви Абдурагьман Межидов, курхуьруьнви Зубаил Къурбанов, къурушви Рафик Гьажиев, луткунви Зербалиевар, виниярагьви Абдулгьамидовар) кхьенвай тарихдин 7 повестдикай ибарат я.

Са ктабдин къимет – **500 манат**. Ктаб 2027-йисан мартдиз чапдай акъатда. Подписка кьабулзавай нумра: **8-928-873-40-02**.

Кроссворд

ТуькIуьрайди – Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

(Агъадихъ галай гафарин синонимар жагъура ва кроссворд ацIура)

1. Арха. **2.** Адет. **3.** Ахмакь. **4.** Къуват. **5.** Хийир. **6.** Къилих. **7.** Къагьриман. **8.** Аям. **9.** Жендек. **10.** Кам. **11.** Алишверишчи. **12.** Аваз.

«ЛГ»-дин 41-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: КIачIичIлух. Етим. Нагъв. Ухта. Заур. Нина. Алия. Ачар. Тере. Лаал. Фурс.

ТИК ЦIАРАРА: ЧIере. Хурма. Инсаният. Ватанперес. Дуьзенавал. Мурдарвал.

Чешне къалурзава

Чи мухбир

Алай вахтунда газетарни журналар кхьинин кIвалах худда гьатнава. Гьар йисуз, подпискадин кампаниядин сергьятра аваз, «Лезги газетдин» редакцияди «Лезги газет» – гьар са кIвализ» серенжем кьиле тухузва. Адан куьмекдалди чпихъ мумкинвилер авай жумарт рухвайри, рушари цIийи йис патал «Лезги газет» кхьинин кардик чпин пайни кутазва.

Гьа ихьтин кьегьалрикай сад лезгийрин милли медениятдин федеральный дережадин автономиядин президент (ФЛНКА) **Васиф ГЬАСАНОВ** я. Гьар йисуз ада вичин чIехи бубайрин ватан тир Докъузпара райондин Къурушрин хуьруьз почтадин алакъадин отделенидай йис патал хайи чIалал акъатзавай кьилин газет кхьизва. ЦIини ам и кардивай къерех хьанач: алай вахтунда Вини Къурушрин хуьре яшамиш жезвай вири хизанриз (65 кIвализ) вичин патай «Лезги газет» кхьенва. И кар кьилиз акъудун патал ада 75 агъзур манат пул чара авунва.

Кьейд ийин хьи, амайбуруз чешне къалурзавай Васиф Гьасанов хьтин хайи чIалахъ, медениятдихъ рикI кузвай кьегьал ватанэгьлияр чахъ мадни ава. Абурукайни чна газетдин гуьгъуьналлай нумрайра хабар гуда.

«Лезги газетдин» редакциядин коллективди Васиф Абдулбеговичаз 2027-йис патал Вини Къурушрин жемятдиз «Лезги газет» кхьинай сагърай лугьузва.

Ваз «ич» авайди тушни?

Сабир ЭФЕНДИЕВ, Штул

– Я дах, – хабар кьуна гьвечIи Агьмеда Керимавай, – ви «ич» гьим я?

Керим, элкъвена, аялдиз килигна.

– Вав ичер гвани, я хва? – хабар кьуна ада хцивай. – Абур ваз ни гана?

– Ваъ, я дах, – лагьана Агьмеда. – Заз, ви «ич» гьим ятIа, чириз кIанзавай.

– Заз ич гьинай атурай, я хва, – лагьана Керима, чанда гьал амачирда хьиз, – зун кIвалахдилай хтанва, базардай хтанвач кьван. Дидедиз це лагь жуваз са ич.

– Чаз къе муаллимди, – буба гьавурда туна аялди, – чи классда авай Мурад Мегьамедов ич я, Букар Хидиров ич я, зун Кьасумов ич я… лагьана. Ви «ич» гьим я бес? Ваз «ич» авайди тушни?

Аял квекай рахазватIа, гила гьавурда акьур Кериман юргъунвални рикIелай алатна, адак хъуьруьн акатна. Аялдиз ада вич Керим Мустафаевич тирди лагьана.

Махачкъалада яшамиш жезвай гъепцегьвийри Мукаилов Мукаил Изберовичаз – уьмуьрдин юлдаш, хва Леонидаз, руш Фаридадиз – играми диде

Тамам Мейлановна

кечмиш хьунихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.